

TOPLU
ÖYKÜLER
1

Panayır Sur

ADNAN ÖZYALÇINER

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

ADNAN ÖZYALÇINER

PANAYIR
SUR

TOPLU ÖYKÜLER I

Doğa Basın Yayın

Dağıtım Ticaret Limited Şirketi

Tarlabaşı Bulvarı

Kamer Hatun Mah.

Alhatun Sk. No: 27

Beyoğlu / İstanbul

Tel: 0212 361 09 07 (pbx)

Faks: 0212 361 09 04

web: www.evrenselbasim.com

e.posta: bilgi@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın-154

Panayır

Sur

Adnan Özyalçiner

Tasarım

Savaş Çekiç

Birinci Basım

Mart 2001

ISBN 975-6865-59-8

Baskı

Şan Ofset

P A N A Y I R

S U R

İÇİNDEKİLER

Çekirdeği Dünya Öyküler Aydın Çubukçu	9
---	---

PANAYIR

Tükenmeyen Panayır	19
Panayır	27
İri Elmalar	39
Çıplak Bir Ampulün Altında Olup Bitenler	49
Alt Ucu	61
Hareket Zili	69
Taş	77
Uğultu	109
Beton Kırılıklar	131
Cam Bardaklar.....	137

SUR

Adam Konuşacak.....	149
Tanrı Katında	153
İnilti	157
Uçurum İçin Bir Öndeyiş	159
Hep O Aynı Gün	163
Balkon Ölülere	165
Avuntu	167
Döküntü Pazarı	169
Ne de Bir Martı Uçuyordu Gökte	171
Cinayetler Sarayı.....	175
Öteden Beri Bu Böyledir	177
Olsa Olsa Bir Olaydır	179
İki Kapı Arasında	181
Yangın	185
Güneş Batarken.....	193
Çark.....	199
Sur	205

ÇEKİRDEĞİ DÜNYA ÖYKÜLER

Aydın Çubukçu

Kendi etkisinin bilincinde olmayan insan için, dünya bir nesneler ve eşyalar karmaşasıdır. Anlaşılmaz, boğucu, insanın hep üstüne üstüne gelen, ezen bir yığın.

Her biri nereden doğduğu, nasıl olup da bizim hayatımıza girdiği, sonra neden bizi etkilediği belli olmayan, devinimlerinde de, durdukları yerde de, hiç umulmadık bir anda, istemediğimiz bir yerde, beklemediğimiz biçimde yolumuzu kesen, eski bir zamandan kalmış ya da daha dün yokken bugün burnumuzun dibinde bitivermiş, yapmak istediğimizi değiştiren, yaptığımızı bozan, kendi bildiğini okuyan, denetleyemediğimiz ve yönlendiremediğimiz bir sürü şey... Dikiş makinesi, işportacı tezgahı, seyyar satıcı arabası, cenaze arabası, bozuk para, keçi, horoz, musalla taşı, Amerikan çikleti, cip, otomobil, belediye otobüsü, simit, vapur, kaldırımında bir tükürük, kedi, köpek, dolmuş... eşyalar ve nesneler...

Onların ilişkileri... Alınıp satılmaları, üretilip tüketilmeleri,

yapılıp yok edilmeleri, şurayı burayı süslemeleri, kirletmeleri, birbirlerini eskitmeleri, yok etmeleri, dün şunun malı iken, bugün ötekinin olmaları, dolaşıp durmaları...

Onların bulundukları yerler... Kentte bir meydan, bir mahalle, mahallede bir ara sokak, sokakta evler, evlerde odalar, çay bahçesi, park, köprü, tavukçu dükkanları, çorbacılar, muhallebiciler, çarşı, cami avlusu, hastane, fabrika, tarla, köprüaltı, meyhane, orman...

Ve buralarda, onlarla birlikte hareket eden, onları yapan ve anlamlandırmaya çalışan insanlar, köylüler, göçmenler, işçiler, seyyar satıcılar, kapıcılar, çamaşırcılar, turşucular, balıkçılar, onların diğer insanlarla ve kendileriyle ilişkileri... Kavga-ları, ayrılıkları, sevdaları, bir ineğin, bir ekmeğin, bir eşyanın peşinde koşuşturup durmaları, birbirlerini ezmeleri, birbirlerini kovalamaları, gitmeleri, gelmeleri, askerlik yapmaları, iş aramaları, ölüme ağlamaları, düğünde oynamaları, çocuk doğurmaları, öldürmeleri, ölmeleri...

Nesneler, mekan ve insan, üçü birden hareket ettiklerinde, ilişkiye girdiklerinde ya da giremediklerinde "olay" meydana gelir.

Ve dünya bunlardan ibarettir.

Dışımızdaki varlığı hayatımıza sokan, onu anlamlandıran ya da iyice anlamsız kılan, bize ait ya da bize karşı yapan, dolaylı ya da dolaysız olarak onunla ilişkilerimizdir. Ama Türkçe'de, "ne ise ne" gibi umursamaz bir tutumdan, soğuk ilgisizlikten, ilişkisizlikten doğmuş gibi duran bir sözcüktür nesne! Varoluşun duraklarını, süreçlerini, bağıntılarını, etkileşmelerini ayırt etmeyen, bunlar hakkında duyguları, algıları kapalı,

etkisiz ve olan bitenin dışında kalmayı seçmiş olmayı dile getirir gibidir. Olay, biraz korkutucu, kaçınılması gereken bir durum gibi yerleşmiştir dilimize. "Aman bir olay çıkmasın da!" tedirginliği de, her ilişkiye, her duruma, her varlığa "olay" deme sıradanlaştırması da, yine boş verme ve uzak durma seçimidir.

Oysa olay, dünyayı anlamanın tek anahtarıdır. İnsan-nesne-mekan ilişkilerinin düğüm noktasıdır olay. Hem, bu üç ögenin ilişkilerinin en yoğunlaşmış bütünlüğüdür, hem de her birinin tek tek ya da birlikte anlaşılabilme olanağıdır. Olay düğümü çözülünce, bileşenlerin her biri çözülmüş olur. İster kimyager olun, ister gökbilimci, ister öykücü, ilgilendiğiniz varlığı anlamamanın yolu, onun içinde yer aldığı olay bütünlüğünü çözmekten geçer. İnsanın da eylemini, etkisini, giderek varlığını anlamak için, onun bir olay içinde aldığı yerin, olay içinde ilişkiye girdiği nesneler üzerindeki etkisinin ve etkilenmesinin anlaşılması gerekir.

Olay yoksa, nesne-nesne, insan-insan, nesne-insan ilişkisi de yoktur.

Adnan Özyalçiner'in öyküleri, hemen hemen tümüyle bir olay üzerine kurulmuştur. Ama Özyalçiner hiçbir öyküsünde olayı anlatmakla kalmaz; çünkü olay, sadece bir kabuktur. Olup biteni, insanları ve eşyaları, ilişkileri ve değişimi toparlayan, çerçeveyeleyen, onların birlikte oluşlarının açıklamasını içeren bir biçimdir. Her olay, daha derindeki bir gerçeği açığa çıkarmak için kendisinden hareket edilecek bir başlangıç noktasıdır. Oradan öze gidilir.

Özyalçiner'in bulduğu özde ise, çoğunlukla bir yabancılaşmanın açılımı vardır.

İlişkisiz olduğumuz bir nesnenin bizi etkilemesi, beklenmedik bir durumun ortaya çıkması, bir nesnenin asıl yapılış amacından başka bir yerde kullanılmasının tuhaf sonuçları, bizim yarattığımız bir nesnenin, bizim tarafımızdan belirlenmemiş bir etkiyle karşımıza dikilmesi, tek kelimeyle yabancılaşma, Adnan Özyalçiner'in öykülerinin temel ögesidir.

Yabancılaşmayı anlatmanın ve anlatmanın yöntemi ise, onun üzerinde yükseldiği çelişmeyi bulup sergilemektir. Böylece, biçim, içerik ve öz, birbiri içinde hayat bulan, farklı hareket biçimleri kazanarak birbirini etkili kılan değişken kurucu öğeler olarak değer kazanırlar.

Uyumsuzluk, karşıtlık, çelişki, Adnan Özyalçiner öykücülüğünde, toplumsal ya da bireysel gerçekliğin kaçınılmaz öğeleridir. Olaya hareket ve gerilim kazandıran, bir çelişme eksenindeki gelişmedir. Sonunda çelişme çözülür ya da açık kalır: ama her durumda, gerçeklik yazarın amacına uygun biçimde apaçık bilinir hale gelir.

Olay anlatmak, öykücülerin, sanatçıların tekelinde değildir. Dedikoducular, gazeteciler, reklâmcılar da bir olayı anlatabilirler. Toplumbilimciler, tarihçiler de kimi zaman sanatçıların, öykücülerin kullandığı araçlarla olay anlatmayı seçebilirler. Adnan Özyalçiner öykücülüğünün ayırt edici iki özelliği vardır.

Birincisi; Özyalçiner, sonradan anlatacağı bir olayı izlemekle yetinen bir tanık değildir. Örneğin, bir kenti, İstanbul'u

anlattığı iki ayrı öyküsünde (Sur ve Yağma), farklı iki yöntem kullanır. "Sur", İstanbul'u, kendi deyimiyle "betimleyici" bir görüşle anlatırken, "Yağma", toplumsal tabakalar arasındaki çelişkileri öne çıkararak anlatır. Böylece görünüşün farklı yüzlerini, değişen araçlarla tanımlamaya girişir. Bu çözümlemeci tutum, aynı zamanda incelenen, anlatılan sorunların kaynağını bulmaya yönelik bilimsel bir "tanı koyma" çabasını da yansıtır.

İkinci özellik, tam da bu noktada kendisini gösterir: Tanıklık, bir bakıma "yargıyı başkasına bırakma"dır. Oysa, Özyalçın bu kaynağı gösterirken sınıf çatışmalarına işaret etmekle aynı zamanda taraf da tutar, yargıyı da verir. Tuttuğu taraf, bütün öykülerinde doğrudan değilse bile dolaylı olarak sürekli kendilerinden söz ettiği emekçilerin tarafıdır.

Yöneten-yönetilen, emek-sermaye, ezen-ezilen, köle-efendi, nesne-insan çelişkilerini inceler ve anlatırken, incelediği nesneyi kendisine bulaştırmamaya özen gösteren bir biyoloğun çekingenliğinden çok uzaktır. Öyküsünü anlattığı nesne ile hesaplaşır, onu tanımakla yetinmez, eleştirir, dövüşür.

Özyalçın'ın bu özelliği, öykücülüğünü başka olanaklarla zenginleştirmeye, öykü aracılığıyla araştırdığı ve anlattığı gerçeği, başka araçlarla da sergilemeye yöneltmiştir. Gazetecilik, onun öykücülüğünün uzandığı uçlardan biri olmuştur. 1980'de Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin Yılın Başarılı Gazetecisi Ödülü'nü "Çamlıca" adlı röportaj öyküsüyle almıştır.

Çelişkili görünse de, onun "nesnellik" anlayışı, öznel "yan tutma"yla örtüşür. Bunun sayesinde en umutsuz, en karamsar olayları taşıyan öykülerde bile, emekçilerin geleceğine dair ay-

dınlık, iyimser bir atmosfer sezilir. Bu umut, çok somut bir karşılık bulmuştur. Günümüzde Adnan Özyalçın, binlerce işçi ve emekçi tarafından izlenen bir yazardır. Son öykü-röportaj kitabı *Ayak İzleri*, İsmet İspalarlı adlı bir işçi okuru tarafından şöyle değerlendirilmiştir: "... hem bizim gibi insanların yaşamlarında ne gibi mücadeleler vermek zorunda kaldıklarını anlatması hem de okuma alışkanlığı kazandırması açısından büyük önem taşıyor. Bunun yanında bu gibi eserleri okumak, biz emekçileri, gazetemize yazı yazabilecek bir aşamaya kadar geliştiriyor... gücünüzü yükseltip sınıf öfkenizi bileyen bu kitabı bitirip de kapağını kapadığımızda 'Ben dolaşsam da o coğrafyada benim de ayak izlerim var' diye düşünmeden edemiyorsunuz. Teşekkürler Özyalçın."

Varlıkların hareketinden ve ilişkilerinden olaylar doğar. Olay bir sonuçtur, ama aynı zamanda, yönetsel olarak varlığın özüne giden yolun, tarihsel olarak da başka ilişkilerin, tümüyle değişmiş bir dünyanın başlangıcıdır. Sonucu bir başlangıç noktası olarak görebilmek için, sürekliliği, içten doğuşu, insanlar üzerindeki etkisinin yol açacağı yeni gelişmeleri görebilmek gerekir. Bunun için de, bilimsel bir dünya görüşü ile donanmış olmak, kitlelerin gücüne ve harekete geçirilebileceğine inanmak gerekiyor. Adnan Özyalçın, bu özelliklerinin karşılığını, yanında olduğu sınıftan almış bir öykücüdür.

P A N A Y I R

(yedi öykü, iki sonuç)

(1960)

Birinci Basım:

a Dergisi Yayınları, 1960, İstanbul.

İkinci Basım:

Yazko, 1983, İstanbul.

Üçüncü Basım:

(Sur ile birlikte), Yapı Kredi Yayınları, Ocak 1996, İstanbul.

*Demek buraya yaşanacak yer diye geliyorlar;
burası ölünecek yer desem daha doğru...*

R.M. Rilke

T Ü K E N M E Y E N P A N A Y I R

İlk kitabım a Dergisi yayınları arasında çıktı. Cep kitabı boyutunda 100 sayfalık küçük bir kitaptı. Üstünde Ferit Öngören'in helezonlar içinde dönen çarklar arasında panayır çadırlarını gösteren ince çizgili bir deseni vardır. Kapak, ilk bakışta insana karmakarışık gelerek başını döndürebilir. Bu da kitaptaki öykülerin havasına uygundur.

Kitabın sonunda a Dergisi yayınlarının bir listesi bulunuyor. O listede Ülkü Tamer, Samuel Beckett, Onat Kutlar, Teo (Teoman Aktürel), Erdal Öz, Yusuf Atılgan, Adnan Özyalçiner ve Hüseyin Cöntürk'ün kitapları görülür.

Panayır, a Dergisi yayınlarının sondan bir önceki kitabıdır. Cöntürk'ün kitabından sonra yayınlara son verildi. a Dergisi de yayını kesti.

a Dergisi yayınlarının ve derginin o zamanki mektup ve havale adresi ise şöyleydi: Özer Özler, P.K. 3 Aksaray-İstanbul. Özer Özler, şair Kemal Özer'in gerçek adıydı. Ak-

saray adresi de onun evinin bulunduğu yerin adresiydi. Çünkü a Dergisi çevresinde toplanan o günlerin genç yazarları olan bizler, dergi ve kitapların hem yazarları hem yayıncısıydık. Dergi için ayda 10'ar lira ödenti ödüyor, kitaplar için de kitabı çıkacak her yazar, 100-200 lira veriyordu. Kitapların geri kalan giderlerini önceki kitapların satış geliri sağlıyordu. Bir tür yayın ortaklığıydı bu. Böylece ilk yazarlar kooperatifini a'cılar kurmuş oluyordu.

O zamanlar, Cumhuriyet gazetesinde düzeltmendim. Aylığım 400 liraydı. Ödentilerimi aksatmadan ödeyebiliyordum. Öteki arkadaşlarımdan da çoğu benim gibi öğreniydi. Ödentilerini harçlıklarından ya da çalıştıkları işlerden aldıkları küçük aylıklardan sağlıyorlardı.

Panayır, ilk öykü kitabım olmasına karşılık, ilk öykülerimin toplandığı bir kitap değildir. İlk öykülerim, “Kenar Mahalleden Notlar” başlığı altında dergilerde kaldı. Bunlar Orhan Kemal gerçekçiliği ve Sait Faik duyarlılığı karışımı öykülerdi. Ardından düz anlatımı, bir anlamda fotoğraf gerçekçiliğini reddeden, gerçekliği yeni anlatım biçimlerinde arayan, yer yer gerçeküstücü görüntülerin yer aldığı öykülerim geldi. Bu öyküler de dergilerde kalan öyküler arasındadır.

Panayır'daki öyküleri gerçekçi bir görüşle yeni anlatım olanaklarından yararlanarak yazdım. 1956-1959 arasında yazdığım yedi öyküden oluştu *Panayır*. Bu yedi öykü de ölüm ve ölüme karşı koyma konusunu işliyordu. Tematik bir bütünlük amaçlamıştım. Kitapta yer alan “Sonuç” üst başlıklı iki öyküde toplumsal çelişkilerin kapitalist bir düzende ortaya koyacağı kargaşayı vermeye çalıştım. Bu kargaşanın toplum bireylerine yansıması kitaptaki yedi öykünün konusunu belirledi. Ölümle biten bunalımlı günler.

Kitaba adını veren “Panayır” öyküsü, çağımızı, çağımızda insanın içinde bulunduğu çıkmazları betimler. Bir panayırı, panayırdaki insanları anlatan öykü, gerçekte yaşadığımız dünyayı anlatmaktadır. Bütün umutları, umutsuzluklarıyla. Bundan da geçmişten günümüze insanın yaşam serüveni ortaya çıkar.

Öykülerimdeki uzun cümleleri, çağrışımlarla geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanı iç içe anlatmaya çalışmamı, kişilerimi derinlemesine ve düşünsel bir planda ortaya koymak isteğimi o zamanların moda akımı İkinci Yeni’nin öyküdeki uzantısı sayanlar oldu. Bu yanlıştı. Çünkü İkinci Yeni daha çok cümle ve kelime deformasyonlarına dayanıyordu. Rastlantısallığa bağlı bir tür anlamsızlığı savunuyordu. Öyküde bunların hiçbirisi geçerli olamazdı. Sanırım bu yanlış, gerçeği aktarmanın, hatta toplumculuğu savunmanın yalnız düz anlatımla, tek yoldan olabileceğini sananların yanlıgıydı. Bunu böyle sanmak aynı zamanda sanatı kısırlaştırmak demektir. Kalıpcılıktır. Sanatçının yaratma özgürlüğünü yasaların kısıtlaması yetmezmiş gibi bir de sanatsal kısıtlamaya gidiliyordu. Oysa ki sanatçı her şeyiyle özgür olmalı, dar kalıpların dışına çıkabilmeliydi. O özgür oldukça toplumsal özgürlüklerin savunulması da kolaylaşırdı.

Sanatsal özgürlükler için kalıpcı sanat görüşlerine karşı çıkarak kişiliklerimizi geliştirmeye çalışırken toplumsal özgürlükler konusunda da yerleşik düzenle savaşımdı. 1959-1960’ın en bunalımlı günlerinde çıktı *Panayır*. Baskı tarihi: Mart 1960.

Kitabın yeni çıktığı günler, nisan başları olmalıydı. Üniversite’de her gün toplantılar yapılıyor, direniş hazırlıkları sürüp gidiyordu. Kantinlerde, koridorlarda tam bir kaynaşma var-

dı. Toplandığımız kahvelerde tartışmalar bitmek bilmiyordu.

İşte o günlerde, nisanın sonuna doğruydı, Üniversite’de sabahleyin bir toplantı yapılacağını duyurdular. Bahçede, Gençlik heykelinin önünde toplanılacaktı.

O zamanlar Rami’de oturuyordum. Güzel bir nisan sabahıydı. Sevinçle uyandığım mutlu bir sabah diye hatırlıyorum. Çevredeki ağaçlar çiçek açmıştı. İlkyazla birlikte doğa yeniden canlanmıştı. Sürüp giden kış karanlığını unutturacak bir gündü. O gün, Ülkü Tamer’le a Dergisi’nin Aydınlar Han’daki odasında buluşmayı da kararlaştırmıştık. Benim kitabın paketlerini yapıp postaya verecek, dağıtımını yapacaktık. Mutlu olmamın bir nedeni de buydu işte. Artık kitabımı herkes görecekti, herkes okuyacaktı.

Önce Üniversite’deki toplantıya katılır, oradan da Çağaloğlu’na Aydınlar Han’a giderim diye düşündüm.

Düşündüğüm gibi saat 9 sularında Üniversite bahçesine gittim. Hava gene güzeldi. Bahçede heyecanlı bir topluluk vardı. Ama umduğum kadar kalabalık yoktu. Heykelin çevresini öğrenciler doldurmuştu. Aralarına ben de katıldım. Üniversite içinde bir protesto toplantısıydı bu. Hükümetin istifası isteniyordu.

Birden nasıl olduysa Üniversite’nin ana kapısından son süratle bir polis jipi daldı bahçeye. Güneşli bahçe birdenbire karardı sanki. Yol boyu renk renk açmış çiçeklerle yeşille kesmiş ağaçlar karaya boyandı bir anda. Her şey siyah beyazdı şimdi. Ya da ben öyle görüyordum. Jip heykelin önünde homurtuyla bir yay çizip durdu. İçinden resmi giyimli iki polis şefi atladı. Şef oldukları apoletlerinden belliydi. Biri, belindeki tabancasını çekti. “Dağılın ulan”, gibisinden bir şeyler söylemiş olabilir. Belki de düpedüz küfret-

miştir. Ben yalnız yüzünü görüyordum. Sinirden kaşı gözü oynayıp duruyordu. Yerimizden kıpırdamadan olanlara şaşkın şaşkın bakıyorduk. O dönemde polisin üniversiteye girmesi yasaktı. Üniversiteler özerkti. Dekanın izni olmadan polis üniversiteye adımını atamazdı. Ama olan olmuştu işte. İkinci polis şefi karşımızda, üstümüze atlamaya hazır bir durumda gerilmiş bir yay gibi bekliyordu. Tabancasını çeken, dağılmadığımızı görünce silahını üstümüze doğrulttu. Kovboyculuk oyunundaymışız gibi yarı sırtık bir yüzle üst üste ateşledi tabancayı. Durumu tam kavrayamadığımızdan hiçbirimiz yerimizden kıpırdamıyorduk. Donup kalmıştık. O sırada, yanı başımdan biri, kolunu tutarak:

— Ah, yandım! diye bağırdı.

Bu bağış üstüne hepimiz birer yana çil yavrusu gibi dağılarak kaçtık. Ben merkez binanın köşe duvarını kendime siper aldım. Gene de hiçbirimiz heykelin çevresinden uzaklaşmak istemiyorduk. O sırada jip geriye doğru hareket etti. Dağılanlardan ağaçların arasına doğru giden birini jipin içindeki polis şefi kolundan yakaladığı gibi asfalt yolunda sürüklemeye başladı. Ötekiyse sürekli gaza basıyordu. Kovalamaca başlamıştı. Biz, taşlarla karşı koyabiliyorduk. Onlar, tabancalarını çekerek ardımıza düştüler. Bu arada atlı polisler de gelmişti. Hepimiz bir yana kaçışıyorduk. Polis, yakaladıklarını zararsız hale getirip götürüyordu. Ben atlı polislerin kovaladıkları arasındaydım. Bir tökezlersem dev gibi kadanaların altında kalmam işten bile değildi. Kendimi Süleymaniye'ye çıkan yan kapıya zor attım. Kapı kapalıydı. Parmaklıkları aşip üç metrelik duvardan atladım. Oradan koşarak Bakırcılar yönüne kaçtım. Bakırcılar'dan kıvrılıp Kapalıçarşı'ya girerek kalabalığın arasına daldım. Kalabalıkta hâlâ koşuyordum. Nuruosmaniye kapısından

çıkınca kurtulduğumu anladım. Ortalıkta polis falan görünmüyordu. İnsanlar az önce olup bitenlerden habersizdi.

Nuruosmaniye camisinin içinden geçerek Aydınlar Han'a gittim. Ülkü oradaydı. Beni bekliyordu. Nerde kaldığımı sordu. Heyecanla olan biteni anlattım. Ülkü, soğukkanlılıkla:

— Ucuz kurtulmuşsun, diyerek beni yatıştırdı.

Sonra her şey yolundaymış gibi paketleri yapmaya başladık. *Panayır*'ı ve öteki kitaplarımızı beşer onar paketledik. Uzunca bir süre bunu yaptık. Posta makbuzlarını hazırladık. Paketleri külüstür terazimizde tartarak pullarını yapıştırdık. Bu uğraş arasında Ülkü de ben de olanları unutup gitmiştik.

Her zamanki gibi paketleri üst üste sıralayıp kalın bir iple bağladık. İki elimizde iki uzun ve ağır paketlerle her günkü gibi sokağa çıktık. Han, İstanbul Kız Lisesi'nin arkasındaydı. Büyük ağaçlar, günün her saatinde sokağı gölgelendirirdi. Bugün de öyledir. Üstelik ortalık her günküden daha sessizdi. Oradan Cağaloğlu alanına kıvrıldık. Alan günlük güneşlik ve tenhaydı. M.T.T.B.'nin önüne geldik. Bina boştu. Hiçbir öğrenci görünürde yoktu. Nedense tuhafıma gitti bu. Ülkü'ye bir şey söylemeden yürüdüm. Paketler iyice ağırlaşmaya başlamıştı. İpler, ellerimizi kesiyordu. Daha İran Konsolosluğu'nun köşesine gelmeden vilayetin önünden tankların üstümüze doğru geldiğini gördük. Askerler çevreyi kuşatmıştı. Sirkeci'ye inmek, postaneye gitmek olanaksızdı artık. Paketler elimizde gerisin geri handaki odaya döndük. Paketleri bırakıp çarşının içinden doğru Beyazıt'a çıktık. Acaba neler oluyordu?

Beyazıt'ta ortalık çoktan birbirine girmişti. Şimdi askerler her yeri sarmıştı. O zaman her şeyi anladım. Ben Üniversite'den ayrıldıktan sonra olaylar büyüyerek sokağa taşmış, öğrenciyle polis çatışmıştı. Ölenler, yaralananlar olmuştu.

Kimlerdi acaba? Bizim arkadaşlardan var mıydı? Herkes olanları heyecanlı heyecanlı birbirine anlatıyordu şimdi. Marmara Sineması önünde kan gövdeyi götürmüştü.

Günlerden 28 Nisan 1960'tı. Güneş, olan bitenin utan-
cı içinde bir bulutun arkasına sinmişti. Bir alaca karanlık,
bir hüznün sarmıştı her yeri. Yerlerde kan izleri vardı. Parça-
lanan, ezilen taş, tuğla parçaları, boş kovanlar göze çarpı-
yordu. Şimdi bomboş kalmış alanda kağıtlar oradan oraya
sürükleniyordu.

Ertesi günler yürüyüşlerle geçecekti. Polisle oynanan kö-
şe kapmacalar. Tutuklanmalar. Askeri cemseler. Tanklar...

Tam bir ay, 27 Mayıs sabahına kadar sürdü olaylar.

Hiçbirimiz bu süre içinde ne dergiye uğrayabildik ne de
kitapları postalayabildik. *Panayır*'ın dağıtımı 27 Mayıs'tan
sonra yapılabilirdi. 27 Mayıs'la özgürlük gelmiş, özgürlük
savaşımı sona ermişti bizim için. Daha doğrusu öyle san-
mıştık. Onun için a Dergisi, 27 Mayıs'ın ertesinde "Özgür-
lük Sayısı"nı çıkarıp yayımına ara verdi. Bu sayı 20.000 ba-
sılıp 27 Mayıs şenliklerinde bedava dağıtıldı. Bundan kısa
bir süre sonra da kitap yayıncılığını bıraktık. Elde kalan ki-
tapları arkadaşlar arasında 50'şerlik, 100'erlik paketler ha-
linde bölüştük. Herkes eşe dosta kitapları dağıtacak. *Pa-
nayır* da böylece elden dağılmış oldu.

Bugün sahaflarda ya da sokak sergilerinde eski kitap satan-
larda elden dağılan *Panayır*'ı bulabilirsiniz. Bu yüzden o gün-
lerde 2000 basılan *Panayır* bugün hâlâ tükenmedi. Ben de tek
tük rastladıkça 2,5 liralık kitabı bilmem kaç bin katına 100-
150 bin liraya sokak satıcılarından satın alıyorum. Hiçbiri, bu
eski kitabın yazarının ben olduğumu düşünmüyor bile.

Panayırın sürdüğünü yalnız ben biliyorum.

PANAYIR

EĞRELTİLERİ ISLAK GÖSTEREN KAN'DIR

*Ama bitmemiş bir şarkıdır bu
Yüzyıllardır kaldırımlarımda sokakların
bitmeyecek
yarım söylenecek
tellim kenar mahallelerde
şarkımız yarım
yârim şarkılarda tellim
ıslak eğrelti otları
ıslak eğrelti otları üstüne çömelmiş
birimiz
-Vah!-
herhangi birimiz
herhangi birimiz BEN
herhangi birimiz SEN
herhangi birimiz O
herhangi birimiz herhangi bir KARPUZCU...*

Çarşı alanının sırtını yokuşa vermiş bir köşesi vardır. Orasında burasında, yoksul kundura onarıcılarının kulübecikleri bulunduğu için, çiriş, bir de ağır ağır çürüyen kösele artıkları kokar. Tıka basa doldurmuşlardı orasını. Kusturucu bir karışıklık içindeydiler. (Ama gene de şehir halkına zevk üleştirmekte üstlerine yoktur.)

Sarkık memeli, çekik gözlü deniz kızlarının; içlerinden uzun kulaklı korkak tavşanların fırladığı silindir şapkaların; boynuzlu, ateş ortasında kırmızı yüzleri sırtan şeytanların; yarı bellerinden aşağısını yılanlara yedirmiş “zavallı peri kızları”nın; “Hindistan saraylarında mihracelerin incilere, elmaslara gark ettiği” süzük gözlü, lop etli “büyük rakkaseler”in yağlıboya resimleri, her çadırın göze batan yerlerinde sallanıp durur. Bütün panayır çadırlarının resimleri, güneşte uzun zaman kalınca çatlar. Yağmurları yiyince de, boyaları yol yol aşağı (toprağa) akar. Çocuklar, bu yüzden çadırlara yaklaşıncı, yere çömelip bir ağlama tuttururlar.

Ne kadar uğraşsanız, yumruklarını gözlerinden çekemezsiniz. O zaman gösterisini yeni bitirmiş cambazlar; çadırı bir saatlik ara vermiş olan, kalın cam ardından çıkma, kabukları soyuk bir deniz kızı; yarı çıplak bir oyuncu kız; yarı yitik bir palyaço; ağlayan çocuğun başına üşüşürlerdi. Ağlamasını kesmez, yumruklarını gözlerinden çekmezse, tıpkı çadırların resimleri gibi, bu çok çok amcaların da yüzlerinin çatır çatır çatlayacağını, boyalarının yol yol toprağa akacağını anlatmaya çalışırlar; küçüğün amcalarını ev kadar sevdiğinden emin olduklarını, bu yüzden, onlara bir kötülük gelmesini, her halde, istemeyeceğini türlü oyunla söylerlerdi. Çocuk çevresini biraz daha somurtuk somurtuk

süzdükten sonra, gülerdi. Palyaço o zaman öteki yarısını, çadırının kapısı dibinde bıraktığını birdenbire hatırlar; almak için koşup gidince, cıcığı çıkmış cıgara kutularından ezilmiş izmaritlerden, renkli giriş biletlelerinden bir de fındık fıstık kabuklarından başka bir şey bulamazdı. Gene de inanmaz, bütün o cıgara kutularını, izmaritleri, fındık fıstık kabuklarını teker teker açıp arardı. Her seferinde bir yarım saatini bu, boşu boşuna uğraşılıyormuş gibi görünen, işe veriyordu. *Bir gün –uzak, ya da yakın. Ama bir gün. Yüzde yüz bir gün– ezilmiş bir izmaritin, ya da çiğnenmiş bir cıgara kutusunun içinden öteki yarısı, hüngür hüngür ağlayarak ortaya çıkacaktı.* Bunları aklından her geçişinde boyalarını bir gülme alır ve gözünde bakır bir mangal belirir, harlı ateşin sıcaklığı yarım yüzünü boncuk boncuk terletirdi. O zaman “yüzde yüz, yüzde yüz bulacağım onu” diye söylenirdi. Deniz kızı cıgara isterdi.

Çalışan çadırlar, müşteri çağırmak için, kapı önlerinde, avlayıcı numaralarını gösteriyorlardı. Tek koldan gelen şehir halkı, çadırların arasında bir anda yitiveriyordu. Kurşun çadırlar (panayır çadırları) gözleri dönmüş; ağzı köpük içindeki, çok mideli biçimsiz bir canavarı andırıyordu.

Ama o başkaydı. Yeşil brandadan çatılmış olanını söylemek istiyorum. Ona panayır çadırı demek için, gerçekten, kırk tanık gerekti. Otsu bir yeşilliği vardı. Eğrelti yeşiline yatan. Ötekilerinde olduğu gibi, göze batan yerleriyle kapısında pohpohlayıcı, bire bin katan resimler sallanmıyordu. Ve yeşil çadırın adamları... Yeşil çadırın adamı demem gerekirdi aslında. O da çığırtkan. Bedevi kılıklydı. Elinde, hep o artık paslanmaya başlamış olan kılıç bulunuyordu. Yüzü boya içinde oluyordu hep. Her gösteriden sonra özen-

le tazelediğini görüyorduk. Kırık bir aynası vardı. Ama donuk. Karanlıkça. Boyasız yüzleri göstermiyordu. (Panayır süresince, belki yüz kere, her birimiz ayrı ayrı denedik. Hiçbirinde, bana mısın demedi ayna.) Bedevi kılıklı adam, boyasına o kadar düşkün olduğu halde, ötekiler gibi, çocuklar ağladığında yanlarına gitmiyordu. Öykünmekten başka nedir ki kurşuni çadırlarda çalışanların yaptıkları, diye düşünüyor-
du. Biri bu tanrı belasının –yüzlerinin çatlayıp, boyalarının toprağa akmasının– çocukların ağlamasından ileri geldiğini sanmış, çocukların ayaklarına kapanmıştı. Küçük ayak-
bıların tozlarına yüzünü sürmüştü. Ötekiler de –pis soytarı-
lar başta olmak üzere– git git kutsallaştırılan, bu gereksiz ta-
pınmaya öykünmüşlerdi. Gülüyordu. Her seferinde gülüyor-
du. Sonra “maymunlar gibi, tıpkı maymunlar gibi” diye mırıldanıyordu. “O maymunlarınkı gibi değil” deyip iğrenerek tükürüyordu. “Benim çadırım yeşil brandadan” diyordu kıvançla. “Eğrelti otlarının yeşilinden. Ot Ot.” Bu yüzden pa-
nayır çadırı demeye dilimiz varmıyordu işte.

Borulu bir gramofonları vardı. Kapı olarak kullandıkları yırtığın önünde, kel bir masanın üstünde duruyordu. Yanındaki sandalyede, bir yığın plak bekliyordu. Gün boyu, gramofona bu plaklardan koyup çalarlardı. (Ah, bu pireyi deve yapan “lar” ekleri. Deli oluyordum. Ama gene de, yeşil çadırın önünde dikilip PANAYIR hikâyesinin bu bölümünü, kafamın içinde her evirip çevirişimde, “lar”lı cümlelere yapışıyordum. “Lar”lar, ötekini açığa vurmağa çalışıyorlardı. Çadırın içindekini. Onu düşünmeye başlıyordum o zaman. Herkes onu düşünüyordu. Apaçık görüyordum. Kırışmış alınlar. Elmacık kemiklerinin gerdiği sarı, ışıltılı deriler. Dikensi, pis, yağlı sakallar. Dipleri yeşil yeşil yosun

tutmuş dişler. Sivri, yayvan çeneler. Boyuna açılıp kapanan iri kıllı burun delikleri. Burun deliklerinin titreyen iri ve kara kılları. Ve gözler. İlle gözler. Susuyorduk.) Plağın dönmesi bitince gösteri başlardı. Kendine bedevi süsü vermiş olan yeşil çadırın eli kılıçlı adamı, böyle söylüyordu.

Aslında plağın dönmesi bitince gösteri başlamıyordu. Yeşil çadırın adamı, söze başlıyordu. Tabii bu sırada, müziğin etkisine kapılıp gelmiş bir yığın insan, çadırın önünü doldurmuş oluyordu.

Bu, çadırlar sökülünceye dek böyle gitti.

Yarı belinden aşağısını yılanlara yedirmiş peri kızını gösteren çadırın torba memeli, dev anası, kadın patronu, kalaysız bakır tenceredeki suyla çadırın önünü suladı.

Eli kılıçlı, bedevi kılıklı adam, çoğunlukta dönmesi bitmiş olan plağı gramofondan alır; bir süre ilk görüyormuş gibi, evirir çevirir, sonra plak yığınının en altına koyardı. O plağa bir daha, ancak gün sonunda ya da ertesi sabah sıra gelirdi.

“Mihracelerin incilere, elmaslara gark ettiği, büyük rak-kase”lerden birinin yüzü, oyunun ortasında çatır çatır çatırladı. Boyaları –kanla karışık– yol yol toprağa aktı.

“Tanrı cezasını versin” diye söylendi, kızın tıraşı gelmiş, yüz etleri sarkık patronu, “Tanrı cezasını versin! Yüzde yüz bir piçkurusu ağılıyordur gene.” Kız, yüzünü örterek çadırdan fırladı. Çeşmeye koşuyordu. Patronu, yarı yolda çevirdi.

“Kremle onarınız şekerim,” dedi.

“Yanıyor!” diye söylendi kız. “Biber gibi. Biber gibi.” Patronunun kolunda, çadırına dönerken “orospunun çıkarıldığı!” diye bir küfür sayıyordu.

Gösterisini bitirmiş iki cambaz, yarısı yitik bir palyaço,

yumrukları gözlerinde, çömelmiş ağlayan çocuğun çevresini almışlar; yalvarıyorlardı.

Bedevi kılıklı adam, midesine dek indirdiği kılıcı, dikkatle çıkardı. Çadırın önünde toplanmış olan halka, gerçek kılıç olup olmadığını göstermek için, teker teker yoklattırdı. Sonra gramofonun durduğu masanın tahtasına sapladı.

Çadırıyla ilişkisini kesmiş aylak bir cambaz, ayaklarında pırıl pırıl parlayan sarı çizmeleriyle, bedevi kılıklının söyleyeceklerini dinlemek için, kalabalığa sokulur; konuşma boyunca, ahbaplık edecek birini arardı.

Biraz önce yüzü çatlayan oyuncu kız, sırtına açık saçık bir basma entari geçirmiş, yüzünün oyuklarını iyice kremle doldurmuş olarak, aylak cambazın yanına sokuldu.

“Oooo, ne var ne yok Necla” dedi cambaz, “çalışmıyor musun?”

“Orospunun çıkardığı” diye söylendi kız, “piçin biri!”

“Yazık” dedi cambaz. (Midem bulandı.) “Ama üzülme geçer. Ne yapalım (Çocuğu çabuk susturamamışlar. Doya doya ağlamış.) Alın yazımız!”

Kızın gözlerini ateş sardı birdenbire. Salaşa her akşam yüzlerce insan, yemeklerini yarım yamalak yiyip, koşardı. Tam üç ay, diye düşündü, aynı piyes. Salaşta her akşam. Yıldızlar. Toz. Tıslayan lüküsler. Lüküslerin ötesi. Karanlık. Kıpırdayan, ıslık çalan, kabak çekirdeği yiyen karanlık. Ve iki tane üç yüz: Altı yüz. Göz. Altı yüz göz. Karanlık altı yüz yerinden yanardı. Altı yüz. “Ne piyesti o piyes,” dedi. “Şahinin kumpanyasında oynamıştık hani. Sen benim sevgilimdin hani.”

“Gene olurum,” diyecekti cambaz. *Ama Şahin’in kumpanyayı dağıttığı geceki ay’ı o testekerlek, o kan kırmızı yü-*

zü ile ağaçların dallarına tutuna tutuna, şişmiş hasta bulutların soluduğu göğe çıkmaya çalışan ay'ı gördü, omuzu dibinde, sustu. Kız, aptallık, diye düşünüyordu. Altı yüz görmüş. Biri yok. Beş yüz doksan dokuz. Vardı. Yüzde yüz vardı. Aptallık işte. Olmadan olur mu hiç. Koskoca salaş bu. Aptallık işte.

“Ben o günlere ellerimi çoktan yıkadım,” dedi.

“Haklısın!” diye söylendi cambaz.

Ölüm üstüvanesinden, çifte motorsikletin gürültüleri geliyordu. Peri kızını gösteren çadırın patronu, biraz önce suladığı çadırının önünde, bacaklarını açıp otururken malı meydanda çingene kadınlarının durumuyla sırttı.

Bedevi kılıklı adam, son bir defa kalabalığı süzer; masaya saplı kılıcın sırtına işaret parmağı ile dokunurdu.

Masaya saplı kılıç sallanıyordu. Bedevi kılıklı adam: “Sayın baylar bayanlar” diye basmakalıp bir giriş yaptı.

O zaman, yarısı yitik palyaçolardan biri gelir; aylak cambazın ensesine güçlü bir tokat aşk ederdi.

“Vay cambaz Şeref!”

“Vay!” derdi cambaz. “Benim çileli soytarım.”

Çileli soytarı, kahkahalarla güler; yitik olmayan yarısı ile havalarda taklalar atardı.

Masaya saplı kılıç sallanıyordu. Borulu gramofonda tıs yoktu. Bedevi kılıklı adam;

“Evet baylar bayanlar” diye, yüzyıllardır o panayır senin, bu panayır benim diyerek arkalarından koştuğu, eteklerine yüz sürdüğü, binbir dolap çevirdikten sonra umutsuzluğa düşüp her şeyi yüzüstü bırakacakken surlarla çevrilmiş panayır alanlarının uzağındaki duvar yüzü görmemiş, korkuluksuz alanlarda kanlı uzun savaşların sürdürül-

düğü o kimsesiz alanlarda kolaylıkla ele geçirebildiği –tutsakçılarının iyi, ya da kötü her çeşit durumlarına boyun eğmek zorunda olan, prangaya vurulu, o çaresiz tutsakları– kelimeleri, halkın gözleri önünde, acımadan, kırbaçlaya kırbaçlaya (kelimeler kan içindeydi), sıraya diziyordu. “Bir yetmiş boyunda, altmış beş kilo ağırlığındaki bu yaratık, bir bakıyorsunuz gülüyor. Katılıyor gülmekten. Bir bakıyorsunuz ağlıyor. Katılıyor ağlamaktan. Bu ne hikmettir YA HAZRET-İ KAVS –Hikmetinden sual olmaz– Gelip görmeli baylar bayanlar. Görüp işitmeli. Konuşuyor baylar bayanlar. Tatlı tatlı konuşuyor. Bir bakıyorsunuz konuşması biber kesiliyor. Yakıyor. Bir bakıyorsunuz, iğne olmuş batıyor. Bu ne hikmettir YA HAZRET-İ KAVS. Tutup adam öldürüyor. Sonra seviyor. Seviliyor. Gelip görmeli baylar bayanlar. Boyuna bakmadan milletleri nasıl birbirine katıyor. Bir sözü dünyayı nasıl cehenneme çeviriyor. Gene bir sözü ile otlar nasıl yeşeriyor; ağaçlar çiçekleniyor. Bu ne hikmettir YA HAZRET-İ KAVS. Koca koca demirleri suda yüzdürüyor; havalarda uçuruyor. Bu ne kuvvettir YA HAZRET-İ KAVS. Gülüyor. Katıla katıla gülüyor, baylar bayanlar. Ağlıyor. Katılıyor ağlamaktan baylar bayanlar. Bu ne hikmettir, bu ne biçim yaratıktır YA HAZRET-İ KAVS. Gelip görmeli. Gelip görmeli baylar bayanlar.”

Sonra masada saplı duran kılıcı eline alır, havada sallardı. Üç kez, “Bu ne biçim yaratıktır YA HAZRET-İ KAVS!” dedikten sonra, cümlelerinde ıslak eğrelti otları sarkan, dinleyenlerin durmamacasına burunlarını kaşıdıran, bir öykü anlatırdı.

“Dönülmez artık” dedi aylak cambaz.

“Dönemeyiz” dedi kız. Korkuyla cambazın yüzüne bak-

tı. (Neden karanlığa kaldık? Daha erken davranabilirdik. Yolumuzun üstündeki mezarlıktan haberin yokmuş gibi bakıyorsun.) Sarardı.

“Aldırma” dedi cambaz. “Laf olsun diye konuştum. Dönsek ne yapabilirdik o salaşta. (Ey benim sarı saçlı bakirem. Ey benim ay yüzlü sevgilim. Şu anda, senin o güzel, duru beyaz boynunu kılıcımın gövdenden ayırmam için ne beklediğimi sanıyorsun, zayıf parmaklarıma güç mü, Tanrı buyruğu mu, yoksa kalbimin yumuşamasını mı? Hayır sevgilim, hayır. O güzel kuğu boynunu, kendiliğinden, kılıcımın altına uzatmanı bekliyorum. Haydi beni üzme sarı be-beğim. Gel. Haydi!) Oysa bugün. Şu...”

“Kısa kes” diye bağırdı kız. “Aydın havası olsun (sarı zeybek şu dağlara yaslanır)” Türkünün gergisini mırıldanmaya başladı. Cambaz çömelip, mendiliyle çizmelerinin tozunu aldı.

Bedevisi kılıklı adam, çadırdaki yaratığın öyküsünü, yokuşun üstündeki düzlüğün tahta barakalı sokağında, başlatıyordu.

Toprağın içinden gelen uğultuların, boş olmadığını anlamış ama. Neye yarar. Kaçamamış. Ayakları yürümemiş. Çakılıp kalmış. Yarım saat, çevre kapkara allak bullak olduktan sonra, durulmuş. Hava durulunca, ilk düşüncesi, karpuzları olmuş. İşe yarar cinsinden, dört tane kaldığını görünce, birdenbire, ağzı tükürükle dolmuş. Gözleri cam gibi donup kalmış. Camın ardındaki lambaların fitillerini çabuk çabuk kırmışlar. Bir süre sonra, lambaların fitilleri ağır ağır açılmış. Gözlerinin donukluğu erimiş. Su içindeymiş. Uzun uzun sövmüş. Akşamın nasıl olduğunu anlamamış kimse. Fırtınadan önce hava bir kararmış bir daha aydınlanmamış. Elektrikler

de yanmayınca, karanlıkta kalmış halk. Bu, köşedeki bakkaldan borca dört mum alıp; dört karpuzun üstüne dikmiş. Karnını doyurmak için, hiç değilse birini, yüzde yüz, satması gerekmiş. Gelen geçenden biri mum ışığında, karpuzu görür de alır diye geçiriyormuş. O gelmiş sergiye birden. Yağlı kağıdın içinde, bir parça beyaz peynir göstermiş. “Karpuzu senden” deyip, çökmüş ıslak eğreltilerin üstüne. O çöker çökmez; bu bıçağı daldırmış herifin yüreğine. Gık bile diyememiş beriki.

“YA HAZRET-İ KAVS, bu ne biçim yaratıktır!” dedi bedevi kılıkli adam. “Koca koca demirleri suda yüzdüren, havalarda uçuran bu yaratığı hemen görmeli... Başlıyor, baylar bayanlar!”

Çadırdaki yırtığa doğru yürüyen halk: “Giriş kaç kuruş?” diye bağırıyordu. O zaman adam, bir an ne yapacağını şaşırır, yüzü titrer. Belli belirsiz söverdi. Yüz etlerinin titre-mesi durunca, alnında biriken teri mendiliyle alır; umutsuz bir biçimde: “Bedava” derdi. “Bedava.” Büyük bir kütle, çadırın yırtığı önünden, yüz geri edip, boynuzlu şeytanların, ya da deniz kızlarının gösterildiği çadırlara koşardı.

Uzaklaşınca, ağızları tükürük içinde “Senin çadırına kalmadık!” diye bağırdılar. “Bizim cebimizde para var!”

Geri dönmeyi erkekliklerine yediremeyip, çadırın yırtığından içeriye girenler; önce, üstlerine mum dikilmiş dört karpuzu gördüler. Sonra ıslak eğrelti otlarını. Mumların ıslak eğreltiler üzerine düşürdüğü gölgeler, bir uzayıp bir kısalıyordu. Sakalı gelmiş bir adam, eğrelti yığınının bir köşesinde, çömelik duruyordu. Basbayağı bir adam ve basbayağı bir karpuzcuydu. Gözüne kestirdiği bir seyirciyi kolundan tutup, saf saf:

“Merhaba beyim!” dedi. “Bir karpuz almaz mısınız?”

Bütün bunlar, çadırlar sökülünceye dek böyle gitti.

Çadırların sökülmesine başlandığı sabah, korkunç bir şey oldu. Bedevi kılıklı adam borulu gramofonundan, kılıcından ve çadırının dörde katlanmış bezinden başka bir şey götürmek istemedi.

Karpuzcu mu? Ne karpuzcusu?

Şu orta yerde kalan yoksul. Pis bir sokak köpeğiymiş gibi, ıslak eğretilerin üstünde, dört parça kemik karşılığı bile olmayan dört karpuzcukla bıraktığını. Bir şey anlamadığını söyledi. Ama gerçekten bu sözlerimizden bir şey anlamadığını söyledi. Parmağımızla işaret ettiğimiz yere bakmadı. Tahta barakaların bulunduğu düzlüğe, düzlükte dönüp duran toz bulutlarına, gözlerini dikmiş susuyordu. Sonra görülmez bir iple çekiliyormuş gibi, birdenbire, ama direniyormuşçasına, boynunu ileriye çıkararak ve sanki sırtındaki yükün ağırlığını herkese göstermek istiyormuş gibi belini büküp yokuşu tırmanmaya başladı. Eğretili otlarını, karpuzları –en korkuncu– karpuzcuyu, bolca savrulan küfürleri, uğultuları, çekiç seslerini, gergin iplerin kazıklardan çözülüşünü konilerin, dikdörtgen prizmalarının, eskimo evlerinin çöküşünü, para kasalarının çadır patronlarının oturacağı yerlere özenle yerleştirilmesini, hepsini, hey şeyi gerisinde, çok gerisinde, bir başka sabahın, tanış çıkmak istemediği cı-lız bulutlu, yağsız, paslı bir sabahın ortasında bırakıp gitti.

İRİ ELMALAR

Adamın gerçi korkudan ödü kopuyordu. Ama gene de, iki kere, sokaktan yana koşup sesinin yettiğince: “Deli var! Yetişin! Deli var!” diye bağırmaya cesaret edebilmişti. Ne de olsa can bu. Kişi kolay kolay vazgeçemiyor.

Öğle üstüydü ve sokak bomboştu.

Adam iki keresinde de boş yemiş sandıklarına, ot dolu çavalyelere ve yerde tekerlenip duran elmalara takılarak tökezlemişti. Habire ayakları dolaşüyor, durmamacasına titremekten de bir hâl oluyordu. Oysa bu kadar çok korkması için, hatta yalnızca korkması için, haklı bir sebep bulamıyordum. Adam beni deli sanıp, benden bunca korkmakla, asıl kendini, korkak ve zavallı bir deli durumuna düşürdüğüünü, nedense, akıl edemiyordu.

Hani şu açık yakalarından kırılaşmaya başlamış kıllı göğüsleri görünen, soluk peştemalli, kaba kasketli, bıyıklı ve

sakalı gelmiş çoluk çocuk sahibi manavlardan biriydi. Ona göre epeyce çelimsiz sayılırdım. Gene de omuzlarından tutup kolayca sarsabiliyordum. İstedğim anda da küçücük bir dokunuşla yere yıkabilirdim. Ama bilmiyorum neden, yalnızca omuzlarından tutup herifi durmamamacasına sarsmak, kızgınlığımı daha çok yatıştırıyordu.

Kısa bir zaman sonra kızgınlığımı unuttum ya da yatıştı. Çünkü herif aptalın biriydi. Anlamıyordu. O zaman bu durumun beni eğlendirdiğini ayırt ettim. Bir zaman da, bu yüzden, aynı hareketle oyalandım.

Öğle üstüydü ve ortalıkta kimseler görünmüyordu. Karşiki arsa bomboş ve güneş içindeydi. Üstünde, yer yer yapışkan otları, bodur ısırganlar, tek ve cılız bir aylandoz ağacı vardı. Otlardan birinin küçücük gölgesinde, kendi halinde, ilgisiz bir kedi pireleniyordu.

Tavandaki sinek kâğıdına da, ara sıra, toy bir sineğin yapıştığı oluyordu.

Yoldan geçen herhangi birinin ya da adamın bağırtısını, nasılsa duyup, uyku sersemi, evinden don gömlek fırlayacak olan beyaz takkeli, kalın bastonlu bir memur eskisinin beni, suç üstünde yakalamasından hiç mi hiç korkmuyordum. Adam öldürmek gibi kötü bir düşüncem olmadığı için rahattım. Ama adamı tartaklamakta, yerden göğe dek hakkım vardı. Herif aptalın biriydi. Anlamamıştı. Bu yüzden korkmuyordum. Üstelik öğle üstüydü ve mahalleli uykudaydı. Kahveyse çok aşağıda kalıyordu. Ziyaret günü olmadığından sokaktan da pek kimse geçmezdi. Yalnız paralı hastalardan biri için elma almaya, birdenbire, beyaz gömlekli bir hastane ortalıkçısı gelebilirdi. Bütün bunlar vız geliyordu aslında.

Adamı sarsmak hoşuma gidiyordu. Ama bundan da,

ötekiler gibi, çabuk bıkmıştım. Arkasından da kötü bir bulantı duydum. Adamı ittiğim gibi sokağa fırladım. Ağır ağır arsaya yürüdüm. Kedinin yanında, ısınmış iri bir moloz buldum. Hayvanı ürketmeden taşın üstüne çöktüm. Dükkân karşı kıyıda ve gölgede kalmıştı. Adam şaşkınlığından kurtulamamıştı daha. Yerde yarım yatıyordu. Sonra birdenbire doğruldu. Ürkek ürkek üstünü başını silktilti. Aynı ürkeklikle, yarım yarım adımlar atarak, dükkânından çıktı. Ama gözlerini bir türlü üstümden ayıramıyordu. Bense, gerçekten, koyu bir ilgisizlik içindeydim. Güneş bayağı ısıtmaya başlamıştı sırtımı. Kedi okşamalarımın hoşlanmış, mır-mır edip duruyordu. Sonunda yerinden doğrulup, sırtını kamburlaştırıp kamburlaştırıp, bacaklarımın arasında dolanmaya başladı. Durmadan tüylerini sıvazlıyor, gerdanını kaşıyordum. Kendimi büsbütün bırakmak istediğim şu anda, bu bana istediğimden daha koyu, daha dipsiz bir uyusukluk veriyordu. Şimdi kucağımdaydı kedi. Susuyordu.

Küçük kara pencerelerden biri, bir aralık, ağız dolusu kustu arsaya. Bu ses bizi uyusukluğumuzdan çekip aldı. Döndüğümde hangisinin kustuğunu pek ayırt edemedim. Hepsisi de aynı uykulu durumda ve güneşliyidiler. İşte tam bu sırada, kocaman sırlı küplerin, çevrelerini ot bürümüş eski korkunç kuyuların derinliklerinden sökülüp az sonra göğü, bir kağıt parçasıymış gibi paramparça edecek olan o korkulu fırtınalardan önce ortalıkta dönenip duran yumuşak başlı, ancak belli belirsiz bir yanık kokusunun ağırlaştırabildiği ilk uğultular kulaklarımızı bulmaya başlamıştı. Kedilik tüylerini kabartmış, ürkek ürkek yüzüme bakıp tırnaklarını etime batırıyordu. Yola indik. Kahveden bu yana sopalı bir kalabalık, hızlı hızlı geliyordu.

Kaçmamalı mıydım? Kaçmasam beni anlarlar mıydı? Manavı tartakladığım bir gerçek olduğuna göre, hiç sanmıyorum. Üstelik insanlar, yalnız silahsız oldukları zaman iyidirler. Kafaları saplantısız işler. Her söyleneni saf bir akıl ve mert bir yürekle çözmekte üstlerine yoktur. Ama silahlı oldular mı iş değişir. Kafaları saplantısız işlemez olur. Senin bütün söylediklerine karşılık, kör bir inatla ve uslarını bir kenara bırakarak yalnız silahlarını saplarından sıkı sıkı kavrayıp, bir onları konuştururlar. Sebebi ne olursa olsun, manavı tartakladığım bir gerçek olduğuna göre, bu böyle olacaktır. Onlar beni anlamaktan, hatta bir insanı anlamaktan, ilgisiz bir sokak kedisinin bile anladığı bir insanı anlamaktan artık çok uzaktırlar.

Evin birini siper alıp kediyi kucağımdan yere bıraktım. Köşeyi dönene kadar dikkati çekmemem gerekiyordu. Ellerim ceplerimde yürümeye başladım. Kedi miyavlamasını bir türlü kesmiyor, uzaklaştıkça, daha da içten bağıırıyordu. Arkamı bırakmayacaktı anlaşılan. Kıyıdan kıyıdan, bağıra bağıra geliyordu. Döndüm. Durdu. Kuyruğunu sallayıp kısacık miyavladı. Kalabalık gittikçe yaklaşıyordu. Gürültüleri büsbütün büyümüştü... “Gel!” dedim. “Gel pisi pisi!” Olduğu yerde duruyordu. Kıpırdamıyordu. Kucağıma almak için yanına yaklaşıncı aşağı doğru kaçtı. Gözümü karartıp yürüdüm. O vakit tanıdılar işte. Biri kalabalıktan ayrıldı. Manav olmalıydı. Yerden kavradığı bir şeyi, bütün gücüyle, olduğum yere fırlattı. O sırada kediyi kucağıma almış bulunuyordum. Kollarımın arasına uslu uslu yerleşivermişti. Taş biraz uzağımızda, pat etti ve iki parçaya bölündü.

Tabanları kaldırıp, var gücümle kaçtım. Birkaç ara sokağa girip çıktıktan sonra izimi kaybettiler.

Çeşmenin birinde, elimi yüzümü iyice yıkadım. Yorgunluğumu aldım. Kedime de biraz ciğer yedirdikten sonra sur dışındaki arsalıklara vurduk. Geri kalan ciğeri, iyice sarıp sarmalayarak, cebime yerleştirdim.

Sur kapısının oralarda oturup, mezarlığa durmadan ölü taşıyan, tek atlı, tabut biçimi hastane arabasını beklemekten başka yapacak işimiz yoktu. Ağır ağır uzayıp koyulan ikinci gölgelerinin altına ve sıcaklığı kaybolmaya başlamış bir taşın üstüne oturup, tek başınaymış gibi uykulu uykulu yürüyen bir at ve işi yalnız dizginleri tutmak olan, kamçı-sız, beyaz kasketli, sessiz, kuru bir arabacı, yanı başında da dişsiz ağzı durmamacasına bir şeyler geveleyen tombul, sırtıkan bir imam gözleyeceğiz.

Tekerleklerinin lastikli oluşundan ötürü, bir de saplarının dibinden kapkara çürümeye başlamış o ipiri elmalardan ötürü, sessizce geçip gidecek olan bir arabadır bu.

İkide bir karnına bastırırdı elini. Son günlerde büsbütün sıklaşmıştı bu. Elini karnından çekmez olduydu. Ağlamadığı gün yoktu. Canına tak deyince, o sessiz kadın, nasıl bağıırıyordu. Bayağı ulurdu o zaman. Gitgide yüzü ufalmaya başladı. Burnu kocamanlaştıkça kocamanlaşıyordu. “Mideden...” dedi Raset. Öldürallah istemiyordu. Beni kendi halime bırakın diyordu. Boyuna. Ama yapılacak başka şey yoktu. O gece ister istemez hastaneyi konuştuk Raset’le. Sonra o, kocasının yanına indi. Ben de ertesi sabah, beyaz bir arabayla, annemi, arka pencereleri bostanlara bakan bir hastaneye bıraktım. Dışardan, her zamanki gibi, ha bire, bir aşağı bir yukarı tramvaylar geçti. Gazeteler, sabah akşam, iri iri başlıklarla çıkmakta devam etti. Cinayetler ol-

du. Sinemaların filmleri deðişti. Yoldan dizi dizi askerler geçti. Uygun adım. Sonra bir yağmur yağdı. Çısil çısil. Futbol maçları yapıldı. Kavga çıktı. Raset'in kocası gene su sattı stadın oralarda. Ve Raset öteki kiracılarla, çocuk yüzünden, sabah akşam kavgaya tutuştu.

— Ziyaret saati geçti, dediler. İçeri bırakmayız!

Ortalıkçının biriyle haber saldım. Annem yan balkona çıktı. Aramız epey uzaktı bağıra bağıra konuştuk.

— İyileştirim dedi. Buzla iyileştirdiler. İğne yaptılar. İki gün sonra da ameliyat tahtasına. Bıçak altına. Kurbanlık koyun gibi.

— Bayağı kesecekler ha!

— Öyle işte! diye bağırdı.

Bağırırken elini karnına götürdüğünü gördüm. Ters yüzü bostanlara vurdum. İki bostan arasındaki yolun dirseğinde yitene dek, arka pencerelerden, beni gözlediğini iyice biliyorum.

Kesin olarak bilinmez ama, akşama doğru, Satış Evin-den çıkınca, Büyük Yolda, herhalde, Ayhan'a rastlardım. Yorulana dek, bir aşağı bir yukarı dolaşıp, bir yerlerde bir iki lokma bir şey yedikten sonra, yukarıya içmeye çıkardık. Sonra Ayhan'ın bekâr odasında gecelerdim. Sabaha da, nasıl olsa, bir işkembeci dükkânı buluverirdik.

Dışardan, bir aşağı bir yukarı, ha bire tramvaylar geçti. Yeni yeni cinayetler oldu. Sinemaların filmi bir daha deðişti. Kahvelerde tavla partileri, gürültüler birbirini kovaladı. Cıgaralar ateşlendi. Dumanları ince ince tüttü. Kızlar sözleştiğimiz muhallebiciye gelmedi. Raset'in kocası, stadın oralarda su satarken birini dövdü. Kapıya polis geldi. Raset hiç kimseyle kavga etmediğinden sıkıntılı bir gün geçirdi. Ve o gece de uyuyamadı yüzde yüz.

Öğle üstüydü. Eczanenin vitrin camında bir sinek vardı. Gevşemiş güneşleniyordu. Eczacı veznenin arkasında uyuyordu galiba. Yarım oval delikten, canlılığı kalmamış gevşek, parmakları sarkık bir el görünüyordu.

Yokuş bittiğinde, ufacık bir sineğin, kilolarca D.D.T.'nin bulunduğu bir dükkânında rahatça uyuyabilmesi, beşinci kez, kafamı kurcalıyordu.

Öğle üstüydü ve sokak bomboştu. Dükkân güneş almıyordu. Bu yüzden, içersi yarı karanlıktı. Karşıdaki boş arsa bolca bir güneşle sararmıştı. Dükkânın içinde, insana hafifçe bulantı veren bir renk karışıklığı ve tuhaf bir boşluk vardı. İrice bir adam, konik bir sandıktan bir başkasına sağlam kalmış yemişleri aktarıyordu. Dönüp bakmadı. Tavandaki yapışkan kâğıdın tuzağını iyice bilen sinek, manavın ensesine kondu. Önce hiç aldırmamış göründü adam. İşine baktı. Sonra güçlü bir tokat salladı ensesine. Doğruldu. Belini kü-türdetti. “Buyurun!” der gibi başını salladı. Parmakları arasındaki ezik sineğe baktı. Ot dolu çavalyeleri, yarı yarıya boşalmış, aktarılmış sandıkları araştırıp:

— Elma! dedim.

“Peki” der gibi başını salladı. Yarı karanlıkta büsbütün kara görünen önlüğüne parmaklarını sildi.

Paketi göğsüme bastırdım. Gölgeden yürüyordum. Örümceğin biri, güpegündüz, bir köşede ağını geriyordu. Camda “Taze Röntgen Filimlerimiz Vardır” diye yazı resim karışığı, boyalı bir şey sallanıyordu. İçersini göremedim.

Kahvede, çoğunluk, hastane işçileri otururdu. Tembelce oturuyorlardı. Oyun oynadıkları bile yoktu.

Karşıya geçtim. Camlı kapıdan yansıyan güneş, gözlerimi aldı. Başımı eğdim. Kapının açık kanadı dibinde, büsbü-

tün yoğunlaşan güneşin ortasında, bir kedi uyuyordu. Öğle üstüydü ve sokak kimsesizdi.

Üç kişi, sahalığın köşesinde, bir meseleden dolayı çekişiyordu. Biri gölgedeydi. Bağırان da oydu. Kaba Türkçesiyle, ha bire, “Olmaz. Salmam” diyordu. Lekeli, beyaz bir gömlek vardı üstünde.

Dış kapıyı geçip koridora açılan camlı kapıyı araladım. Büsbütün açılması için de ayağımla ittim. Gıcırdadı. Dış kapıdaki beyaz gömlekli adam, başını çevirip, üstünkörü şöyle bir baktı. Sonra çarçabuk, kaçacaklarmış gibi, berikilere döndü.

Upuzun bir koridor. Kimsesizdi. Güneş yoktu. İlaç kokuyordu. Koşmaya başladım.

— Annee! Diye bağırıvermişim birdenbire.

Sonra korktum. Soluğumu kesip bir köşeye gizlendim. Beyazlı bir takım insanların, koridora açılan kapılardan, gözleri testekerlek dışarı uğrayacaklarını sanıyordum. Çıt çıkmadı. Koridor gene kimsesizdi. İçime su serpildi. Göğsümü ileri çıkarıp, sert sert yürüdüm.

Kapının kolunu gürültüyle kıvırdım. Ve kapı ardındaki duvara çarptı. “Anne” diye bağıırıyordum tam:

— An... dedim.

Yalnız o kadar. Gerisini, iyice duydum, daracık, avuç içi bir odaya kapatıp üstünden kilitlediler.

Hastalar dik dik baktı. Orta pencerenin dibi bomboştu. Karyola yoktu. O koskoca boşluğun bir köşeciğinde, yalnız o ufak madeni komodin duruyordu. Bir de tablasında anemin, sarı, küçük tespihini görebildim. Ardımda biri dikiyordu. Soluğunu duyuyordum ensemde. Hastalar, dik dik, usanç verici bir biçimde birörnek bakıyordu. Arkamdaki:

— Ameliyatı çok iyi geçti, dedi. Ama dün birdenbire ağırlaştı. Bağırıyordu boyuna. Ayrı bir odaya aldık karyolasını... Malum ya, öteki hastalar görürse... Siz ölen biriyle karşılaştınız mı hiç? Ya!...

Kazık gibi dikiliyordum.

— İmamın haberi var, dedi arkamdaki. Kâğıtlarını da doldurduk. İkinciye hazırlayacaklar... Şimdi gusülhanede... Siz oğlusunuz değil mi? İsterseniz...

Kucağımda, ıssız, bir başlarına kalan elmalara baktım. Çürüktü. Kesekâğıdını boşalttım. Beşi de öyleydi. O ipiri elmalar, saplarının dibinden, kapkara çürümeye başlamışlardı.

Çarçabuk toparladım elmaları. Bir koşuda kapıyı buldum. Dış kapıdaki o üç kişi “Ölmüş” dediler. Yoksa bana mı öyle geldi. Ayakkabılarının burnuyla kapı dibinde güneşlenen kediyi salak salak dürtüyorlardı.

Manav ayaktaydı. Yel gibi içeri daldığımı görünce şaşırdı. Elmaları, teker teker, yüzüne yüzüne attım. Neye uğradığını anlamamış, büsbütün şaşırmıştı. Korkudan ve şaşkınlıktan tir tir titriyordu. O zaman omuzlarından kavrayıp sarsmaya başladım.

— Saplarının dibinden, kapkara çürümeye başlamış bunlar! diye bağırdım. Uyan! Çürümeye başlamışlar... Çürümeye! Anlıyor musun... Çürüyor!..

Ama adam büsbütün aptalmış. Anlamadı. Üstelik beni deli sandı. Kimbilir, belki de böylesi daha iyi oldu.

ÇIPLAK BİR AMPULÜN ALTINDA OLUP BİTENLER

“Adam sabahın dördünde kalkıyordu,” dedi Kemal. “Biz yani Aptuyla ben, kalktığımızda çoraplarını yıkarken görürdük onu. Şu çukurdaki yapı var ya... Hani şu ilkokul...”

“Eee?”

“Burdur’da gecelediğimiz okul da tıpkı buna benziyordu. O akşam yağmur yağdı. Sessiz bir yağmur. Hiç ummazsın. Ama ertesi sabah sokağa çıkınca –ne sokağı be– göl her yan. Ya... Yürümek zorundaydık oysa. N’aparsın. Çaresiz giriverdik suya. Ilık, vıcık vıcık bir şey... Ööö. Sonra dehşetle çüşleye ta...”

“Ee, hani çoraplarını yıkamıştı adam?...”

“Olsun. Gene yıkardı. Bir başka molada yapardı bu işi.

Heh. Çoraplarını ipe bir gerişi vardı, görme... Tam on beş dakika... Ölürsün... İşi o zaten. Geceleri uyumuyor ki... Çok çok üç saat uyusun. Geri kalan zamanını neye verecek? Gelsin çorap yıkamalar. Gecelediğimiz yerin bahçesi de varsa, gelsin çorapları ipe germeler... İp yoksa –olur ya– ağaç dallarına asmalar. Daha olmadı, sıraların üstünde pencere kenarlarında kurutmalar... Bir de ha babam uyaklı ölçülü dörtlükler yazardı. Kızlar üstüne, kadınlar üstüne sonra bulutlara, suya –ama akar sulara, derelere– havaya... Ateş... Heh. Gülerim.”

“Peki ya çoraplarına, onlara şiir yazmaz mıydı hiç, türkü yakmaz mıydı? Akşamları çamurdan çıktığınızda, kirli-lerine ağıt yakmaz mıydı? Bir kerecik olsun, hatıranız için bir kerecik...”

“Gülerim. Adam bir gün, hatırı sayılır bir tepeyi tırmanırken, en biçimsiz yerde arabayı durdurup indi. Hiçbir şey söylemedi. Ötekiler salaklaşmıştı. Yalnız Aptuyla ben, bu işte bir bit yeniği sezer gibi olduk. Öyle ya, dağın tepesi bu... Ardına düştük. Yolun kıyısı hep uçurum. Sonunda: Ne var ulan dedi. İşemeye gidiyoruz işte. Tazılar gibi arkamdan gelecek ne var... Bereket aldırmadık da, kendini uçurumlardan aşağı bırakmasına öyle engel engel olduk... Aptalık edip durma...”

Halam :

— Şu çocuğa baksana kızım, dedi. Uyuyacak pis.

Kardeşim:

— Ağbi, dedi, al şu yastığı da başının altına koy. Duvarı silip duruyorsun boyuna.

— Zaten kafasını duvara dayamazsa işi düz gitmez

onun. Dolaptan yastığını alıp öyle yatsa günaha girer. Hele insan gibi oturup iki çift söz etse ölür pis.

Parka çıkan merdivenin taşlarından bir çoğu eksikti.

“Yaşlı bir ağızda nasılsa tutunabilen o tek tük dişler örneği,” dedi Kemal. Karanlıktı. Lambalar, yalnız diplerindeki çimenleri aydınlatmak için karpuzlarının buzlu camlarını ısıtıyorlar, incecik, çıtırtılı sesler çıkarıyorlardı. Bu belki de karpuzlardan birinin, herhangi bir gecede, ufacık bir sarsıntıdan sonra tuzbuz oluşuna sebep oluyordu. Bizse daha da, sirk seyircileri gibi uzaktan ve aptalcasına, korkulu, akıl almaz bir uğursuzluk bir “olacak, ne denir” kulpu ile her şeyi açıkladığımızı sanıp kendimizi kandırmaya devam edelim. Susup oturalım. Son basamakta tökezlendim. Işığa çıktık. Ayakkabım örselenmiş. Altı hafifçe kalkmış. Kabak çekirdekleriyle leblebiler aynı camekânda barınıyor. Sarı bir mukavvayla ayırmışlar. Annemin anlata anlata bitiremediği atlı tramvaylardaki kadınlarla erkekleri ayıran sarı perde. Yalnız yel, arada bir, hafifçe aralıyor. Çocuğun başını iki numarayla tıraş ettirmişler, sümüklerini sildirmişler, leblebiyi vermişler, çekirdeği vermişler, camekânı önüne koymuşlar, mukavvayı bulmuşlar, sonra öteki çocuklardan çok ayrı bir biçimde, parka salmışlar onu da. Salmışlar ya. Herkes havuzun çevresinde çöreklenmiş. Ezan okumaya çıkmış bir adam. Minarenin sıvası yer yer dökük. Su yampiri yampiri fışkırıyor.

“Yağmur mu yağıyor efendi oğlum?”

Hiçbir şey karşısında kafa tutmamış, her şeyi eyvallahlarla, hakkımızda hayırlı olur inşallahlarla karşılaşmış, şimdi bastonlu ve eğilmiş.

Ayağa kalktım. Pencereyi araladım.

“Yok teyze. Yağmur yok...”

— ... Bak gök yıldız dolu.

— Oğlum deli mi oldun sen. Yüreğimi ağzıma getirdin.

Cevap da vermez eşek herifin damadı...

— Aman hala... Aldırma canım. N'aparsa yapsın... Karışma sen...

Homurdandı. Geceyi iyice doldurdum ciğerlerime... İşte Küçük Ayı. Önce Kutup Yıldızını bul, derdi Müşerref hoca. Kuzeyde çok parlak, hepsinden parlak bir yıldızdır o. Kepçe gibi. Ters dönmüş kepçe gibi. Kapkara saçları vardı...

“Sonra?”

“Kızların kompartımanına geçtik sessizce. Aptu çakmağını çıkarıp yaktı. Birinin eteği sıyrılmıştı, birinin de memesi pırtlamıştı. Aptu, geldiğimizi duyuralım şunlara be, dedi. Anlamadım önce. Canım, dedi. Lale'nin eteğini indirir. Nesrin'in de memesini iteriz göğsüne, olur biter... Çakmak birdenbire sönüverince vazgeçtik. Karşı kanepeye uzandık birlikte. Ben ayaklarımı kapıya verdim. Başka türlü sığışamazdık...”

“Ezan okunuyor.”

“Biliyorum.”

Yattım.

Tramvaylar. Aşağı gideni tamtakır. Başımı döndürüyor. Yukarı çıkanı tıklım tıklım. Bulantı veriyor. Tükürüyorum. Toprağa bulanmış büyücek bir böceğin başında dört çocuk. Çömelmişler.

“Hööt.”

“Ne var ağbi?”

“Çekilin be hayvanın başından.”

“Bir şey yapmıyorduk ki... Bakıyorduk yalnız. Yasak mı bakmak?”

“Yoo. Öyle bir yasak yok...”

“Yok.”

“Bakın öyleyse. Kaçmayın ulan. Toplanın. Toplanın be. Korkmayın bir şey yapmaz be. Zararsız bir böcektir o. Uçacak. Uçacak diyorum. Kaçırmayın. Hey!” Dinlemediler.

“Buradaki tel kopmuş.”

“İyi olmuş.”

“Neden?”

“İyi olmuş işte. Geçen yıl yağmurluğumu yırttıydı.”

“Yırtmaz ki bu. Düz tel bu.”

“Dikenliydi.”

“Ama bu o değildi...”

“Ne biliyorsun?”

Sustu.

Büsbütün duvardan yana döndüm.

“Adamın gölgesi amma da uzundu, gördün mü? Ne o, gidiyor musun? İyi ya. Bir de şuna bak. Ufacık...”

“Kestaneci o be. Tanımadın mı? Gülerim.”

“Sahi. Güle güle. İyi geceler.”

Adı Kestaneci kaldı. Oysa şimdi kestane ne arar. Körpe badem hıyarı satıyor köşede... Ama ilk tanıdığımızda kestane satıyordu. Vapur yürüsün buyurmuşlar. Buyruk buyruktur. İstim arkadan geliversin. İşi ne. Nedir yani. Alt ucu... Hâlâ mı geç kalıyoruz yoksa? Kemal gitmiş bile... Durakta

üç kişi var. Bakkal kepengi indirecek. Orta yere yağlı bir direk geçirdi önce.

“Benim saatimle bir dakika var kardeşim.”

“Na işte, geldi bile.”

Kepenik iniyor. Işık sızıyor, yarıyı geçti. Altından iki büküm giriyor bakkal. Çabucağın içinde, ortalıkta ne bakkal kaldı ne de durak. Yalnız sokak lambaları... Koşar gibi... Ard arda... Ve duvarlar... Yazlık bir sinemanın floresanlı ilanı... Köşelerinde kara şapkalı büyük lambaların bulunduğu inişli yokuşlu, bir takım iç sokaklar... Çınar ağaçları... Bir sinema ilanı daha... Bir durak. Yürümeyen bir tramvay. Yüksek duvarlar... Koşup duran sokak lambaları... Gürültüsü çarçabuk arkalarda kalıveren bir tramvay daha. Otomobiller... Pencereler... Çoğu ışık içinde. Pancurlu. Parmaklıklılı. Perdeli, perdesiz. Çınar ağaçları... Tek sıra ol. Soldan itibaren saymaya başla. Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, ... yirmi beş... otuz altı. Durak. Kimseyi bulamadığı için durmadı. Upuzun kıvrıntılı bir yol... Asfalt. Parkeden çıkmalı beş dakika olmuş. Sallanmıyoruz. Yukarısı yıldızlı. Büyük Ayı'yı bulamıyorum. Epey hızlı gidiyormuşuz. Tam yakalamışken yitiriyorum. Duraklar. Bomboş. Kimsenin bineceği yok. Topu topu bir ben varım, üç yorgun işçi ve dedikoducu iki kadın. Kafa kafaya vermişler. Fıs fıs. Donukça aydınlanıyor içerisi. Işıklar bir ölüyor bir canlanıyor.

— Durak dışı, zınk deyip durdu. Mezarlığın ordayız. Zil falan vermedi, kimse. Biletçi, arka kanepelerden birinde, kıvrılmış uyuyordu. Şapkasını çıkarmış. Dışardan görülürse yolcu sanılsın gibilerden. Terslik bu ya, kontrol falan görürerir bakarsın. Sarsıntının etkisiyle yerinden fırlayıveren bizim uykucu biletçinin testeklerle açılmış gözlerini görünce aklım başıma geldi. Hatırladım: Yol düz ya, görebildi-

ğim kadar uzağı, sarı ışıklarla lekelenen karanlık asfaltı ve özellikle lamba altlarını gözlüyordum. Hiç değilse suratsız aptal bir kedi, hantal, korkunç bir köpek ya da asfalta sürünüp duran ıssız bir gazete parçası... Uzakta, ışığın tam altında duruyordu. Yuvarlacık, yerden bitme bir şeydi. Anlaşılmaz, gecedен olacak insana soğuk gelen, ürkütücü birtakım hareketler yapıyordu. Otobüse durması için el ediyormuş meğer, yolun ortasına ortasına yuvarlanıyormuş....

— Uğramışsınız siz, dedi halam. Tanrı vermesin cin görünmüş size.

El vuruldukça hışırdayan kumaşı bir yana bırakmışlar, gözlerini de iri iri açmışlar, yüzüme yüzüme bakıyorlardı.

— Durun, dedim. Söyleyecek iki çift sözüm var, onu da kesmeyin.

Halam yutkunarak:

— Peki, dedi.

Bir “selâmünkavlen”le korkusunu yatıştırmaya çalıştı.

— Tanrı bir kulun başına vermesin...

— Amin!

— Dinleyin! Dediğim biletçi var ya sokaktakini kucaklayıp içeri aldı. Bizim gibi bir insandı. Yalnız belden aşağısı yok. Gençti. Kapkara ve sıkı sıkı taranmış saçları vardı. Yüzü tıraşlıydı. Işıl ışıl. Altına kalın bir lastik geçirmişlerdi. İki elinde de, yepyeni, büyücek takunyalar vardı. Parmakları uzun uzun ve kalıp gibiydi. Büyük büyük bakıyordu. Göğsü kıllıydı. Yeniden göğе döndüm ve yıldızları gözlemeye koyuldum. Büyük Ayı’yı öldürallah bulamıyordum. Yorgun işçilerse, bir türlü, gazetelerine dönemiyorlardı. Kadınlar tortop olmuş susuyordu. Şoför arabayı yeniden, zınk diye durdurunca biletçi yerinden çarçabuk toparlanıp, yarım adamı, kucakladığı gibi ön kapıdan yere bırakıverdi.

Araba hareket etmedi hemen. Durduk. Gözlerimizi kırpmadan belki de soluksuz, onun yuvarlana yuvarlana sokağı kıvrılışına baktık. Köşesinde dokuma atölyelerinin bulunduğu, hani şu sonu ıssız tarlalara çıkan sokak var ya işte oraya saptı. Kimsesiz testicilerin dilsiz çömlekçilerin sokağına. Toprak sokağa. Toprağa. İçine. Ta içine. Çıyanların, kırkayakların kaynaştığı içi. Anlaşıldı mı... Konuştum işte. Hem de yüzlerce... Ama ne... Gülerim. Nasıl hoşunuza gitmedi, değil mi? Oysa siz istediniz bunu.

Çıt çıkmadı. Duvardan yana döndüm.

Yemeği bile aklıma getiremiyordum. Aynaysa hiç hesapta yoktu. Ensiz uzun, düz, kaypak, bir şey. Duvara iğreti bir biçimde dayamışlardı. Kendileri de halının üstüne yayılmışlardı. Ortalarında bir kumaş vardı. Evirilip çevrildikçe hışırıyordu. Kara bir makas. Açıktı. Sarı ışık aynadan yansıyıp duruyordu. Girmedim. Eşikte kaldım. Öteki odalar karanlıktı. Sofa da. Bahçeye bakan odada idiler. Erik ağacının dalları camda. Bir sürü pırıltı da ötelerde. Tepedeki evlerin pırpırlı ışıkları. Rüzgârlı oraları öyleyse...

“Çakarsın sen duvara aynayı, değil mi yaparsın.”

“Hı.”

“Öteki odayı yak sen, biz de geliyoruz.”

“Sokağa bakanı mı?”

Odaların ikisi de sokağa bakardı. Yüzüme yüzüme baktılar. Dört göz. İkisi, açık ela. Kardeşiminkiler. Ama halamın deyişi bu. Bana kalırsa sarı derim. Oysa bana bir şey kalmıyor, halam bırakmıyor ki... Onunkiler kara, kapkara. İşkilli işkilli. Aynanın yansıttığı ışık da... Allah kahretsin işte. Yüzümde. Yumдум gözlerimi.

“Hasta mısın?”

Halamdı.

“I’ıl.”

“Âşık mısın yoksa ulan?”

“Yoooo.”

“Peki?”

“.....”

Yola bakan odanın elektriğini yaktım. Ecza dolabının kırmızı ayını gördüm. Ucu kopmuş. Radyoda, her tanrının akşamı susuz rakı yuvarlayan bir ses. Hem de leblebiyle. Eski Sesler, Eski Sazlar, dedi bir spiker. Bir başkası Altan Soykök takdim etti diye tamamladı. Ve sustular. Diyan iyiydi. Ellerimi başımın altına aldım, gözlerimi de tavana diktim. Çıplak bir ampul sarkıyordu tavanın ortasından. Az mumlu, kırk falan. Yetmiyor bu odaya. Anten elektrik borularına değmiyordu. Parazit yapardı değse. Değse dümdüz konuşmazdı o adam. Konuşması gır gır takılırdı boğazına.

Çıplak ampulü hikâyelerde, romanlarda, kös dinlemişim bunca yıl. Anlamına varamadan. Şapkasız, ipinin ucunda yapayalnız, kel, güdük ve yoksul bir ampul demekmiş bu. Şimdi anlıyorum. Bunca yıl altında yatıp kalktıktan sonra, şimdi. Işıkları, yetersiz ışıkları bunca yıl her yanımı kararttıktan sonra, şimdi. Meğer biz, bunca yıl, çıplak ampullü odalarda oturuyormuşuz da haberim yokmuş. Nasıl da kös dinlermiş kişi bazı şeyleri.

Oysaki onun karanlığı güneşle başlarmış. Güneşse, her gün damların üstünde seke seke gelirdi. Sonra pencerenin önündeki çiçekliğe yerleşir oradan masaya kol atar, sonra da halıya atlardı. Küçük uçgenler. Yampiri, dikdörtgenimsi lekeler... Dikdörtgenin biri gelir, sağ gözüme oturur, ağır

ağır ısıtmaya başlar. Büsbütün ısınınca duramaz açarım o gözümü. Ötekini de açtırır bu.

Gene öyle olmuştu. Çıplak ampul kendi karanlığında kalakalmış olmalıydı. Yastığımı gölgeye çekip biraz daha kestirmeye çalışıyordum. Ters bir ezan sesi, birdenbire, sokağı dolduruverdi. Sabah ezanı olamazdı. Güneş vardı. Dikdörtgenlerle, üçgenlerle vardı demek. Sonra çiçeklikteydi daha. Öğle de olamazdı. Ölen vardı demek. Altıncı vakit. Ölen için okuyorlardı. Uzun sürdürürlerse zenginin biriydi ölen. Yok, kısa, baştan savma bir biçimde çırpıştırıyorlarsa, ölen, yoksulun, ipsizin biriydi. Öyle de oldu. Çarçabuk çırpıverdiler.

Namazı için, babasından başka, mescidin önünde sebze satan adamı bulabilmişler yalnız. Taşınmasına da kahvelerden toplanmış bir iki işsiz yardım etmiş.

İlk dün çıkmış Çömlekçiler sokağından, Edirnekapıları, Fatihleri, Beyazıtları o yarım ayağıyla ha baba dolaşmış durmuş. Soluk soluğa kalmış. Tramvay vatmanları, otobüs biletçileri, nerede olursa olsun, el edince, yerden alıp atıyorlarmış içeri. Ama dönerken, gecekinde, şeytan görmüş gibi korkmuş herkes. Gözlerinden anladım demiş.

Dışarıda dünya var be. Her gün giderim artık. Para da istemiyorlar. Biliyorum, korktuklarından yapıyorlar bunu. Ama olsun. Sokak köftecileri, köfte ekmek tutuşturuyorlar elime boyuna. Hep, yanlarından çekip gitmem için. Ayakları altında, iğrenç bir fare gibi dolaşmamam için. Ceplerinde ne varsa verecekler bunun için.

Şoför bir hızlı gitmeye başlamış ki o binince...

Korktuğundan.

Zıp zıp zıplıyormuş otobüs. Beti benzi atıvermiş şofö-

rün. Uyku sersemi bir biletçi varmış, çenesi titremeye başlamış. Şoför, bir ayak önce onu defetmek için var gücüyle basıyormuş gaza. Çarçabuk gelivermişler. Biletçi onu koltuk altlarından tutup toprağa atar atmaz kapıları zank diye kapatmış şoför... Olur a aklına eser de yeniden binmeye kal-kar gibisinden... ondan korkmuşlarmış.

Çekip gitmemi istiyorlar. Herkes bunu istiyor. Bedava-dan şerbet verenler. Durup dururken elime para tutuşturanlar. Sokak köftecileri. Hepsi. Müşterileri kaçarmış ben çekip gitmezsem. Başkalarının kesesine zarar vermek iyi bir hareket değilmiş. İnsanlık değilmiş bu. İnsanlık, sessizce çekip gitmemmiş. Şehrin sokaklarından sonra da Çömlekçiler sokağından. Her yerden. Kimseyi korkutmaya, kimseyi tedirgin etmeye hakkım yokmuş... Değil mi ama. Sokak köftecileri, şerbetçiler, şoförler, biletçiler, vatmanlar hep böyle söylediler. Ama düpedüz konuşarak değil. Onların merhamet sandıkları şey, yani korkuları engel oluyordu konuşmalarına. Bunları, bir bir, konuşmadan, davranışları ile söylediler. Otobüslerin ben binince hızlanması, köftecilerin köfte vermesi, bazılarının durup dururken elime para tutuşturmaları, bütün bunlar, onları tedirgin etmeye hakkım olmadığımı söylüyordu...

Daha da uzun bir söylevmiş bu. Üç şilteyi üst üste koyup üstüne çıkmış da söylemiş bunları. Bu kadarı kalmış sebze-cinin aklında. Babasından dinleyen o. Bu kadarını tutabilmiş ancak. Etiket meselesinden oluyormuş bu. Kafası hep onunla doluymuş. Elli kuruşun yüzde yirmi beşi kolay. On iki buçuk. Ama alış altmış beş kuruş olunca var sen otur hesap et... Zor. Bu kadarını tutabilmiş onun için. Kontroller vızır vızır geziyorlarmış. Köşe bucak demeden, ilk ağızda

etiket dikkatsizliğinden bin lira. Yok. Olmayınca bir gün bir lira... Yat babam yat... Bin gün bu. Çoluk çocuk da var... Onun için... Ben olaymışım adamın ağzından makine gibi kaparmışım hepsini. Hele o söylev. Ağlatmış hepsini. Şimdi de çekip gitmiş işte. Şehrin sokaklarından ve Çömlekçiler sokağından...

— Bostandaki kuyudan çıkarmışlar ölüsünü.

— Artık uyusan, dedi halam.

Hele o söylev. Ağlatmış hepsini. Şimdi de çekip gitmiş işte. Şehrin sokaklarından ve Çömlekçiler sokağından. Artık otobüsler o korkulu denemeye girişmeyecekler. Şoförle, çok hızlı gittiğinden dolayı, tel gözlüklü ve kıvrıcık saçlı bir fabrika işçisi ağız dalaşı etmeyecek. Bundan böyle, birbirlerine, kardeşçe, iyi geceler dileycekler... “İyi geceler beyim.” Sokak köftecileri, beş köfte ve yüz dirhem ekmeklerini boş yere harcamayacaklar. Şerbetçiler de öyle...Bundan böyle, şeytan görmüş gibi allak bullak olmayacak hiçbir otobüs yolcusu.

Geceleri uyur artık Kemal’in uyumaz dediği, o her sabah çoraplarını yıkayan adam. Bomboş aşk ve bulut şiirleri yazmaz...Çıplak ampul sözünü kös dinlemem bundan böyle. Eve her gelişimde aynalar hesapta olur. Halam: Hasta mısın? diye sormaz. Hele, âşık mısın yoksa ulan diye hiç.

Kalkıp hesapta olmayan aynayı duvara çiviledim.

Tepede o çıplak ampul, karardı kararacak.

A L T U C U

Çukurda fabrikalar, yokuşta başıboş köpeklerle kırpık sesli horozlar, bir de tahtaları hergün biraz daha kararıp incecik çatırtılarla gitgide çukura doğru yatan evler, uyandıklarında, tıpkı eskimiş ve üstlerine sarkan o hep birörnek gökle karşılaşırırler. Sonra elbirliğiyle bağırabilenler bağırarak, bağırmayanlar sarsılarak, esneyerek bu usanç verici durumu belirtmeye çalışırır. Kızdıkları ya da korktukları için yapmazlar bunu. Onbinlerce yıl önce bir kızgınlığın ya da korkunun itmesiyle bu işe başlamış olabilirler. Ama bugün, o, binlerce yıllık geçmişi olan ve sözüm ona korku ya da kızgınlık bildiren bu gösteriyi, gürültülü bir gelenek halinde sürdürmek için bile değil, salt alıştıkları için başka türlü rahat edemedikleri için bilinçsizce yapıyorlar. Bu arada gök değişikliğe uğradı belki. Ama biz bilemedik. Daha

da bilemiyoruz. Göremedik. Daha da göremiyoruz. Çünkü başboş köpeklerle kırpık sesli horozlar, her tan, tıpkı eskimiş yaygaralarını sürdürüyorlar. Bundan böyle de sürdürecekler. Her tan, tıpkı eskimiş yaygaralar, tıpkı eskimiş, üstümüze sarkan o hep birörnek göğe doğru.

Önce tahta minarenin müezzini, sonra bakkal Muammer, sonra herkes...

Biri boş sokağı koşa koşa geçer. Bir kedi dışardan kapıyı tırmalar. Kısa kısa miyavlar sonra. Bir sürü bacanın birinden bir tutam duman, birdenbire çıkıverir. Yokuşu dolanıp çukura iner. Sonra birer birer öteki dumanlar. Ve dumangillerden, ormanda hızını alamamış bir marsıgın, mutfak penceresinden çukura sarkmaya çabalayan çelimsiz dumanı. Teneke boruların devrilişi, kedilerin pataklanması. Kızarmış ekmek kokusu. Fişek içinde dört kara zeytin. Bir ısırmalık beyaz peynir. “Katık edin çocuklar!” Çocuklardan birinin zırlaması, sonra biri daha. Sümüşü akan. Kalın, kısık, anlamsız bir erkek homurtusu. Sonra biri daha. Cıgarasını ateşlemiş. Hemen arkasından çay kaşıkları tıngırdar. Muslukların bahçeye açılan borularından şırıltılar gelir. Sokak kapıları açılıp kapanmaya başlar ve bir koşuşmadır alır evleri, sokakları, göğü, ağaçları, güneşi. Onbinlerce yılın tıpkılığını taşıyan, sarsak, bilinçsiz alışkanlıkların sürdürdüğü bir koşuşma.

Güneş önde, yokuşlular arkada, otobüs yoluna, cılız ağaçlarla sürülmemiş yanık tarlaların bulunduğu yere doğru, yola çıkarlar.

Ve her tan, bakkal Muammer merhabaları alıp alıp verir; bembeyaz sabunlar, kapkara zeytinler, tiril tiril beyaz peynirler, bir de tavuklarla horozlar için getirtilmiş sapsarı

mısırlarla birlikte... Önlüğünün iki cebini de dolduracak olan şingirtılarla birlikte.

Yol uzar... Güneş önde ve üstte. Yokuşlular cılız ağaçlarla arkada ve altta.

Ağaçlarla tarlalar mezarlığa dek sürer. Mezarlığı geçer geçmez surlar çıkar ortaya. Bir de önünde hep saman bal-yaları bulunan tahtaları dökülmüş değirmen bozuntusu. Savaş yıllarında büyük bir önem taşıyordu. Bir keresinde kuşyeminden başka öğütecek bir şey bulamamıştı. Halk gene de bu nesneyi satın almak için kara bir kalabalık halinde değirmeni çevirmişti. Sonra Nalbant Ali'nin dükkânı. Gölgede. Onun da önünde saman bulunur. Bitişindeki taşçı sonra. Kapıdan girecek tabutları gözler hep. İş çıkarcak tabutlar, hep surun yarım oval kapısından, tramvay gü-rültülerini ve çok merdivenli apartmanların dayanılmaz loşluğunu yüklenmiş olduklarından, sallana sallana girerler. Sonra öteki ufak tefek satan dükkânlar. Bahçeli, hoparlörlü iki çayevi bir de taşra otobüslerinin kalktığı yerdeki bilet satışevinin çardağı. Ve çardağın partial kasketli, ablak yüzlü simitçisi.

Atının karnını dürtüklede.

— Deh be aslanım! Deh be!

Çardağın dayakları adamakıllı eskiydi. Değiştirmek için yıkılmasını mı beklerler acaba? Bu hep böyle midir? Yeledeki kılların ucunda kurumuş olan çamuru çıkarmaya kalktı. Kıllarla birlikte çıkarabildi ancak.

— Tuh Allah belasını versin senin gibi çamurun! dedi.

— Deh oğlum! dedi ardından. Ne durdun gene?

Çardağın orda, elinde simit çıkını, otobüs bekleyen bir köylü:

— Gitmez elbet kardeşlik dedi. Kendini taşıyamıyor o!

Cevap vermedi. Homurdandı yalnız. Köşeyi kıvrılınca, köylü görünmez oldu. O zaman sessizce indi atından.

Pazar kalabalıktı. Surların dibinden yola taşmıştı. Her zamanki gibi, arabadan çok at vardı. Pazarlık çoğunluk arabaların üstünde dönerdi zaten. “Atı sende kalsın. Araba için altı yüz liraya ne dersin? Uzat elini! Uzun etme de uzat elini işte!” Böylece araba bir, bilemedin iki pazarda satılıverirdi. Ata gelince dört beş pazar, on pazar, bazen de açlıktan nalları dikinceye kadar arıklığıyla kalır, çamuruyla ortalıkta sürüklenip dururdu. Daha çok, arabalarından ayrı düşmüş atların başına gelir bu. Arabanın eskiliğini, yoksulluğunu örtmek ne de olsa kolay oluyordu. Alt ucu beş altı tahtanın, bir kutu boyanın, bir avuç eski, yanmış çivinin başına patlıyordu onarım. Oysaki at...

Dokumacıların dükkânı önünden atının ipini çekeleye çekeleye, başı eğik, bir eli cebinde geçiyordu. Dokumacı onun geçtiğini ayırt edince, şalteri indirdi. Kapıya çıktı.

— Hey İbrahim yahu! dedi. Karadeniz’de gemilerin mi battı be! Ne o surat?

— Yooo! dedi. Ne gemisi?

— Kara kara düşünüyorsun da, bizi çiğneyip geçiyorsun da ondan be! Ne oldu ki?

— Hiçbir şey!

— İyi ya! Atı bağla da gel. Bir iki laf atarız ha!

— Olur!

Güneşe çömeldiler. Dokumacı cigara çıkardı. İbrahim konuşmuyordu. Gökteydi gözü hep.

— Ne var yukarda be, diye patladı dokumacı. “Tanrı

var!” gibi bir cevap alacağını ummuyordu. Beklemeden, kısaca:

— Delirdin mi be! dedi.

— Hep aynı oluyor bu gök, dedi öteki, biliyor musun? Hiç değişmiyor. Kaçınıcı gelişim bu? Beşinci mi altıncı mı ne?

— Yahu deli mi oldun sen! Yaksana şu cıgaranı. Yak da aklın başına gelsin!

Yaktı. Yakar yakmaz da attı.

— Hiç değişmeyecek bu be! Hiç değişmeyecek işte!

— Yahu zoruna ne senin, değişsin değişmesin.

— Satamadık şunu be! Satamadık işte. Araba değil ki işte, at işte! Kara kuru bir atçık! Boyayamazsın ki. Gök de öyle işte. Değiştiremezsin ki. Boyanmaz çünkü. Araba değil çünkü. At, bir atçık o da.

— Hepten sapıtiyorsun be! Sus bari daha iyi. Bir cıgara daha ister misin?

— Ver! dedi.

Alıp yaktı. Bitirince kalktı. Sinsi bir yel, ağır ağır dolanmaya başladı, o sıra.

— Kahveye gidiyorum ben, dedi. Radyo dinlerim biraz. Soran olursa gönder!

— İyi, açılırsın hem, dedi dokumacı.

Göge baka baka kahveye girdi. Orada da camın kıyısına oturup göğü gözlemeye koyuldu. Radyodaki adamın söylediklerini yarım yamalak duyuyordu. Ne söylendiğini ayırt edemiyordu bir türlü. Camdaki sinek pisliklerinin ve kirin ardında kalan gök gene değişmemişti. Nereden bakılırsa bakılırsın, nasıl bakılırsa bakılırsın değişmiyordu.

Bir aralık, kahvesini içmiş, cıgarasını telvele söndürür-

ken, sokaktaki toz toprak, birdenbire, ayaklanıp dönenmeye başlamıştı ortalıkta. O sinsi yelin işiydi bu. Kâğıtları göğşe doğru uçuruyordu. Gök değişmiyordu ama. O sırada birkaç adam girdi içeri. Kasketlerini tutuyorlardı. Biri:

— Amma meraksız adammışsın sen be! dedi ona. Hayvanına bakıversene bir.

Bir şey demeden doğruldu. “Öyle ya!” dedi içinden.

Çıkınca gözlerine doldu toz. Kasketi yoktu. İşaret parmağını gözlerine götürdü. Başını eğdi. Beli de eğildi. Kambur kambur duvarlara doğru koşmaya başladı. Epey güçlüydü yel. Gürültüyle esiyor ve eski duvarları dövüp duruyordu.

At, başını kaldırmış, kulaklarını dikmiş, duvarın üstündeki göğşe bakıyordu. Yeri eşelemiş, otları çiğnemişti. Satıcılarla alıcılar yoktu ortalıkta. Arabaları ne olur ne olmaz eski duvarların dibinden uzaklaştırmışlar, atları çukura almışlardı.

Demirci çukurun dibinden bağırmaya başlamıştı bile.

— Hey hemşerim hayvanını al da getir buraya! Siperdir burası.

Ses etmedi. Tozun elverdiğince göğü gözlüyordu ikisi de. Öyle donup kalmış gibiydiler, yukarıda bir şey çatırdadı. O anda, hiç ummadığı, inanılmaz bir manzarayla karşılaştı. Gök, birdenbire kahverengimsi, karamsı, aralarında ot bitmiş eski surun taşlarıyla taşlaşverdi. Ve çarçabuk üstlerini örttü.

Gürültüye demirciyle kahvedeki satıcılardan birkaçı koştu. Dokumacı, tezgâhın gürültüsünden bir şey duymamış, hergünkü gibi, ağırlıkları ayarlamakla uğraşıyor ve ikide bir, su kabından ağzına su alıp çözgüye püskürte püskürte akşamı etmeye çalışıyordu.

Yel işini bitirdikten sonra, geldiği gibi, sinsice gitti. Gök eski yerinde, tıpkı eskiliği, tıpkı partallığı ile kaldı. Kahve-rengimsi, karamsi, aralarında ot bitmiş sur taşları, ancak, atın naliyle sahibinin ayakkabısını açıkta bırakmıştı. Nal da ayakkabı da göğe dönüktü. Taşlar aralanıp, cesetlerden kocamanı, uykulu bir atın çektiği çöp arabasına, öteki de, motorları su kaynatan hastane arabalarından birine, atılınca kadar da öyle kaldı.

Ertesi günün gazetelerinde, “Dünkü kasırganın sebep olduğu korkunç kaza” ya da “katil duvarlar” başlıklı, iki üç satırlık, o hep birörnek yazılardan çıktı. Yalnız birinde, ötekilerden ayrı olarak, at pazarının çıkardığı pis koku, arık atlarla eski arabaların biçimsiz durumu işaret ediliyor; bunlarinsa surları gezen ve boyuna resim çeken yabancılarda kötü izlenim bırakacağı söz konusu oluyor; bu bakımdan pazarın, buradan kaldırılmasının pek doğru bir hareket olacağı, Belediyenin dikkati çekilerek, söyleniyordu.

Bu yazıda olsun, “Dünkü kasırganın sebep olduğu korkunç kaza” ya da “Katil duvarlar” başlıklı kısa yazılarda olsun, hiç kimse, bir tek kelimeyle bile, eski partial gökten söz açmamıştı. Bu yüzden taşların bir türlü örtemedikleri çorapsız ve kemikli bir ayağın sığındığı o yoksul, ama sapa-sağlam kalmış ayakkabıyla çamurlu ve beyazımsı kılların altında parıldayan o yoksul, ama dipdiri naldan; ve yokuştaki başıboş köpeklerin, kırpık sesli horozların hırıltılarından, çukurdaki fabrikaların inceli kalınlı düdük seslerinden kimsenin haberi olmadı. Olmayacaktı da...

H A R E K E T Z İ L İ

Şimdi büsbütün geceydi. İnsanlar seyrelemiş, kaldırım taşları da hafifçe ıslanmıştı. Atış pavyonundaki iri yarı kadın mantosunu giyyordu. Gidecekti. Boyaları solmuş. Yüzü ağlamıştı. Demek o da karanlığın çok şey saklayabileceğini anlıyor, gündüzün yaptığı gibi, yüzünün boyasını tazelemeyi artık düşünmüyordu. Yüzüme karşı esnedi. Gözlerimi bile kırpmadım. O zaman sert sert arkasını döndü bana. Ama bir ara, kısacık bir arada, gülümseyişini altın dişinin parıltısıyla birlikte yakalayınca korktum. Daha çok da duramadım orda. Yüksek okulun önünde durağa kıvrıldım.

Geç saatlerin otobüsleri, beni hiçbir zaman, bunca sevindirmemiştir. İyice karanlık ve boş olurlar. Aküleri zayıf olduğundan, çoğunluk, iç lambaları yakmazlar, ya da birini yakarlar. O da, biletçi aldığı parayı seçebilsin diye. Yolcuları da her zaman için, aşağı yukarı, üç sarhoşla, oturur

oturamaz dalıp gidecek kadar yorgun beş altı işçiyi geçmez. Evdekilerse şimdiye dek çoktan uyumuşlardır. Beni duymazlar bile. Kumaşın üstünden cebimdeki anahtarı yokladım. Oradaydı. Elimi cebime sokup baktım. Soğuktu.

Kimse anlayamayacaktı, bilmeyecekti. Şu öğleden beri elimden geldiğince, kendimi kalabalıktan, etleri kıpır kıpır, sırtıkan yüzlerden silmeye çalışıyorum.

Tam öğle üstüydü. Kocaman bir güneş vardı. Kadın bayılmış olmalıydı. Kaldırımın kıyısından alıp çiçekliğin otları üstüne yatırdılar. Çocuğu yaşlıca bir adam kucaklayıvermişti:

— Bak kerataya, diyordu, sapasağlam!

Çocuk yüzünü morarta morarta ağlıyordu. Kalabalık çabuk toplanmıştı. Yalnızca otobüsün yolcuları yeterdi zaten. Sonra gölgedeki kanepelerini yüzüstü bırakıp koşan ve salakça şaşırıp acıyan o üç kişi... Yoldan geçip de elleri ceplerinde olanlardan bir kaç... Kepçe kulaklılar... Dişlekler... Ağzı açıklar... Güğümü gibi parlak, tenekeden bir ayrıncı... Çıplak kollarını yalnız çantaları ve yüzlerinin boyaları için gezdiren saçları ıslak ıslak taralı kadınlar...

Kara başörtülü tombalak bir kadın, çocuğu adamın elinden aldı. Ördek gibi iki yanına sallanıyordu yürürken. Adam gözlerini kırpıştıra kırpıştıra:

— Bak kerataya, dedi, susmak bilmiyor!

Kadın gülümsedi.

— Çocuk o amcası, dedi kadın... Korkmuş fakir... Anası nasıl?

— Ha o da sapasağlam canım! Bir iki sıyrık var ama... O hiç...

— Peki ama?..

— Korktu elbet. Kolay mı? Ondan... Ayılır birazdan.

Biletçiyle şoför kalabalığın çevresinde, ıslanmış kediler gibi, pısırikça, kırgın ve üşengeç dolanıp duruyorlardı. Ara sıra birbirlerini bağıra çağıra suçladıkları oluyor ama sonunda yeniden ve birdenbire susup cıgaralarına dönmek zorunda kalıyorlardı.

Çocuksa bir türlü susmak bilmiyordu. Kalabalık da. Uğuldayıp duruyordu.

— Polis mi... Tabi, tabi... Usulen.

— Sapığın biridir, ne bileyim.

— Haydi yavrum işine... Durma burada.

— İstersen yürüyelim, ne kaldı zaten.

— Ne olmuş, ne olmuş?..

— Ne de sıcak hava... Yelle kardeşim yelle... Sağlam insan zor soluk alıyor.

— Akacak kan damarda durmaz derler, ha?

— Açılın biraz kardeşim. Açılın da az hava gelsin.

— Havasız kalmak kadar kötü şey yoktur yeryüzünde be.

— Efendim bir tarihte bendeniz...

— Doğru, doğru.

Nasıl olduğunu ben de anlayamadım. Bilemiyorum. Birdenbire elimi orada buldum. Zilde. Kimse görmedi ama ben gördüm. İğrençti. Böylesi kara, güneşin altında büsbütün usandırıcı, mide bulandıran bir son aklımın ucundan bile geçmezdi. Hiçbir son düşünmemiştim daha doğrusu. Hatta bir şeylerin olup biteceğini bile. Nasıl oldu da elim birdenbire, orada, bilemiyorum. Sıcaktı. Hiçbir şey düşünmemiştim. Yalnız o yol vardı. Ama iki durak ötede... Bir an önce oraya... İyice bilmiyordu kadın. Sonra ötekilerinki gibi inatçı, şaşmaz, burnunun doğrusuna giden, renksiz, mumlu bir yüzü, içleri boşalmış kupkuru, dümdüz bakan

gözleri de yoktu. Yanakları al al yolu sordu. İyice bilmediğini söyledi. Ben biliyordum. Ve kadın gözleriyle, yüzüyle soruyordu. Hem de kimsenin bilmediği, bilmek istemedikleri o en kestirme yolu biliyordum. Ama iki durak ötede. Bir an önce oraya... Yalnızca oraya... Sıcaktı.

— Kadını indi sanıp, yanlışlıkla, şu, bu neyse... Birimizden biri çaldı bu zili, ha?

Biletçi, şoför ve hemen her olayın o dolgun yüzlü, tıraşlı, el kol hareketleri bolca, düzgün giyimli adamlarından ikisi...

— Senin dediğini kabul ediyoruz biletçi efendi. Zili sen vermedin. Doğru. Ama biri verdi bu zili. Bundan da, her şeye rağmen sen sorumlusun, ha?

— Ama beyim...

— Aması yok sorumlusun. Benden iyi bilirsin bunu. Görevli olarak sorumlusunuz...

— Bana ne, zil onda.

— Dikiz aynası da sende ama.

— Doğru söyledi.

— Ya kalabalık, onu hiç hesaba katmıyorsunuz...

— Kalabalık malabalık...

— Suçsuz katil diye buna derler işte. Hani filmlerde olur ya... İçine tükürdüğümün mesleği... Bırakın dininizi severseniz. Gülünç be.

— E... N'aparsın. Dua et gene, kadının da çocuğun da bir şeyi yok. Allah sakladı. Birinden biri ölseydi işte o zaman ayıklatırlardı pirincin taşını ikinize de... Kadın davacı olmadı mı mesele kalmaz. Biz kadını kandırırız...

— Öyle ya kandırırız... Ne olacak. Din kardeşiyiz hep. Vatandaşız. Bir şeyi de yok...

Peki bir şeyi yoksa neden ayılmıyordu artık. Yeterdi bu kadar.

Kalabalık ekşi ve hantal... İtekleye itekleye öne geçtim. Dişleri sımsıkı kenetli, tıpkı elleri gibi. Yüzü gergin, dudakları mor. Dizleri açıkta. Kirli. Sırtüstü yatıyor. Göğsünü iyice açmışlar. Güneş değmemiş. Islak. Oğup duruyorlar. Başörtüsü saçlarından sıyrılmış. Otlarda. Buruş buruş... Dağınık... Terli. Eğilince, alttan, bembeyaz, serin görünüyor. Mantosu kirli, tozlanmış, soluk. Bir ucundan tutup görünen yerlerini örttüm. Su vermeye çalışan kadın, hızla döndü, keskin keskin baktı yüzüme. Neden sonra tane tane:

— Sağ olaşın kardeşim, dedi.

Beni vuran da bu oldu. Büsbütün kızardım. Kalabalığı çabucak, geride bırakıp sinemaların bulunduğu caddeye çıktım. Birine giriverdim. Oh! Karanlıktı. Elimden geldiğince kendimi belli etmemeye çalıştım. El yordamı ile bir yer bulup oturdum. Soluğum biraz hızlı çıkıyordu, o kadar. Az sonra, önümdeki sırada oturan kasketli beni ayırt etti. Dönüp yüzüme baktı. Gözleri ne de çok parlıyordu karanlıkta. Duramadım. Sonra biri daha... Sonra yeniden ötekiler... Ve akşam oldu...

Şimdi büsbütün geceydi.

Kimse anlayamayacaktı artık, kimse bilemeyecekti. Ben bile.

Yukarıdan dolu gelen otobüs, tarlaların orda büsbütün dolmuştu. Soluk alınacak bir yer bile kalmamıştı sanki. Bu çocuklu kadın da orda bindi. Arka sahalıktaydık. Sıcaktı. Soluklarımız, ateş gibi, birbirimizin yüzüne çarpıyor, kapı aralıklarından, pencerelerden giren toz öksürtüyordu.

Önce tarlalar biterdi. Sonra irili ufaklı, kara kara fabrikalar yolun iki kıyısını alır ve neden sonra tozun arkası kesilip gök, tepede açık açık beliriverince kaldırım başlardı. Tramvaylar. Güneşin altına uzanmış pencereler, kapılar parıltılı teller, boyalı elektrik direkleri, otomobiller... Kıyıda az gölgeli üç ağaç... Toprağı sulanmış çardağın altında nar-gilesini fokurdatan bir adam. Daha iki ağaç... Üç adam daha... Bizimkine benzeyen bir otobüs, iki daha... Geçip geçip de gerilerde bıraktıklarımız. Kapılar, pencereler, insanlar, boyalı elektrik direkleri...

Çocuğa dilimi çıkarmıştım. Tam ağılıyordu, güldü. Ben de güldüm. O suratını buruşturunca ben de buruşturuyordum. Gülüyorduk. Bununla sıcaklığı savuşturmaya çalışıyor, ineceğim durağı daha az sıkıntıyla bekliyordum. Kadın, çocuğuyla oyalandığıma sevinmiş olmalıydı.

— Sıcak epeyce bugün, dedi.

— Evet, dedim.

Arkasından da hemen, sırtıkan sırtıkan, ekledim;

— Küçüklen yıldızımız barışık çıktı.

Güldü.

— Hastaneye götürüyorum, dedi. Hasta da...

— Ya, çok yazık.

Dilimi çıkardım yeniden. Gene güldü çocuk.

— Hangi durakta insek acaba? İyice bilmem de buralarını. Üç ay oldu gelesi... Komşulardan biri anlattıydı ama... Gene de... Siz... Ne de olsa...

Senli benli konuşuyordu kadın. Yüzünü bana dönmüştü.

Gitmek istediği yer şehrin göbeğinde, aşağı yukarı her semte çıkışı olan, büyük hastanelerden biriydi. Bütün giriş çıkışlarını, en ufak sokağına kadar, ezbere bildiğim tek yer-

di burası. Zaten bütün aksaklık da bundan çıktı ya. İyice bilmemden... Herkes gibi, ben de sıra sıra ağaçlarına, her yıl yenilenen asfaltına kanıp yalnızca onu yol belleseydim, yalnız ona boyun eğebilseydim ya da ağaçlarının üstünde dolanan, asfaltını da deli yağmurları, çarçabuk çamura dönüveren sulu karları ve çinkolara düşkün kızgın güneşiyle bozup duran, pırtlamış, her an akmaya hazır, sallantılı göğünü, her şeyi oluruna bırakmanın verdiği o koyu ilgisizlikle, unutmuş görünebilseydim bunların hiçbirisi olmazdı. Ama yapamadım. Yanakları al al soruyordu. Konuşurken gözleri ıslanıyor, bembeyaz dişleri görünüyordu, pespembe, sepserin bir ağız, her seferinde, gülümsüyormuş gibi, bayık bayık açılıp kapanıyordu.

Cankurtaran da annemi aynı yoldan götürmüştü. Daha o zaman, akşam sabah göğün pırtlamış, yırtık yerlerinden gelip de ağaçların üstünde büyük ve kara lekeler gibi yapışıp kalan kargaları bilmiyordum. Onları uzaklaştırmak için ağaçlara taktırılmış gürültülü çanlardan, öteki aptallar gibi, beni de haberim yoktu. Öğrendiğimde de annem çoktan ölmüştü. Sonraları çok çok gittim oralara. Yeni yeni yollar gördüm. Bir gün de boyalı kapıları, kirsiz camları, orta halli güneşi ve yeni yıkanmış serin taşlıklarda bembeyaz bacaklarına su vuran kadınlarıyla en kestirme olanını ve hiç eskitilmemiş birini buldum. Sonra da hastaların hangi yollardan geldiklerini gözlemeye koyuldum. Gelenler, hep, o ağaçlıklı asfalt yoldan geldiler, sonra da, hiçbir şey öğrenemedi aptalcasına ölüp gittiler. Biri bile, ağaçlı asfalt yoldan başkasını düşünmedi, denemeye kalkışmadı. Cankurtaranlar da yapmadı bunu. Eskittikleri gökten ve kargalardan habersizdiler. Kargaların ölü etine bayıldıklarını, onla-

rı didik didik etmekten başka bir işe yaramayan gereksiz, kötü yaratıklar olduklarını, asfaltın sıra ağaçlarındaki kara lekeleri öğrenemeden ölüp gideceklerdi. Alıştıklarından şaşmıyorlardı. Yüzümü kızartıp bazılarının önünü kestim. Öteki yolları anlattım, yeni bulduğum yolu gösterdim. Daha yakın. Daha kolay. Üstelik hiç eskitilmemiş. Ölümüne daha uzak. Aldırmadılar. Alışmadıkları korkutuyordu onları. Kimisi de, olur olur deyip başından savdı. Ve hep, o ağaçlıklı, uzun, eskitilmiş asfalt yoldan yürüdüler, sonra da aptalcasına, ölüp gittiler. Hâlâ da öyle...

Kadına her şeyi ve bulduğum yeni yolu, iyice anlattım. Kestirme. Çabucağın içinde varırdı. Ve yemyeşil bostanlarla, kırmızı kiremitli damları akşam sabah masmavi bir sisle örtecek olan o çiziksiz göğün altında, kalaylı büyücek bir bakır maşrapayı, gürül gürül akan suyun altına tutup, istediği gibi, serinleyebilirdi.

Anlamış görünüp teşekkür etti.

Ama parkın ordaki durağa gelip de komşusundan dinlediği ağaçlıklı asfalt yolu görünce yüzü değişti. İnmeye kalktı. Oysa benim dediğim yol iki durak ötedeydi. Onları bekliyordu. Herkes gibi, aptalcasına ölüp gideceklerdi şimdi. Özür diler gibiydi kadın. Gülmek istedi, beceremedi. Alt dudağını sarkıtıp gözlerini yere indirerek döndü, kalabalığı dirsekleye dirsekleye yürüdü. Basamağa indi. Çocuğunu sıkıca göğsüne bastırarak ayağını yarım uzattı...

İşte o zaman, ne olduysa oldu. Nasıl olduğunu ben de anlayamadım. Birdenbire elimi orada buldum. Zilde. Kimse görmedi ama ben gördüm.

TAŞ

1 —

Güneş vardı. Birdenbire gitmek istemişti içi. Fırıncı kasketini dizine bırakmış başı kıllı göğsünde, unlu unlu uyuyordu. Aşçı, vitrinini temizlerken, öğle üstü, gürültüyle esnemişti. Sonra işini tamamlamadan Berber Mustafa'nın dükkânına gidip muşambalı koltuğa yerleşti. Başını öne eğdirip ensesini açtı. Mustafa da makasıyla tıraşını parmakları arasında çevire çevire aşçının ensesine yanaştı.

Şimdi güneş batıyordu. Beton binaların geniş camlarıyla çivitli çamaşırların sessizce sallanıp durdukları tıraşlardan parıltılı bir çabuklukla kaçıp gidiyordu. Tramvay sallanmadan, ağır ağır sürükledi yokuşu. Sonra durdu.

Caddeyi kıvrılınca her zaman olduğu gibi aynı sarı bo-

yalı postaneyle Şu her günkü yarusı yenmiş, etini hesapsız ve hayasızca satan o eski  ağlı kadın dolayısıyla tepelerdeki kızgın devin –belki de salt kendisiyle yatmayı istemediği ve oturduğu tepelerden ve yanından kaçtığı için– lanetlediği eski yıkık medreseyi; devin öldüğüne bir türlü inanmamıŐ, onun buyruklarını hâlâ yürürlükte sanan, bu yüzden de medreseyle postaneyi aralıksız sıkıŐtırıp duran o tavansız, eski, dar sokağı buldu. Ve medresenin sümüklü çocuklarını, pi leri, çuval perdeleri, marsıklı teneke mangalları, kocaman kı lı ve morarmıŐ bacaklı kadınları, pırtlayıp sarkan iri memeleri, kapıları açıp kapayan erkekleri, kiri... Hepsi- ni işte... Bütün bildiklerini... Bütün eskimiŐleri...

ÇeŐmede ellerini uğa uğa yıkadı. S mk rd . Yüzünü temizledi. Ellerinden çıkan dumana baktı. Ardındaki arık atla sahibi de burunlarından duman bırakıyorlardı. Yorgun k r bir dumandı bu. Tepelerdeki koca devin günün birinde –yalnız kendi çıkarına, ululuğunu bir aynadan seyredermiŐ gibi, açıkça ve bütün ayrıntılarıyla görüp homurtuyla geri- nebilmek için– yağmurlu düzlüklere indiriverdiği küçük, çelimsiz benzerlerinin o ilk çıkıŐ günlerinden bu yana onu yok etmek düşüncesiyle birbirlerini öldürmeye durdukları s r n cemeli savaşların; gürültülü ve kanlı solukların eskimiş ağır dumanıydı bu. Yana  ekildi. Adam atı yalağın başına getirdi. Isıklamaya başladı. At ağırdan alıyordu. Bir süre öylece durdu. Neden sonra başını eğip yalağın  l  yapraklarla kaplı, saman ufağı dolmuş, çürük suyunu kokladı. Sonra da kuzu kuzu içmeye koyuldu.

 eŐmeyi dönmeden gözlerini yummuŐtu. Döner dönmez açıp karşısında birdenbire... (Ne yazık!) Her zamanki yokuşu buldu. O sarı ve birörnek yüzüyle karŐısındaıydı işte!

Hep bildiği gibiydi. Yani ezberindeki gibi. Ya da daha doğrucası ezberlettikleri gibi. Aşağılarda mavimsi incecik bir duman kırmızı kiremitleri sarmış oturuyordu. Bu duman gece usul bir yağmur demektir. Bunu da, ötekiler gibi, biliyordu. Seviyor muydu? Özlemiş miydi? Çinko kaplamaları elindeki sıvrı taşla tangırdata tangırdata yokuşu iniyordu.

Hep o yokuş. Surların oradaki gök kızılığını yitirmiş, kararmak üzere. Yokuşun üstü kararmış bile. Özlüyor muydu?

Güneş vardı. Birdenbire gitmek istemişti içi.

Dayısı hiç sesini çıkarmadı. Bir iki elma parlatıp baş köşeye oturttu. Beş altı portakal tartıp her birini başka sepetlere attı. Kırmızı domates biteli çok oluyordu ama son birkaç yumru, yeşil turşuluk daha tükenmemişti. Raflarda da kavunlar vardı. Tezgâhın altında çamaşırlarını toplarlardıktan sonra sessiz, suratsız bir paket yaptı. Sepetlerden birine koydu. Dayısı susuyordu. Duymamış gibi. Hep de bazı malların yerini değiştirmekle uğraşıyordu. “Daha iki gün oluyor evden gelesi be!” diyebilirdi. Demedi. Susuyordu. Boş tartıya kiloluğu bıraktı, gürültüyle oturdu tarttı. Dönmedi bile. “Battı mı be!” diye bağırabilirdi oysa.

— Gideceğim ben dayı! dedi yeniden.

Bir elma daha parladı. Bir daha. Bir daha.

Kendi yaşında bir çocuk, bağıra bağıra yanı başından rüzgâr gibi, geçip gitti. Elinde bir sopa tutuyordu. Yokuşun bitimindeki ilk sokağa girdi.

Ağlamıştı.

Kocaman bir elmaydı. Dayısı daha parlatmamıştı. Kirli,

tozlu şey. Göğsüne yumruk gibi oturunca tıkayıvermişti boğazını. Ağlatmıştı. Hem de iyice. Ağladıkça da ufalıyor gibiydi. Besbelli ıslanıp kirinden arındıkça ufalıyordu elma.

Durdu, köpeğin gözlerine baktı. Tüylü kafasını avuçlarının içinde sıktı. Çenesinin altını kaşdı. Hayvan keyfinden kuyruğunu sallayıp duruyor, o ıslak o ağlamış gözlerini çocuğunkilerden ayırmıyordu.

Kadını savıp geldi dayısı.

— Ağlama! dedi.

Cıgarasını ateşledi:

— Koca adamsın. Ayıp kaçıyor. Hem ne derler sonra. Düşünsene bir.

“Sus ulan artık be! Karı gibi ne o be!” demesini bekledi hep. İstedi bunu. Ama olmadı. Bağırıp kaba konuşsaydı korkar ağlamayı bırakırdı belki. Kimbilir, belki de gitmekten bile...

Oysaki o beceriksiz beceriksiz saçını okşuyordu. Elleri sert, nasırlıydı. Hırt hırt ediyordu saçları.

— Bak canın çok sıkılıyorsa... Sinemaya gidersin ha? Çıkınca da bir pasta yersin. Hem film kovboyLuymuş. Çok istiyorsan öbürgün gidersin eve. Canın sıkınca atlar vapura yeniden gelirsin buraya. Yarın benim yüzde yüz İstanbul'a inmem gerek. Sen dükkânda kal ki... Kovboy filmine ne diyorsun? Öbürgün de, git... İstedğin kadar kal. Gene gel sonra... Ha?

— Gideceğim! dedi.

— Ama oğlum bak... Peki peki, sen bilirsin. Ben karışmıyorum.

Bir ikibuçukluk uzattı.

— Git yüzünü yıka da öyle!

— Peki!

Tartının dibindeki sandalyede oturup kalmıştı.

— Gidiyorum! dedi.

— Peki, güle güle!

Dışarıdaydı.

Yeniden içeri girmeye korktu. Az önce hazırladığı pake-ti de ister istemez orada sepetin içinde bıraktı.

2 —

— Kirlileri gene unuttum anne.

— Olsun.

Öpüştüler. Ağlamış gibiydi annesi. Dudakları titriyordu. Bir yığın ayakkabı vardı taşlıkta. Kadınlar dolmuştu. Üç küçük basamağı bir adımda çıkıp elektriği açtı. Annesi alt basamakta oturup kalmıştı. Arkası sofaya dönüktü.

— Anne!

— Hı?

— Baksana!

— Söyle!

— Bak ama.

Sessizce doğrulup yanına geldi.

— Söyle!

— Kim bunlar böyle?

Taşlıktaki kalabalık ayakkabıları soruyordu.

— Halan, başka bir iki akraba, üç beş de komşu. Tanır-sın hepsini.

Mutfakta birileri fincanları yıkıyordu. Fısıll fısıll da bir

şeyler konuşuluyordu. Hava büsbütün kararmıştı artık. Sokak kapıları birer birer örtülüyor, yanan mangallar odalara çıkarılıyordu. Maltızlardaki yemek tencerelerinin kapakları aralanmıştı. Sofayı tuzlu, sıcak bir yemek kokusu basıyordu.

— Yıkanmak istiyorum ben!

— Olur.

— Neden bir tuhafsın anne; hasta mısın? Gene miden mi?

— Yo, hayır, bir şeyim yok benim! Sana öyle geliyor. Sen şimdi yukarı çık da teyzelerinin elini öp, hadi!

— Suyumu hazırla, olur mu!

— Olur!

Mutfağın kapısı örtüldü. Gıcirtı sustu. Kalaylı bir bakır maşrapayı küpe daldırıp yarısını içti. Sonra duvarın oradan ağır ağır üst katın merdivenlerini tırmandı.

Bahçe karanlıktı. Dut ağacı kocaman kütüğüyle, ortalıkta kapkaraydı. Durup duruyordu. Tahtaperde yıkık, eskisi gibi, yerde yatıyordu. Tekiri arandı.

— Tekir! Tekir!

Yatakların üstünden atladı.

— Gel... Gel... Kerata!

Camın yanında sevdi sevdi. Kafasını avuçlarının içinde sıktı. Sıcacıktı. Tozlu. Burnunu soktu tüylerinin içine. Kokladı. Burnu tozlanıp gıdıklandı. Çenesinin altını kaşıdı. Kedi gevşedi. O zaman yeniden ve iyice sıktı kafasını. Gözlerine baktı. Kocamandı. Kapkara. Kasıldı. Ve kucağından ustaca sıyrılıp merdivenlerden mutfağı boyladı.

Kol kıpırdayınca uğultu kesildi. Sonra menteşeler gıcırdadı. Besbelli uzayacaktı. Bekledi.

Kapıyı sırtıyla iterken gene az önceki gıcirtı, dilsiz men-

teşelerin ağzını açtırdı; sonra yeniden dilsizleşip aralığın örümcekli karanlığına sığındıklarında kapı kapanmıştı.

Önce tavandaki ampul sallanır gibi oldu. Bir gözlük camı yanıp söndü. Kadınlardan biri ötekinin kaba etini çimdikledi. Biri “siit” dedi. Beyaz bir namaz bezinin altında iki çıplak kol çıktı. Bir tespih tanesi “şak” diye ötekilerinin üstüne düştü. Ardından birdenbire iri bir su fıçısı tangır tungur toprak yokuşu inip aşağıda taşlarda sekmeğe başladı. Koşumlarını zorlayıp duran o ürkek at –devden kurtulmak için onun küçük, çelimsiz benzerlerinin birbirleriyle giriştikleri amansız savaşların yapıldığı toz duman içindeki alanların barut, kan ve kurşun ağırlığındaki yoğun göğüyle karışan pis bataklıklarında yüzyıllardır boğulmadan yolunu sapıtmadan, bata çıka ilerleyen o tek at, o eski ürkütülmüş at –arabasını iri taşlara çarpa çarpa, sahibinin iyice sakallanmış, kasketli kocaman ama gene de kof ve oluruna bırakılmış çırpınışlarına aldırmadan, arkasını bir türlü bırakmaya niyeti olmayan bu korkunç fıçıdan, yuvarlanır gibi, aptalcasına kaçıyordu.

— Bakın bakın, halasının oğlu gelmiş! Gel halacığın bakayım; gel gel!

Çocuk önde alabildiğine kaçan arabayla onu delice kovalayan fıçıyı görünce ne yapacağını kestiremedi. Gözlerini iri iri açtı; ağzını küçük diline varıncaya kadar açığa vurarak boş sokağı yırtıcı bir sesle yerinden oynatıp koşa koşa yukarı doğru gitti. Yukarısı sanki göktü ya da sessizlik.

— Koca adam olmuş vallahi!

— Anasının sırtı yere gelmez artık.

— Ne de güzelleşmiş evlatçığım!

— Çalışmak yaramış oğlumıza... Öp halanı, hadi ama, oh! Şimdi teyzelerinin de elini öp bakalım.

Fıçı kovalıyordu. Deli at kaçtıkça da kovalayacaktı.

— Çok yaşa çocuğum!

— Tanrı uzun ömürler versin!

— Tıpkı değil mi Ferhundediciğim!

— Ah ah, hem de nasıl.

— Koca adam, anası korkmaz artık!

— Koskoca delikanlı, kırkbir kere maşallah!

Sanki gerekiymiş gibi, hepsi de saçlarını okşayıp sırtını sıvazladı. Ayakkabıları da aşan bir kalabalık vardı. Gözlerini kararttı bu. Kulaklarını da. Yalnız uzatılan elleri görüyordu. Gevşekçe sarkıyordu her biri. Dudaklarıyla alına hafifçe değdirip birdenbire boşlukta bir başlarına bırakıveriyordu onları. Bitirir bitirmez çıktı. At durmuştu galiba. Arabacı büyükçe bir maşrapayla su içiyordu. Fıçı kalabalık bir ota takılmış olmalıydı. Yüzü yanıyordu. Isınmıştı. Aşağı indi.

— Anne!

— Gel!

Girdi. İlk basamak belli belirsiz çökmüştü. Güvenemedi. Durdu. İkinci basamak kirli gibiydi, kararmış. Az da olsa, gene de, aydınlık sayılabilecek bir yer bulup oturdu. Büyücek iki komşu kızı vardı içerde. Fincanları kuruluylardı. Çömelmiştiler. Başını iyice onlardan yana çevirdi. Kızlar da çarçabuk eteklerini çekiştirip bacaklarını kıstılar. Buğ içindeydi mutfak. Camlar buzlu gibiydi. Bahçeyi göstermiyordu. Maltızda, bakır bir tencere içinde ısıniyordu su. Taşlar ıslaktı ve susuluyordu.

Neden sonra kızlardan biri dudaklarını ıslattı, dişleriyle de iyice sıyırdı, sonra saçlarını belli belirsiz oynatıp, kısıkça:

— Hoş geldin! dedi.

Gülümserken kızardı.

— Hoş bulduk!

O da utanarak gülümsedi.

Bu sefer öteki kız da aynı davranışı gösterdi. Ona da gülümsedi. Annesi o sıra kızlara:

— Haydin kızlar, siz şimdi doğru yukarı! dedi.

Kalkarken ikisi de biçimsiz kalkmıştı. Bacakları, donlarına kadar göründü. Kızlar çıkar çıkmaz annesine:

— Bunlar ne biçim kız be! dedi. Çingene karıları gibi oturuyorlar.

— Sus sus, ayıp! dedi annesi.

Bu onu büsbütün şımarttı. Çabucak doğrulup çökük basamağın üstüne çıktı. Ve çöküntünün tam orta yerinde parmaklarının ucunda yükselip gözlerini kısarak, hırçın hırçın ampulü üfledi. Ampul gevşekçe sallandı. Ayaklarının altında küçük bir çatırtı oldu. Hemen sinip oturdu. Ama gene çöküntünün üstündeydi. Ve duvarların tavana yakın yerlerinde esneyip duran gölgeler şunu açıkça belli ediyordu; ampul daha durmamıştı. Bir çırpıda:

— Bu ampul az geliyor buraya, dedi, değil mi anne. Sen de iyice görüyorsun ya bunu. Yetmiyor işte. Sönsün daha iyi. Sonra da nasıl olsa başka bir ampul...

Kadın birden dönüp:

— Yeter! Diye bağırırdı. Sen... Oh Tanrım! Sen... Sen...

Sonra sustu. Dudakları titriyordu. Tepedeki ampulle tavanın oralaradaki gölgelere rağmen iyice belli oluyordu bu. Elinde olmadan korkup, çöküntüyü sessizce indi. Duvar-dan yana kaydı. Sırtını oraya dayayıp iyice büzüldü.

Kadın yeniden pısmıştı.

— Suyun ısınmıştır artık! dedi.

Gidip tencerenin kapağını aldı. Tavana doğru kopkoyu, sıkışık bir buğu yükseldi, sonra dağıldı.

— Soyun!

Merdiven altındaki leğeni alıp orta yere koydu. Tence-redeki suyu kovadakiyle soğuttu. Raftan sabunu indirdi. Keselenmek için bez buldu. Oraya, dört köşe bir tahtanın üstüne dizdi hepsini.

— Donlan yıkanacağım!

Ses etmedi kadın.

Yıkanma süresince de konuşmadılar. Çocuk konuşabilirdi ama kadın iyice susmuştu.

— Darıldın mı? diye soruverdi bir aralık.

Kadın gene konuşmadı. Anlamsız anlamsız başını sallamakla yetindi yalnız.

— Sen git artık anne! dedi çocuk.

Annesi kapıyı çekerken o donunu çıkarıyordu.

— İyice ört e mi? diye bağırdı ardından.

İşte tam o sırada, kapı, iyice çekilip sessizce örtülmüşken, birdenbire olmayacak bir gürültüyle ardına kadar açılıverdi. Çocuk donunu çarçabuk yukarı çekip örtündü. Kadın sırtını kapıya verip yüzünü tavana dikti. Işığa bakıyordu. Bakır çalığı gözlerinde bir şey, yanıp sönen bir şey... Kızgın. Kısık. Korkulu. Koşmuş gibi açıkça soluyordu. Çocuk usulca:

— Ne var, ne oluyorsun anne? diye sordu.

Kadın zorlanıp kısaca:

— Ampul, dedi.

Gülümsüyordu sanki, yüzü birdenbire terlemişti. Yeniden soluklandı. Sonra hızlı hızlı:

— Biliyor musun, dedi, geldin geleli babanı hiç sormadın!

— Sahi, babam nasıl? dedi çocuk.

— Öldü! dedi kadın.

O kadar. Sonra, bir şey olmamış gibi, ağırca ve aldırış-

sız –gülümsüyordu sanki– dönüp merdivenlere koştu. Çocuk ardından ne için olduğunu bilmeden, belki de aptalcasına, leğenin ortasında, sesinin yettiğince:

— Anneee! diye bağırdı.

Sonra da kendi kendinden ve bağırtısından birdenbire ürküp sıstı. Annesi basamakları gürültüyle çıkıyordu. Halası da yukarıdan:

— Tanrı aşkı için söyle neler oluyor gelin! diye bağırıyordu. Bir de sen korkutma bizi. Zaten yüreğim ağzımda... Yapma gelin!.. Bu halin ne, hani en sabırlımız sen oluyordun. Sonra çocuk...

Çocuk donunu sıyırmış, suyunu da ağır ağır, eskisi gibi, dökünmeye başlamıştı.

Camlar gene buğuluydu. Bakır maşrapa bıraktığı yerde duruyordu. Bahçe, camın buğusu alınmadan görünmezdi. Sabun, her zamanki gibi, suyla birleşince köpürüyordu. Taşlar ıslaktı. Maltız yanıyordu. Kese, eskisi gibi, sürdükçe hatır hatır ediyordu etinde ve acıtıyordu. Ampul eskisinden ne eksik ne de çok ışık veriyordu.

Havlu trabzanlarda olacaktı. Çekip sarındı. Temiz çamaşırları pencerenin içinde dururdu. Aldı. İyice kurulandıktan sonra giyindi. Mutfak kapısı hem açılırken hem kapanırken gıcırdadı.

“Sahi babam nasıl?”

“Öldü!”

Sofa boştu. Köşede küp vardı. Elektrik yanıyordu. Su içebilirdi. Bakır maşrapayı daldırdı. Çöküntülü basamağı atlayarak aştığını hatırladı birden. Parmakları gevşedi, maşrapa elinden kayıp dibi boyladı. Basamaklara aydınlık vuruyordu. Yukarda pencereyi buldu. Bahçe karanlıktı. Yaş-

lı dutun kütüğü daha da karaydı. Tahtaperdeler yerdeydi.

“Sahi babam nasıl?”

“Öldü!”

— Tekir... Tekir...

“Öldü!”

Yatakların üstünden atladı. Geldi. Kucağına çıktı. Başını avuçlarının içinde sıktı. Kedi mızıldadı. Çenesinin altını kaşdı. Gevşedi. Yeniden başını sıktı. Burnunu tüylerinin içine soktu. Tozlu. Sıcak. Sonra gidip çişini etti.

“Öldü!”

“Sahi babam nasıl?”

“Öldü!”

“Sahi...”

— Anneee!

Halasıyla birlikte çıktı. Halası hemen çekip kollarıyla sardı onu. Başını göğsüne yapıştırdı. Çenesini saçlarının içine soktu, sonra sıkabildiği kadar sıktı göğsünde ve sallanarak ağladı. Annesinin gözleri de kırmızı kırmızı olmuştu. Halasının kiler halka halka morarmıştı. Sertçe:

— Yatacağım ben dedi, hemen yerimi yapın!

— Olur, dedi annesi, ama önce yemek yemelisin!

— Yemek istedim mi ben sizden! diye direndi.

— Hasta olursun ama...

Bu sefer iyice somurtup:

— Uykum var benim! diye bağırdı. Yatmak istiyorum ben!

— Peki peki, şimdi yaparım!

— Şimdi yaparız, dedi halası, üzülme sen!

3 —

Uyandığında kapı tırmalanıyordu. Örtünün içinden kolunu uzatıp tüylere dokundu. Kedi döndü. Beriki kolunu çarçabuk yorganın altına kaçırdı. Çinkodaki tıpırtılara kulak kabarttı. Kedi kısa kısa üç kere miyavladı sonra yeniden kapıyı tırmalamaya koyuldu. Sofada küçük, ters, düzensiz, alık gürültüler oluyordu. Su şıpırtıları geliyor, biri de mutfakta nalınla dolaşıyordu. Gözlerini açtı. Sandık örtüsünün kırmızı, kocaman gülü aydınlıktı. Çinkodaki tıpırtılar aralıklı sürüyordu. “Gece yağmur yağmış” diye düşündü. Yeniden kedinin tüylerini elledi. Kedi döndü. Gözleri kocamandı. Aydınlanmamıştı. Yalnız beyaz örtülerle işlemelelerinde kısa, kaypak bir kıpırtı vardı. Camlar dut ağacının yaşlı, kuru dallarıyla kara kara duruyordu daha. Çinkodaki tıpırtılar dinmiyordu. “İyice yağmış.” Kedi yeniden miyavladı. Kalktı. Donunu çekti. Pencereye gitti. Göge baktı. “Ağaracak.” Bahçe sıırıslıklamdı. Dut da. Tahtaperdeler de. Ağaç tepelerinde belli belirsiz bir aydınlık, sessizce çöreklenmişti. Az sonra uçlardan başlayıp kaypakça aşağılara, sonra da birden bire hızlanıp kurşun gibi içe, ta dibine yürüyüverecekti. Uçlarda şimdilik küçük, mavimsi damlalar kısıkça parlıyordu. “Tıp!” Çinko ötüyordu. Tahtalar suyu iyice çekmiş. Şiş. Şiş.

Kedi gene miyavladı. Kapıyı açtı. “Hadi çık!” Donunu yeniden çekti kedinin ardından çıktı. Halası sofadaydı. Soluk bir yaygının üstünde binbir mırıltı çıkaran beyaz başörtüsü ile ayakta duruyordu. Az sonra eğilecek ve yeniden doğrulacaktı. Annesi merdiven başındaydı. Tüyleri dökük sarı havluyu yüzüne götürmüştü. Ovup duruyordu. Yüzünü kuruladıktan sonra kollarının ıslaklığını alacak sonra da

halasının çıkardığı mırıltıların aynısını bir başka yaygıya dökmek için sofanın orta yerinde dikilip kalacaktı. Havluyu yüzünden bir türlü çekmiyordu. Her şey her zamanki gibiydi. Elektrik yanmıyordu. Çok geçmeden üst camdan güneş görünecekti.

Yüznumaradan çıktığında annesi halasının yanındaydı. Ayakta mırıldanıyordu. Havluyu başına bağlamıştı. Hala ellerini açmıştı. Diz üstü oturuyordu. Çok geçmeden üst camdan güneş görünecekti. “Dallar ışıyacak” ve yeniden ağlanacak...

Değişen tek şey yoktu. Yalnız ağlanıyordu.

“Ölüm... Yalnız mı, ağlamak mı, acımak mı, kime? Ölüm mü? Ölüm ölmek mi? Sandalyelerden birinin kırılıp bodruma atılması mı? O mu, yoksa öteki sağlamlar mı? Yani geride kalanlar... Ölüm değişmeyen her şey mi? O mu, bu mu? Ölüm mü? Ölmek mi? Ölüm ölmek mi?”

Uyandığında iyice ısınmıştı oda. Tıpırtılar kesilmişti. Güneş çinkodan ve camlardan yansıyıp kırmızı işlemenin yapraklarına vurmuştu. Kalktı. Sandığın üstünden giyimlerini aldı. Giyinip bitişik odaya geçti.

Kadınlar susuyordu. Ana, camın dibinde bir eli çenesinde uyuklar gibiydi. Güneş yüzünde oturuyordu. Mangalın başında bir yandan tespihini çekip öte yandan ateşteki kahveye göz kulak olan kadın önce ona sonra da halasına göz edip:

— Susun da biraz uyusun! diye fısıldadı.

Hala beyaz örtülü başını üzgün üzgün salladı. Kuruma-ya başlayan gözlerine bezin ucunu değdirdi. Gözleri yeniden ıslandı. Fısıltıyla:

— Ya, dedi, uyusun zavalıcık!

Sonra çocuktan yana dönüp:

— Ya sen uyuyabildin mi çocuğum? diye sordu.

Put gibi durmak olmayacaktı. Başını salladı.

— Çok iyi, çok iyi!

Ana tespihin ikinci dönüşünde göz kapaklarını araladı.

— Kalktın mı?

Ağlayacak.

Mangalın başındaki kadın cezveyi küle alıp:

— E, ama... dedi.

Hala:

— Yapma allahaşkına gelin! diye konuştu. Başlama gene! Zaten içim...

Sözünü bitirmeden sustu. Başını sıkıntıyla yana yatırıp gözlerini yumararak beyaz başörtüsünün içinde yeniden mırıldanmaya koyuldu.

Mangalın başındaki kadın:

— Bu kahve şimdi size çok iyi gelecek komşucuğum! dedi. Ölenle ölünmez a...

Sonra dışardan iki kadın daha geldi. İkisini de tanıyordu. Saçlarını elledi ikisi de...

Kahve pişiren:

— Gelin bakalım! dedi.

Ana kalkıştı.

— Otur allasen!

Hala eliyle selamladı.

— Bizimkinin yatağı dibine çaydanlığı bırakıp geldim. Ne hali varsa görsün!

— Bu günlük kusura bakmaz!

— Öyle!

Kahve fincanını eline aldığı anda annenin eli titredi. Fincanı yanına bıraktı.

— Gel şöyle! dedi oğluna.

Üstünü düzeltti

— Karnın aç mı?

Çocuk ses etmedi.

— Ben şimdi hazırlarım onun çayını, dedi mangalın başındaki. Der demez de doğruldu.

— Hem siz de biraz bir şeyler atıştırırsınız.

Anne gülümsemeye çalıştı. Beceremedi.

— A, elbet, dedi kadın. Açlıktan ölecek değilsiniz ya.

Ötekiler de:

— Öyle ya! dediler.

— Doğru söz: Ölecek değilsiniz ya!

Yemek, eski köseleler gibi, binbir uğraş içinde gevelenip duran lokmalarla uzadıkça uzuyordu. Sonuç: Yarısında kalkıldı.

Kadının biri babası için:

— Bir kere olsun evine geç geldiğini görmedik! demişti.

Bir başkası:

— Allahım, bir kerecik olsun başını kaldırıp da yukarda pencereler var desin, a güzel Allahım ne olur bir kerecik, pencerelerde kadınlar var desin; dememiştir. Allah var dememiştir. Değil mi ama kardeşçiğim, dememiştir...

Bu konuşmaların sonu yoktu. Ağlanacaktı.

Güneşte bir taş bulup oturdu. Otlar yeni yeni kuruyordu. Parıltılarından belli. On onbeş kişi toprağa vurdukça “plak plak” diye ses çıkaran büyücek bir topun çevresinde tekme sallıyor, körükörüne dönüp duruyordu. Kaleden kaleye bağıra bağıra hep birlikte gidiyorlar sonra yeniden hep birlikte dönüyorlardı. Kaleciler ceketlerini çıkarmışlardı.

Durmadan çamurlanıp oyuncuların ayakları altında ezilmek pahasına da olsa ceketlerini topun üstüne atıp onu kapmaya çalışıyorlardı. Kafalarına, kollarına ve kaba etlerine yedikleri her tekme ve tokatta bir küfür savurup kızgınlıklarını aldıktan sonra yeniden yırtık topu izlemeye koyuluyorlardı.

Eksilen neydi? Yiten bir şey var mıydı? Güneşte bir taş bulup oturmuştu. Çocuklar her zamanki gibi top oynuyorlardı. Toprak ıslaktı. Gölgesi duvar diplerinde yeni otlar bitiyordu.

Gol oldu. Dediklerine bakılırsa babası yoktu bundan böyle...

Çocuklar büyük bir gürültüyle ortada topluştılar, oyuna yeniden başlamak için santra yaptılar.

Sonra yeniden goller oldu. Yeniden başlama vuruşları yapıldı. Güneş arsalığın tepesinde dikilip kaldı. Ezan okundu. Yoldan birileri geçti. Bir at arabası, bir otomobil gürültüsü... tek tük adamlar, üç beş kadın.

“Bugün hava güzel maşaallah!” dendi.

“Yazdan kalma, ne güzel!”

“Geceki yağmur soğuğu kırdı!”

Ama ortalık tam kurumamıştı. Otların diplerine el vurulunca anlaşılıyordu bu. Ve gölgesi duvar diplerinde yeni otlar bitebiliyordu.

Yanı başındaki otçuklardan birini, düşünmeden, gelişigüzel, ayakkabısının burnuyla iyice ezdi. İşte o zaman birdenbire karnını duydu. Depderindi... Ta dipte... Bir taş... Eve koştu.

4 —

Sokak kapısı açıldı. Hepsi de az çok çamurlu bir sürü ayakkabı, çarçabuk kırılıp tuzbuz oluveren tırmalayıcı ama iyice kansız, beklenmedik bir gürültünün onca kokmuş, usandırıcı uğultusu içinde taşlığı doldurmuştu. Ve taşlığın soluğu kesen, sıkışık, kupkuru havasında boğuntulu bir yalnızlığın (kararan boşlukların, uçsuz kovukların, inilleyen bırakılmışlıkların) çağlar boyu sürüp giden yüzyıllık yankıları içinde ince ince soluklanan büyük erkek ayakka-bıları, burunlarında donuk bir parıltıyla, badanasız duvarın kıyısına bitişmiş duruyordu. Birkaçı da basamakları tırmanıp sofaya çıkmaya savaşıyışsa da daha üçüncü basamağa varmadan, ikinci basamakta devrilip kalmıştı.

Çocuk basamakları çıkarken ayakkabılardan biri, dayanamadı, kendini onca sessizliğin ortasına, birdenbire, gürültüyle bırakıverdi.

Sofa boştu. Bahçe kapısını da ardına kadar açmışlardı. İncirin oraya beyaz bir çarşaf gerilmişti. Ardında nalınlı birileri dolaşıyordu. Üç beş çocuk şimşirlerin dibine çömelmiş orayı gözlüyordu. Bahçe çamur içindeydi. Şimşirler kurumamıştı. Dallar geceki sağanakta çözülmüş, bir çoğu da sarkıp başlarını toprağa eğmiş, çamurun içine batmıştı. İncirin orası büsbütün su içindeydi. Çamur iyice ağır ve sıcaktı, buğu çıkarıyordu. Birdenbire Çolak görünüyormuştu. Şimşirlerin dibinde çömelmiş olan çocuklara bağırdı, sonra dirseklerine kadar sıvalı duman çıkaran kollarıyla ve ayaklarındaki taze tahtadan oldukça ağır nalınlarla kovaladı onları. Sonra da toprak maşrapası elinde yeniden çarşafın ardına gizlendi. Çocuklar yeniden şimşirlerin dibini tuttu, yeniden çömeldiler. Çömelmeden ona şöyle bir baktılardı. O

zaman birdenbire ayırt etti. Yeni tahtadan ağır, taze bir tabut komşunun kırk yıllık örümcekli ve karanlık bahçe duvarına dayanmıştı. Soluk almaksızın upuzun duruyordu.

Çarşaf sallandı. Nalınlar bir gitti bir geldi. Kadının biri saçını okşuyordu. Anlamını pek düşünmeden, bir şey demiş olmak için, kısaca:

— Yıkıyorlar! dedi.

Kadın sesini çıkarmadı. Uzun bir süre birlikte bahçeye baktılar. Neden sonra kadın:

— İstersen yukarı çık ha, dedi. Dayın var!
Dinledi.

Oda cıgara dumanıyla dolmuştu. Dayısı köşedeydi. Camın yanında. Onun yanında da sabuncu Ömer efendi oturuyordu. Paltoluydu. Ve ev büyüklüğündeki koskoca sabun kazanını öylece yüzüstü bırakıp:

— Gel bakalım delikanlı! diye bağırdı.

Dayısı da:

— Oooo! diye gülümsedi.

Karşı kanepeden üç beş adam da onlara katıştı.

— Maşallah, maşallah!

— Koca delikanlı be!

— E... Ahmet sağ olmalıydı ki...

— Nasılsın bakalım delikanlı?

Beyaz örtülerin işlemelerine bakıyordu. Güllerin çoğunu çamurlu pantolon paçaları kapatmıştı.

— Heh heh he!

— Otursana delikanlı otur! Ayakta durma!

— Otursana oğlum, dedi dayısı.

Oturdu. Ömer efendi çabuk çabuk:

— Biz gene konumuza dönelim! dedi.

— Evet evet! dedi ötekiler.

Dayısı ayaklarını topladı. Cıgarasının külünü yanı ba-
sındaki fincan tabağına bıraktı. Ağzını açtı. Gözlerini kıstı.
Dut ağacı sallandı.

— Hava bozacak gibi...

— Öyle!

— Yağacak da...

Oysa güneş vardı daha.

— Kazanı ateşledin mi tamam, diyordu sabuncu. İki gün
için için kaynayacaktır kazan. İşin dörtte üçü bitmiştir. Ka-
zanın başına iki işçi diker sonra da çeker gidersin. Arada
bir uğramak var elbet. Öyle bir başına, sipsivri bırakamaz-
sın onları. Ateşi ayarlamak var işin içinde. Kıvamını bile-
mez onlar. Yakabilirler. Onca yağ. Kolay değil. Öğrenmesi
de uzun. Yıllar ister. Hem ne yıllar. Kar, yağmur, yarım pa-
puş belki de yalınayak, ta nerelerden, onca yıl onca yol.
Girdili çıktılı bir sürü sokak. Kararırırsın. Gençlik de gitti mi
gider elden. N'aparsın. Kazanı şimdi de ateşte bırakıp gel-
dim. Akşama doğru şöyle bir uğrarım. Ateşi kurcalamak is-
ter. Yarın dökeriz bakarsın. Pek belli de olmaz ya. O da bir
dert. Soğuması. Öf öf!

Bulutlar ağır ağır karanlığı getirmeye başlamıştı. Güneş
kısıldıkça kısılıyordu. Camlar kararıyor ağaçların sallan-
ması sıklaşıp artıyordu. Sabunlarsa damgalanıyor, kesili-
yor, kuruyor sonra çuvallara yerleşiyordu. Ve kazan yeni-
den ateşleniyor, yeniden gürültüyle kaynıyordu. Fokurtusu-
nu açık açık duyabilirdi artık. Ömer efendi onlara her geli-
şinde anlatırdı bunları... Babasıyla olurdu. Uzun uzun otu-
rurlar ve birörnek susarlardı. Ömer efendi gider gitmez ba-
bası onu lambanın ışığından çokça uzak bir köşeye, bir ses-

siz karanlığa çeker; belki de ışıkları büsbütün karartıp yalnız gözbebeklerinin tuhafça aydınlattığı o tedirgin karanlıklarda buğulu bir sesle ve tane tane yirmi beş otuz kelime-lik kısa ama garip bir eski çağ öyküsüne başladılar. Her zaman öykü bitmeden uyuyakalırdı. Bu yüzden hatırladığı bütün öyküler yarımdı, bitmemişti. Yalnız birini, çok yıldızlı bir gecede, uyumadan sonuna kadar dinleyebilmişti. Yazık ki onun da başı yoktu. Binlerce yapraklık koca yazmadan bugüne kalan o tek yaprakta yalnız bu son yazılıydı. Onun için de öykü birdenbire başlıyordu: "... ve adam binlerce yıllık uğraştan sonra, ilk o gece (adı geçen kentin, ayaklarına reçineli bez ayakkabılar giyen ak giyimli tel cambazlarının telin altındaki ağı kaldırtan kahramanca inatlarına özenerek üstündekilerinin reçinesiz ayakkabılarıyla aptalcasına tutunmaya çabaladıkları ve mide bulandırıcı bir hızla dönen şu yaşlı yer kabuğunun en yüksek tapınağı diye adlandırılan) o yüksek kulenin tepesine gizlice tırmanmayı başardı. Bütün bir gece susup yıldızları ve gökyüzünü ve şu küçücük küremizi gözleyen bu saygıdeğer kule fatihi, on binlerce yıl sonra yer kabuğu iyice kabarıp ufunetli bir yara gibi gittikçe şişerek yüksek kulenin damını kolayca alçalttı-ğında damda baygın bir halde bulundu. Ayıldıktan sonra çevresindekilerin bütün sorularını karşılıksız bırakan kahramanımızın bu olaydan sonra dilsiz olmadığı halde bir daha tek kelime bile konuştuğunu ne kimse gördü ve ne de duydu. Adam o gün bugündür, susup durur."

Kapı açıldı ve yağmurluklu iki adam daha girdi içeri.

— Maşallah, delikanlı da burada ha, dediler onu görünce.

Ömer efendi cebinden saatini çıkarıp baktı.

— Geç kalmadık ya, dedi adamlar.

— Yok canım, daha var.

— Nerede?

— Bahçede, yıkanıyor!

— İyi.

— E... Merhaba!

— Merhaba!

— Merhabalar!

— Üstümüzü çıkaralım bari...

— Çıkarın, çıkarın ya! dedi dayısı.

Cıgara uzattı.

— Eyvallah!

— Eyvallah!

Dumanları tavana doğru üfürdüler. Gittikçe boğuluyordu oda.

— Nasılsın bakalım delikanlı?..

— Heh heh he!

Duvardaki sinek ağır ağır yürüdü. Çoktandır duruyordu oysa. Kurumuş, ölü bir sinek sanmıştı onu. Yürüyünce şaşırdı. Bozuldu da. Adamlar olmasa tutardı. Tavana çıkacaktı. Sonra da bir çatlak bulup dama tırmanacaktı. Durdu. Dayısı portakallardan elmalara geçmişti. Belediye memurları geldi. Etiketler çarçabuk değişti. Onun da adı geçti. Yeni bir cıgara taktı ağızlığına. Ömer efendi paltosunun eteğini dizine sardı. Duman yayılıyor, camlara yürüyordu. Çolak bağırdı aşağıdan. Dayısı kalkışacak oldu. Ömer efendi tuttu.

— Aşağıdan bakarlar, otur sen!

Oturdu.

— Diyeceğim...

Bekliyordu.

Anlatacak mıydı?

Kum motorları her seferinde batık batık gelir. Su bir karış aşağıda... Bir karışçık. Öyleyken başaltında alevli mangalın başında toplaşılır. Deliksiz uyunur. Yüzyıllardır gözlerini kırpmadan, dimdik, denizde yiten erkeğinin dönüşünü bekleyen ıssız kumluklardaki o kadınlardan ya da kadın biçimindeki o garip görünüşlü, rüzgârlara açık ve aysız gecelerde düpedüz ağlayıp dövünen sesli kayalardan söz açılır. Kuru fasulya büyük gürültülerle kaşıklanır. Acı soğanlar yumruklanır. Ardından da kıllı kara göğüsler. Yalnız o zaman ağladıklarını söylerler. Yaş tahtalar başaltını iyice dumana boğar. Güverteye çıkılır. Ellerini bordadan şöyle bir sarkıtıverseler, su. Hem ne su. Köpük içinde. Kapkara. Kabarmış. Motor yarım yarım, hasta hasta patırdar. Öyleyken gürültülü bir kovalamacaya tutuşurlar. Sonra birdenbire ötelerden kocaman bir dalga gelip yeniden başaltına tıkar onları. Ve günlerden bir gün kıyıda tayfanın biri yıkanmak için aynı o bildik denize, geldikleri denize, yıllardır üstünde gezinip durdukları o rüzgârlı denize girer. Giriş o giriş. Daha çıkmaz.

“Neden?”

Anlatmak şöyle dursun, değinmedi bile.

Sinek yeniden yürümeye koyuldu. Duracaktı ama. Sabuncu susmadı. Pahalılıktan söz açtı. Bu zamanda, sat anasını... Paranın değeri mi kaldı, gazete kâğıdı be! Hani binliklerle cigara yakan zenginler hiç de sivri akıllı değil... Öyle ya... Gümüş para zamanında... Çocuktuk... Et... Okkası... Kara okka... Beş kuruş al eline, pazardasın... Hamal parası da içinde... Koca bir küfe be! Ha? Öyle öyle! Doğrusun! Hep başlarını mı sallayacaktı bu adamlar? Şu her zaman gevelenmekten çürüyüp bozulmuş kelimelerin dışına neden

çıkamıyorlardı. Neden öyküsü anlatılacak bir motorcuları olsun yoktu. Babası ölmüştü. “Neden?”

5 —

Yağmıyordu ama gökyüzü artık iyiden iyiye kapanmıştı. Cadde de bütün öteki sokaklar gibi boştu. Orta yerdeki ağaçlıklı yaya kaldırımını doldurmuşlardı. Keleş çınarların altında, ağır, bitmez bir yürüyüşe çıkmıştı. Kalabalık her adımda az önce geçilen bütün o iç sokaklar gibi ve tramvaylı otomobilli şu koskoca cadde kadar gittikçe ıssızlaşıp boşalıyordu. Tabut durmamacasına omuz değiştirmekten ve iki yana yalpalamaktan gıcırdıyordu. Karşı kaldırımlarda çabuk çabuk yürüyen birkaç adam bir an durup şapkalarını çıkarıyor sonra aynı çabuklukla yeniden yollarına devam ediyorlardı. Kaldırımdaki bu aceleci yolculardan bir ikisinin ara sıra kalabalığa karıştığı oluyordu. Ama onlar da iki omuz sonra tabutu eski, ıssız kalabalığa bırakıp tersyüzü dönüyorlardı.

En arkadan yürüyordu. Boyu tabutun tutamaklarına erişecek kadar büyük olmadığından ve omuzları daha tabutu taşıyacak kadar gelişmediğinden yapacak bir iş yoktu. Elleri ceplerindeydi... Ayakkabılarını sürttüğünü neden sonra dayısı “ne oluyor?” diye sorunca ayırt etti. Yere, ayakkabılarının burnuna bakıyordu hep.

Tabut alt sofada duruyordu. İki sandalyeyi yan yatırıp üstüne koymuşlardı. Kadınlar merdiven basamaklarına çökmüş sessiz sessiz ağlıyorlardı. Onlar ayaktaydı. Adamlar yağmurluklarını giymiş, tabutun çevresini almışlardı.

Sarıklı cübbeli bir hoca sakallarının içinde bir şeyler geveliyor gibiydi.

En öndeydi şimdi. Sarığı bir batıp bir çıkıyordu kafaların arasında.

Kadınlar döndü.

Boş bir tramvay gürültüyle geçti.

Tabut yarı bele kadar kalkmış merdivenleri iniyordu. O da bir yerine nasılsa yapışmış kalabalıkla birlikte taşlığa inecekti. Kadınlar artık, en çok da halasıyla annesi, kendilerini büsbütün unutarak, oturdukları basamaklardan sofa ya dökülmüş, gelişi güzel bağırıp çırpınıyorlardı. Kapının iki kanadı da ardına kadar açıldı.

Babası bu tabutta mıydı? Bu tabut muydu o? Hiç ummuyordu. Zaten ona göstermemişlerdi içini. Saklamışlardı ondan. Belki de boştu. Ya da taş, toprak ve birtakım tahta parçalarıyla bebek yapmakta kullanılan ıslak talaşlar, partal bezlerle doldurulmuştu. Oysaki annesi tabuta sarılmak istemişti. Tahtaya mı? Ona mı? İyi ki bırakmamışlardı.

Caddeye taşanlar yeni bir uğultuyla kaldırıma çıkıp sıkıştılar. Bir otomobil düdüğünü öttüre öttüre, hızla, havayı yırtıp geçti.

Köşeyi dönene kadar kadınların yaygaraları arkalarını bırakmadı. Bir süre mahallenin çocukları da tabutun ardından yürüdüler. Caddeye çıkacaklarına yakın birdenbire kopuverdiler kalabalıktan. Mahallelerinde kaldılar.

İçerde ikindi namazı kılınırken o dayısıyla birlikte tabutun yanı başında oturdu. Susup yukarılara baktılar hep. Dayı ağızlığını temizledi. Cebine attı. Hemen sonra çıkarıp yeni bir cıgara taktı. Yeniden dişlerinin arasına sıkıştırdı. Kibrite baktı. Yok. Arandı. Kalmamış. Öyle kaldı. Beriki otları elledi. Diplerine baktı. Islaktılar. Çamurlu parmaklarını üstünde temizledi. Serindi. Büzüldü. Aşağıdan bir tramvay geçti. Bir başkası dönemeci gıcırtyla kıvrıldı. Biri düdük öttürdü. Servi iyice sallandı. Ses çıkardı. Taş avludan bir esinti şadırvanı dolanarak üç beş parça kâğıtla tozu toprağı toparlayıp ayaklarının dibinden geçti. Otları elledi. Servinin tepesi yeniden eğildi. Sonra içerden hoca koşa koşa geldi. Arkasından sabuncu Ömer efendi. Bir iki adam daha. Kalkıştılar. Tabutun başına dikildi hoca, onlar da ardında. Arkalarından camı açtılar. Kara takkeli biri de orada dikildi. “Erkişi niyetine!” diye bağırdı hoca. Kara takkeli de aynısını içerdekilere duyurdu. Ellerini göbeklerine kavuşturdular. Gene bir tramvay dönemeci gıcırtyla kıvrıldı. Bir başkası yokuş aşağı, hızla, çanını çala çala indi. Servinin tepesi eğildi. Sallanırken gıcırdadı. Hava biraz daha karardı sanki. Yel bir daha avludan kopup geldi. Otları elleyip gitti. Kâğıtlar uçtu. Toz kalktı. Gözünü ovuşturdu. Yandı. Biraz da yaşardı. Selam verildi. Dayısı geldi, omzunu tuttu, sırtını sıvazladı.

— Delikanlı adamsın! dedi.

Tabutu omuzladılar. Gene takıldı kalabalığın ardına.

Suru geçince mezarlık kara servilerini gösterdi. Yel, her birini teker teker salladı. Eğildiler. Kahvelerde karmakarışık oturanlar, aynı anda, düzgünce ve birdenbire ayaklanı-

verdiler. Çekilen sandalyelerin gürültülerini duyar gibi oldu. Dimdikti adamlar. Sonra esnemek üzere yeniden eski yerlerine geçerlerken teker teker oturup önceki gibi, bir anda, karmakarışık oluverdiler.

Yemişçi kasketini eline aldı. Kalıp gibi dimdik durdu. Başını hafifçe öne eğmişti. Burnunu çekti. Sonra da tabut onu geçer geçmez arkasını dönüp duvarın dibine sümkürdü.

Önce burnuna damladı. Hemen ardında birkaç çocuk belirmişti. Yırtıktı üstleri. Kocaman şiş burunlu iki adam vardı yanlarında. Biri takkeliydi. Şemsiyesi de vardı. Fısıltıyla:

— Yağacak işte, görürsünüz! dedi şemsiyeli olan.

Ötekiler yarı kızgın:

— Yağsın! dediler. Şeker miyiz?

Yanyana yürüyorlardı artık. Şemsiyeli sırtarak:

— Siz bilirsiniz... dedi.

Ötekiler bu sefer yapma bir yumuşamayla:

— Sahibi kim biliyor musun? diye sordular. Onu haber ver sen bize.

Şemsiyeli az önceki sırtkanlığını daha da yayvanlaştırarak onu gösterdi. O zaman açık açık:

— Matrak geçme be! diye bağırdılar. Doğru söyle!

Hızlanınca yeniden arkasında kaldılar.

— Doğru vallahi!

— Ama yalansa gerisini sen düşün...

— Fesuphanallah, borcum mu var size yahu. O işte!

— İş çıkar mı?

— Ne bilirim ben be!

— Çıkarsa çıkar. Kısmet...

Otların dipleri ıslaktı. Kurumamıştı. Ayakkabıları yapıyordu ikide bir. Sakız gibi. Taşlar eğri... Serviler sallanı-

yordu. Gıcirtıyla. Kara kara. Otlar upuzundu. İnce ince düşmeye başladı. Bir... İki... Bir... İki...

Çevrelendiler. Tabut yere kondu. Kürekli kazmalı iki adam fırladı çukurun içinden “Elfatiha!” diye bağırdı hoca. Ellerini açtılar... Sonra yüzlerine götürdüler. Yel, servileri alttan alta dolanıyor otları sallıyordu.

— Şanslı; dedi mezarıcı. Kaya gibi yer. Bir damla su sızmaz. Şuraya bak!

Çıkan toprağı gösterdi. Adamlar ses etmedi. Sonra altından bir ip geçirip tabutu yavaş yavaş çukura indirdiler. Mezarıcılar yeniden çukura girmişti. Aşağıda karşıladılar tabutu. Yerleştirdiler. Kapağı açmak için testere istendi. Biri fırladı çukurdan adamlardan önce testereyi bulup aşağıdaki-ne uzattı. Dayısı onu çukurun başından alıp geriye çekti. Yıkık bir mezar taşını gösterdi.

— Otur burada!

Omzunu tuttu. Sirtına vurdu. Sarsıldı.

— Delikanlı adamsın be! dedi.

Çukurun başına seğirtti hemen. Testere işliyordu. Gıcirtıyla. Kalabalık ellerini göbekleri üstünde kavuşturmuş, gözlerini kırpmadan çukura bakıyordu.

— Tahtaları ver!

Yanı başına geldi adam. Yerdeki beş altı kalın tahtayı kucakladığı gibi çukurun oraya götürdü. Teker teker uzatmaya başladı sonra. Yağmur düşmüyordu şimdi. Yalnız tahtalar vurularak yerleştiriliyordu. Son tahta da uzatıldığında dayısı el etti. Gitti.

Tabut görünmüyordu. Tahtalarla örtmüşlerdi. Yalnız tahtalar vardı. Kullanılmamış. Sarı. Islak. Taze.

Kalabalığı gözleriyle araştırıp:

— Oğlu? Dedi mezarıcı.

Öne çıktı.

Adam küreği tutuşturdu eline.

— Toprak at!

İtti. Toprak patırtıyla tahtaları buldu. Ardından önüne gelen eğilip doğrularak çukuru doldurmaya koyuldu. Ömer efendiyle dayısı ellerine birer kürek geçirmişler, durmadan toprağı çukura boşaltıyorlardı. Çabucak doldu çukur. Düzlendi. Sonra kabardı. Kubbelendi. Mezarıcı küreğin tersiyle bir iki dövdü kubbeyi.

Hoca el etti. Çömeldiler. Şemsiyeli adam yüksek sesle Kur'an okumaya başladı. O bitirdi. Bir başkası aldı. Bir ara Ömer efendi de karıştı. O da bir parça okudu. Ondan da bir başka adam kaptı. Hoca hepsini toparlayıp dua etti. Babasına tanrıdan "rahmet" dilendi. Kime? Babasına mı? Düşünemiyordu. Karmakarışık şeylerdi bunlar. Tabutun içindeki neydi? Çukurda tabut var mıydı? Görememişti. Tahtalar. Başından beri göstermek istemiyorlardı. Toprak patırtıyla dövmüştü tahtaları. Tahtalar... Dayısı avucuna bir yığın bozuk parayı şangırtıyla boşalttı.

— Cebine at bunları, dedi. Hafızlarla dilencilere dağıtacaksn!

"Amin!" dediler Kalkıldı. Bir anda çevresini alıverdiler. Elini uzatanın avucunu karmakarışık doldurdu. Çarçabuk bitiverdi cebindekiler. Gitmek istiyordu artık.

— Bana!

— Bana!

— Bana da!

"Hepsine... Hepsine..."

— Bitti artık. Bırakın!

Kalabalığın arkasından koştı. Mezarlıkların kazmalarıyla küreklerine omuzlarına vurup gittiler. Hoca, oporta yerde, mezarla bir başına kaldı. Gökyüzü onca kararmasına karşılık bir türlü boşanamayacaktı.

6 —

Çaylar o upuzun o dümdüz sessizliğin sonlarına doğru geldi. Çarçabuk yudumladılar. Kısa bir süre camdan, dışarıyı gözlendi. Kahveci bardakları gelip geçtikçe aldı götürdü. Bir tramvay geçti. Çok aşağılarda bir vapur, siste kalmış gibi düdüğü çaldı. Tavla pullarından biri seslice tahtaya vuruldu. Bir çay söylendi. Şekerli bir kahve istendi. Biri piş-tisini kocaman kahkahasıyla mermerin üstünde patlattı. Sonra Ömer efendi paltosunu toplayıp sıkıntıyla kalktı. Önlerine dikildi. Kısıkça:

— Başınız sağ olsun! dedi.

Çocuğun saçına sürdü elini ve çıkıp gitti. Ardından ötekiler kısa aralıklarla, teker teker önlerinde dikilip, tek ağızdan çıkıyormuş gibi bir örnek ve ayırt edilmez seslerle bu sıkıcı töreni biraz daha bulandırıp gittiler.

Herkes çekilip gittikten sonra dayı içilen çayların parasını ödedi.

Eve birlikte gittiler. Sonunda o da işini ileri sürdü ve çekip gitti.

Kadınlarla bir başına kaldı evde.

Akşam okununca her zamanki gibi, elektriği yaktılar; kadınlar da namaza durdu. Namaz biter bitmez sofranın başına. Sonra da öteki odaya gidip yattı.

Babası yoktu. Dediklerine bakılırsa artık görünmeyecekti. Ama aslında hastaneye yatalıberi görünmüyordu.

Ne değişmişti? İşte yeniden sabah oldu. Çaydanlık her günkü gibi, küle çekilmiş ağzından duman bırakıyordu. Güneş çıkmıştı. Sokaktan gelip geçenler oluyordu. Caddeye çıkacaklardı. Sonra öğle, sonra susamlı sıcak simitler ikindisi ve yeniden “iyi akşamlar!” Hem de bildik şişelerin, az yapraklı gazetelerin, cinayetlerin; tıklım tıklım kahvelerde oynanan tavlaların, piştilerin, yeniden gazetelerin; gürültülü tramvaylardaki kavgaların; bir daha gazetelerin, sarılıp öpüşmelerin, parklarla sinemaların; otomobil kornaları ve kahve sepetlerinin, askerlerin ve lambaların; sonra da mangallarla komşu kadınlarının ve çocukların ve genç kızlarla etini satan anne orospuların ve çıplak bacaklı yeni gelinlerin değişmeyen yalınkat akşamları...

Oturmadı. Belki de biraz soğuk kaçmıştı bu. Duygusuzca hareket ediyordu belki de... Çarçabuk toparlanıp çıkmıştı.

— Ancak yetişirim anne, dayım bekler!...

Sandalyelerden biri kırılıp atılmış; geride sağlamlar oldukları gibi ve bulundukları yerde, bir santimcik bile kıpırdamadan çakılıp kalmışlardı. Aptalca bakışp, içlerini ince ince kemiren ağaç kurtlarını ve alt katlardaki karanlık bodrumları, ışısız tavan aralarını bile bile sırtarak bekliyorlardı.

Güneş vardı. Adam ceplerini üzüntüyle karıştırmış ve durup kalmıştı. Biletçi çantasını açıp kapayarak burnu dibinde suluca sırtıp duruyordu. Tam “şey... evde unutmuş olacağım, inelim bari...” diyecekti; babasının arkasında kalmış olan çocuk, elini aradan uzattı. Bir çırpıda:

— İki tane! dedi biletçiye.

Baba birdenbire dönüp aptal aptal oğluna baktı. Oğul, utanmıştı, kızarak:

— Ben verdim baba! dedi.

İkisinin de yüzü güldü o zaman. Güneş vardı. Tramvay da tam bu sırada yokuşu bitirmiş düze inmişti.

Neden sonra, tramvay yolun çok uzağındaki kuytu sokaklardan birinde, ellerini ceplerine sokmuş, alnı duvara dayalı, için için ağlamakta olduğunu; kimbilir ne zamandan beri ayak bileklerini korka korka yalayan köca kafalı, kirli bir sokak köpeğini birden bire ayırt ediverince, ancak duyabildi. Hemen o anda da çabucak toparlanıp tanımadığı bu kuytu sokaktan yürüye yürüye hiç görmediğı başka sokakların bilinmeyen yeni caddelerine oradan da başka başka ülkelerin uzak şehirlerine gitmeyi düşünerek köpeğıyle birlikte vakit geçirmeden, yola koyuldu...

1959

' U Ğ U L T U

1 —

Üstümüzdeki Dev Kayalıklarının hemen altındaki uçurumumuzun dibinde kaymaya aralıksız devam eden, bu yüzden de gittikçe göğünden uzaklaşıp onu yavaş yavaş yitiren paslı, durgun suların; iyice tozlanıp kurumaya başlamış otların; (kimi kırlıklarda, savaş yıllarının, en çok da, gazetelerin birinci sayfalarında her akşam bağırان irili ufaklı bütün o bizde artık belli bir alışkanlık yaratıp acıma duygumuzu silip süpüren öldürümlerin verdiği hayvanca bir duygusuzlukla —adeta istekle— çiğnenmiş, kimi de suyu çoktandır buharlaşıp uçmuş olan vazolarda çürümeye bırakılmış, tramvaylarla uzun uzadıya gidilen şehir dışındaki

gölgeli bahçelere gizlenmiş son birkaç küme de, köklerinden koparılıp –aktarma bir geleneğe uyularak– mezarlıklarda kızgın güneşe kurban edilen) solmuş, ölü çiçeklerin; kızgın kiremitlerin; alçacık damların, paslı tenekelerin, çinko olukların; sisli, yeşil bostanlarla, geniş ağaçlıkların, bereketli, usul yağmurların yerini alan, çeşit çeşit taşıtların korunç homurtularla gidip geldiği üstünde en ufak bir bulutun bile eğlenmek istemediği gölgesiz, yağmursuz, kızgın geniş asfaltların; bakır tellerin; göz alan parıltılı çeliğin; büyük fırınlarda eritilen demirin; kapkara dumanların; üstüne doğru tepedeki kayalıklarda bulabildiği en iri taşları, durmamacasına savurmaktan yorulan dev, soluklanmak için, bir an, öylece kayalıkların doruğunda, savurmak üzere başının üstüne kadar kaldırdığı taşla kaldı. Uğultu, birdenbire, bıçakla kesilmiş gibi, durdu. Bahçeler her günkü gibi dolmuştu. Tarihi değerleri şehir meclisinde uzun boylu söz konusu olduğundan şehrin belirli birkaç yerinde tek tük bırakılan bu bahçeler, her şeyden önce ağulu otlarıyla her türlü eskiliklerinden temizlenerek ve uygar şehirlere yakışır bir biçimde toprakları elenip tarhları cetvellenenek düzenli bir duruma getirilmişti. Böylece, eski tarihi konak bahçeleriyle büsbütün ilgileri kesildikten sonra halka açılan bu sık ağaçlı bahçelerin tahta sıralarına akşam serinliğinin tadını çıkarmak için yayılmış olanlardan çoğunun gözkapakları yarı yarıya kapalıydı. Tedirgin bir tavşan uykusunun kopuk iplikleri içinde el vurdukça bir daha kopan çürük, belki de olmayan, o iplikleri bağlayayım derken kendilerinden geçivermişlerdi. Uğultu kesilir kesilmez sıçrayarak uyandı herbiri. Kalabalıkta bir eksilme yoktu. Bahçe tıklım tıklımdı gene. Cadde taşıt doluydu. Dur-geç polisi kollarını kal-

dırıp indiriyor; taşıtlar gürültüyle –yalnız makinelerinin çıkardıkları o yapma gürültüyle– gidip geliyorlardı. Ama damla uğultu yoktu. İyice alıştığımızdan ya da direnmeyi bırakıp güçsüzlüğümüze tek tek değil de topluca karar vererek onu açıkça ve büsbütün kabullenmiş gibi görüldüğümüzden olacak artık duyulmayan ama birdenbire kesildiğinde gene topluca eksikliğini ayırt edip uzun kanlı savaşlar, bitimsiz öldürümler, yitik günler pahasına devamını istediğimiz uğultu. O her günkü uğultu.

Ne güneş vardı ne de bir yaprak kıpırdıyordu şimdi.

“Uyuyakalmışım!” diye geçirdi, bahçedeki uykucu yaşlılardan biri olan Mahmut bey. Sonra çevresini gözlüklerinin üstünden şaşkın şaşkın biraz da korkunun verdiği tiksintiyle süzüp: “Garip şey” diye düşündü. “Güneş yok. Oysaki az önce buradaydı. Uyumuşum. Hemen de uyandım. Ama ne. Tuhaf. Yok işte. Büsbütün mü? Yok! Ne çabuk! O kadar oldu mu yoksa? Bu kadar çabuk mu? Ne de çabuk yarabbi!”

Titrediğini duyuyordu.

Bahçenin lambalarına baktı. Tepedeki o kirli cam kavanozları soluğu tükenmek üzere olan hastalıklı, çürümüş bir kırmızı doldurmuştu. Kavanozlar, iyice olgunlaşmış, gizli, uzak bir turuncun belli belirsiz olan o katılmış macunsu aydınlığının ağırlığı içindeydiler. Turunc sessizce pırtlayıp akmaya ya da büsbütün başka bir biçimde umulmadık bir gürültüyle patlayarak kendini dağıtıp yok etmeye kimbilir belki de kendisiyle birlikte ortalığı da haritadan silmek üzere koca bir şehri batırmaya hazır bekliyordu. Yüz kasları gülümsemekle iyice somurtup asıklaşmak arasında bir an gidip geldiler, sonra gevşekçe oracıkta sarkıp kaldılar.

Kalktı. Gözlüğünün camlarından birinde doğrudan doğruya ışığın kendisi mi yoksa aynalarla camlarda birikip şimdi şimdi yansımaya başlayan eski kalıntı ışıklardan birinin incecik esintili çubuğu mu neyse, işte o yanıp söndü. Caddeye indi. Biraz yürüyüp karşı kaldırıma uçtu. Her şey o kadar hafifti ki... Lambalara baktı. Kirli kavanozların içinde –sessizce pırtlayıp akmaya hazır– olgun turunçları açıkça gördü. “Allah-Allah” diye düşündü. “Nasıl da ayırt edemedim. Uyku sersemliği olsa gerek...” Gevşekçe sarkan yüz kasları çekilip gülümsediler. “Güneş nasıl birdenbire yok olabilir, uyumuştum ama hemen de uyanmıştım. O kadar çabuk, nasıl olurdu? Üstelik daha vakit erkenken... Oysaki kavanozlardaki turunçlar, nasıl da ayırt edemedim... Garip şey... Sönmeye yüz tutmuş küçük güneşçikler... ‘Yarına nasıl bağlanabiliyorsunuz?’ Nerede okumuştum, kimden duymuştum bunu yarabbi!...”

Cıgarasını yakmak için girdi. Karanlıktı. Çaydanlığın çıkardığı buhar vardı. Bir o gerçektir. Ötekiler masaların başında sandalyelerin üstünde donup kalmışlardı. Mumdan bebekler gibi. Cıgaralarının dumanları bile öyleydi. Sessizce gözleri belermiş caddeye bakıyorlardı. Seçmeksizin gözüne ilişkin ilk adamdan yaktı cıgarasını. Adam kıpırdamaksızın cıgarayı uzatıp aldı. Sandalyenin birine ilişip işaret parmağını çevirerek çay istediğini bildirdi ocağa. Buhar bir an inip kalktı. Dağılıp parçalandı. Sonra yeniden eskisi gibi tütmeğe başladı. Çay gelip önünde dikildi. Aldı. Yavaşça, kaşığı, bardağa çarptırmaktan çekinerek karıştırdı. Ocakçı çabucak çekilip buharın yanı başında dondu yeniden. İşte tam bu sırada ayak parmaklarının uçlarından başlayıp sinsi sinsi yaklaşan ateşli bir hastalık gibi, ağır ağır ilerlerken,

birdenbire, küçük sıçramalarla önce dizlerinin üstünde sonra da kucağında bitip –iyice yapışarak– ona dayanılmaz bir korkuyla yakıcı bir ağırlık veren o şeyi tiksintiyle duydu. Çayı bıraktı. Eğilip baktı. Kara bir leke. Tortoptu. Üşüyor-muş gibi büzülmüştü kucağında. Elini, ağır bir hareketle kaldırıp, yatışan korkusunun doğurduğu taşkın bir sevgiyle iyice kamburlaşmış olan sırtta yapıştırdı. Biraz da yüklen-di galiba. Kedi sırtına binen bu ağırlıkla birlikte korkunç bir miyavlama koparıp, kurşun gibi, bir zıplayışta Mahmut beyin kucağından kapıyı buldu. Ve doğru caddeyi boyladı. Dev, taşı bütün gücüyle savurup üstümüze fırlattı. Pırtlak turunçlar birdenbire kapkara kesilip kirli kavanozların di-binde pis bir çökelek meydana getirdiler. İşte bu kısacık arada, bir an için devin altından kalkılması imkânsız olan gölgesi üstümüzü örttüğünden o kirli soluk alınmaz karan-lık da ortalığı kapladı. Hemen ardından lambalar şıkırtıyla yanıp ortalığı bir kere daha aydınlatmayı denemeye girişti-ler. Dev geri çekildi. İri taşları tepemizdeki kayalıklardan üstümüze savurmaya, aralıksız devam edecekti. Uğultunun çarkı aralıksız atılmaya devam eden taşların etkisiyle, eski-si gibi, hızlı hızlı dönmeye başladı. Kahvedeki mumyalar-dan çoğu canlanıp ayaklandı. Sandalyeler çekildi. Küçük çay kaşıkları işledi. Kâğıt oyunları, tavlalar, bir an sürüp yüzyılmış gibi uzun zaman devam eden ya da yüzyıl sürüp bir anmış gibi çabucak gelip geçen, uğultunun kesildiği o ısı-sız, kör aralıkta –oyunculardan hiçbirini az bir direnmeyle belki de kazançlı çıkabileceklerini akıllarının uçundan bile geçirmeden ya da neler kaybettiklerini ayırt edemeden– kendini açıkça duyurup, iyice kokuşmuş ılık bir esinti gibi, her deliğe inatla sokulan boşluğa rağmen her şey kaldığı

yerden kesintisiz devam ediyormuşçasına sürdürüldü.

Kahveci, Mahmut beyin omuzunu tutmuş “bey, bey” diye sarsıyordu. Beriki gözlerini kahvenin karışıklığı (masalarla sandalyeler bir de binlerce yıl önceki mumyalar ya da şimdiki adamlar, Mısırlı köleler, hepimiz) gerideki masa futbolunun gürültüsü (durmamacasına sırtımıza inen uçları topuzlu kamçılar, sonra onlar, tutsak pazarları, her an tazelenen kubbelenen kan, kanlı kızıl bulutlar mide bulandırıcı ılık kan buharları) hepsi bir anda karmakarışık öttü kafasının içinde. Sonra yavaş yavaş yerli yerine geçti her biri.

— Ne var, ne oluyor?

— Kanıyor beyim! dedi ocakçı. Eliniz kanıyor! Hemen ardından:

— Herhal kedidir... diye de eklemeyi unutmadı. “Nasıl kedi, hangi kedi?” diye sormadı Mahmut bey. Yüzüyle bakmakta devam etti. Bir yandan da “Gece olmuş!” diye düşündü. Garip bir biçimde kaybolan güneş, bahçe, lambaların kirli kavanozları içindeki pırtlak turunçlar, umulmadık bir biçimde birdenbire gerçekleşiveren o uçuş, sonra kahve (bu muydu?) kedi, kedinin sırtındaki el, o el, dayanılmaz ağırlık, hafifleyen her şeyin unutulmuş tortusu, yeniden çöküntü, mezarlarında takırdayan kemikler, tarak kemikleri, kısıkaçlar, içleri boşalmış tarak kemikleri, paslı, iş görmez, eski kısıkaçlar kısa süren bir esinti gibi bir an için kafasının içinde dolanıp söndü. Ocakçı:

— Elinizi yıkasanız beyim! deyip çekildi.

Ses etmeden yanı başındaki masaya çevrildi. Çaydan bir yudum almıştı. Bardağı tuttu. Buz gibiydi. Ocaktan yana yürüdü. Musluğu iyice açıp elini altına tuttu. Eline hızla

çarpan su yüzünü hafifçe ıslatıp gözlüğünün camlarında boncuklanıyordu.

2 —

Kapıdan her girişinde:

— Ne hava, ne hava! derdi kâhya.

Fesini düzeltir, onu görünce de:

— Oo... Küçük bey! diye hafifçe gülümserdi.

Sonra cebinden bir tomar para çıkarıp babasının oturduğu –babası için söylendiğinden bu kelime oturmanın çok daha ötesinde, onun da üstünde, çok daha güçlü, bambaşka bir anlam taşımalıydı. Başka yerde görüntüsü yoktu onun çünkü. Yalnız orada. Sedirin’o kuytu, küf kokulu karanlık köşesiyle vardı o. Görüntüsünün ışıyacağı tek yerdi orası. Biraz kıpırdansa, yüzlerce belki de binlerce yıllık adam bir anda sönüverirdi. Bu yüzden de, hep aynı, bayat, hani ilk bakışta tazelenmiyormuş gibi görünen hatta çürüdüğü sanılan, aslında iyice gözlendiğinde ayırt edilebilen o her yıl çürüdükten sonra kendi gübresiyle tazelenen toprakta yıllar yılı durmamacasına süren günü gelince de çiçeklenen bitkiler için kullandığımız “sürmek” eylemini onun için de kullanarak “oturduğu sedir” tamlaması yerine “sürdüğü sedir” dememiz gereken– sedirin bir kenarına iliştiriverirdi paraları. Babası kocaman, havı dökülmüş kurşuni bir asker kaputunun içinden kıpırdamaksızın para tomarına iğreniyormuş gibi tiksintiyle –belki de korkuyla– ölmüş bir adama bakıldığı gibi gözlerini belerterek bakar, o gözlerle de:

— Ne kadar lazımsa al! diye bağırırdı kâhyaya.

Kâhya sanki titreyerek –yüzde yüz titrerdi– gerilediği

yerden adım adım sedire yanaşır bir iki banknot alıp aralık kapıdan çarçabuk sıvışırdı. Babası paraya hiç dokunmazdı. Ötede odanın iyice kuytulaşmış artık büsbütün görünmez olduğu köşesindeki yalnız ateşinin belli belirsiz seçilebildiği mangalda hep bir yemek tenceresi olur, kokusu odayı kaplardı. Vaktinin çoğu okulda geçiyordu. Konağa çok az uğrardı. Babasıyla hiç konuşmamıştı. Hiç de annesi olmamıştı. Öyleyse neden gelirdi buraya? Onu da iyice bilemiyordu. Bu adam babası mıydı sonra? Bilemiyordu. Hiçbir şey konuşmazlardı ki... Aslında bakılırsa bu konuyu önemseyen pek de söylenemezdi. Herhalde babasıydı bu adam. Adamın bıyıkları vardı. Yalnız bıyıkları vardı galiba. Bir onlar, en küçük bir engele uğramaksızın uzayıp giden o bıyıklar ve o, onları özlediği, onları istediği için geliyordu buraya. Kimbilir belki de bütün bunlar onun yorumuydu da gelişinin belli bir sebebi yoktu. Yalnızca alışkanlık, elinden tutup da buna alış dedikleri alışkanlığı buyuruyordu bu geliş-gidişleri. Sonunda belki de alışıldığı için ölüyordu. Çoğunluk azatlı bayram günleriyle cumaları gelir bu onlarca odalı konağın şu bir göz odacığında yemek kokularıyla ve sürüp giden o adamla saatlerce oturup kalırdı. Sonra babasının –bıyıklının– elini öper aralık kapıdan sessizce çıkıp giderdi. Konağın bahçesi hep ağulu, yabansı otlarla doluydu. Bir tek uşak bütün işleri görürdü. Bir yığın da kedi boş odaları kokutup durur; konağı iyice karartıp çökmesini çabuklaştırırlardı. Her gelişinde bahçedeki otların içine gömülme üzere ölen birkaç kedi ve odaların boşalmamasını sağlamak konağın da çökmesini hızlandırma için doğan bir sürü tüysüz yavruyla karşılaşır. İşin tuhafı bunca kediye karşılık konakta gene de sürüyle fare bulunurdu. Çünkü

kedilerden birinin bile istiflerini bozup da bir fare yakaladığı ya da yakalamaya çalıştığı görülmüş şeylerden değildi. Onlar bahçedeki otların içine gömülmek üzere ölen ve konağın çökmesini çabuklaştırmak için sürü sepet doğan kedilerdi. Zaman ilerliyor. (Konağın dışında, durmuş bir tek saatle bile karşılaşmamıştı. Saatleri durmamaları için düzenli olarak kuruyor; bozulmamaları için de en ufak bir sapmada, küçücük, kıl payı bir sekmede onarıyorlardı) bu yüzden de yıllar her zamanki gibi geçip gidiyor olmalıydı. Her gelişinde babasını kaputunun içinde biraz daha küçülmüş buluyordu. Ya da kaput büyüyüp serpiliyordu. Her zamanki gelişlerinden herhangi birinde de sedirin o kuytu, küf kokulu köşesiyle bir aralık büyüdüğüne aptalcasına inandığı kaputu, eskiden beri alışık olduğu o yıpranmış, havı dökük, kurşuni asker kaputu biçiminde, içi boşalmış olarak bulmuştu. Gene her şey eskisi gibiydi. Odanın iyice kuytulaşıp büsbütün kaybolduğu köşeciğinde mangal yanıyor, yemek tenceresi fokurtuyla kaynıyor, odayı o bildik koku sarmış oturuyordu. O sırada kâhya:

— Ne hava! Ne hava! diye içeri aldı.

Fesini düzeltti. Onu görünce de:

— Oo... küçük bey! dedi.

Sonra korkarak kaputun bulundu sedire yanaştı. Para tomarını titreyerek –artık açıkça, dişleri birbirine vurarak titriyordu– kaputun yanı başına ilıstirdi. Gene aynı korkunun etkisi altında geriledi ve yeniden sarsıla sarsıla sedire yanaşıp iki banknotunu aldı. Sonra da çarçabuk aralık duran kapıdan sıvışıp gitti. Zaten biliyordu. Ama şimdi iyice inanıyordu. Babası odadaydı. Vardı. Kendi gübresiyle tazelediği toprağın altında yeşeren tohumlar gibi orada sürü-

yordu. Yokmuş gibi görünmesi yerini bırakarak kendi ışık alanının –görüntü alanı da denebilir– dışına çıkmış olmasındandı.

O günden sonra o da bıyıklarını bırakıp kaputun içine girdi. Ama bu bir türlü aydınlık nedir bilmeyen karanlığa üst odaların geceler boyu uzun çatırtılarla çöküntülerine aralıksız devam etmelerine dayanamadı. Oysa ki, en başta –karanlık, aralıksız devam eden çöküntüler, sabahın ilk ışıklarını bile karartıp ağulandırmaktan geri durmayan o yabansı otlar, paslı soluklar pahasına da olsa– çürümeyi kabullenmek gerekiyordu.

Mahmut beyse kaputu üstünden atıp evden çıktı. Bıyıklarını kesti. Bir daha da konağın semtine uğramadı. Ama kâhya o nereye gittiyse düzenli olarak:

— Ne hava! Ne hava! diye çıkıp geldi. Fesini düzelterip karşısına dikilerek banknot tomarını uzattı. O da aldı. Ve babasından öğrendiği gibi:

— Ne kadar lazımsa al kâhya efendi, diye tomarı uzattı ona.

Ama kâhyanın bir kere bile üç banknottan çok almaya eli varmadı. Hep de titredi. Her seferinde de yanından çabucak ve konuşmadan sıvışmayı becerdi.

Çok geçmeden kaputu bırakışının ertesi yılında birdenbire umulmadık bir savaş çıktı. Her zamanki gibi ortaklık birdenbire kana bulandı. O da herkes gibi bu kandan payına düşeni aldı. Kanı çoğaltmak ya da eksiltmek için oradan oraya koşturuldu. Uzun yıllar sonra İstanbul'a döndüğünde ilk işi konağa uğramak oldu. Çöküntüsüne aralıksız devam etmekle birlikte henüz yıkılmamıştı. Uşak iyice yaşlanmıştı. Ama daha ölmemişti. O tek göz odada gene mangal

yanıyor, yemeği kaynatıyor ve kaput sedirin üstünde onu bekliyordu. Bu pek belli değildi ama o öyle düşünmeyi istedi. Kaputun içine girmeye, hele bunca gürültüden sonra hiç niyeti yoktu. Üst odaların işe yarayanlarını temizletip kiraya verdi. Dükkânları teker teker dolaşıp kiracılara kendini tanıttı. Yalnız kaputun bulunduğu alt odayı, mangalı ve yemeği, öylece, olduğu gibi, babasına bıraktı. Ertesi ay kiraları toplamak için uğradığında yaşlı uşağın mutfaktaki yatağında kendi kendine öldüğünü haber verdiler. Kediler ondan da önce çekip gitmişlerdi. Hemen alt odayı açıp baktı. Mangal sönmüş, yemek tenceresi susmuştu. Kaput da sedirdeki yerinden inmiş döşemeye cansız biri gibi uzanıvermişti. Çiğ bir ışık da ortalığı iyice aydınlatmıştı. Gene de dokunmadı hiçbir şeye. Eski, kırık, ama değerli bir vazö gibi, konak bütünü çöküp yıkıcılara satılincaya kadar sakladı onu. Zaten daha bir yıl dolmadan da konak, çökme tehlikesiyle boşaltırılıp yıkıcılara satıldı. Ve yıkıcıların el vurmasına vakit kalmadan da kendi kendine çöktü. Tuhaftır o günden sonra kâhyayla da bir daha hiç mi hiç karşılaşmadı.

İlk yıllarda konağın satışından eline geçen bol paraya sonraki yıllarda da dükkân kiralarından sağladığı –zahmetsizce kazanılmış– bölük pörçük paralara dayanarak aylıklıkla geçirdiği o bir sürü gün ona araştırmaya bile değer bulmadığı –ya da böyle bir araştırmayı aklına bile getirmedeği– tanıdık tanımadık bir çok akrabayla bir yığın ahabap kazandırdı. Daha doğrusu ahabaplarıyla akrabalarına onu kazandırdı. Akşam karanlığı basıp meyhaneler ısınmaya başlayınca hep birlikte doluşup sabahı ettiler. Aklına kadın düşünce, okul alışkanlığıyla Galata’daki evlerde geceledi. Bir gece bile aynı kadınla üst üste yatmadı. İsteyerek mi

yaptı bunu? İyice bilmiyordu. Belki de yalnızca tesadüftü. Zaten devamlı olarak yanında bir kadın bulunmasını aklı almıyordu. Kadın onun için hep orada, Galata'daki o evlerde iş görenlerdi. O işti kadın yalnızca. Öteki türlüşünü bilmiyordu. Yaşamamıştı. Yani bu konuda bir alışkanlığı yoktu. Bu yüzden de başı birkaç kere derde girdi. Küçük, garip çığlıklarla kulak tırmalayıcı bozuk düzen bir gürültü yumağı, bir de anlamı olmayan sıkıntılı basit itişmelerden öteye gidemeyen ufarak kavgalar. Ahbaplardan bir ikisinin karısından açıkça Galata'dakilerden para karşılığında kolayca aldığı şeyi saf saf istemişti. Bunun üstüne dostları onu bir köşeye çekip usturupluca bu türlü hareket etmenin doğru olmadığını anlattılar. Bir yerde devamlı bir iş bulmasının, aylaklığın artık yettiğinin, düzenli bir işin onu uslandırıp akıllandıracağıının sonra da akça pakça bir tazeyle baş göz olmasının gerekli olduğunu söylediler. Birincisini düşünmeden yaptı. Askerlik şubelerinden birinde yazıcılık buldu kendine. Ama ikincisinin gereğine bir türlü aklını yatıramadı. Öyle de kaldı. Gelgelelim daireyi bir gün bile aksattığı görülmedi. Üstelik aylaklık günlerinin tam tersi, bütün takıntılardan –meyhane, arkadaş, ahbap, akraba– sıyrılıp düzenli –dahası sıkıştırılmış, sınırlı donuk bir sabah, öğle ve akşamlar topluluğundan başka bir şey olmayan– bir hayat sürmeye başladı. Tam yirmi beş yıl en ufak bir sızıntıya yer vermeden –üstelik tesadüfen ve başkalarınca, adeta şakacıktan çizilmiş olan yolunda ciddi ciddi gidip geldi. Sanki hiç aylak olmamıştı, o türlü bir yaşayışla hiç karşılaşmamıştı sanki. O günlerde arkadaşlık edip çok sıkı-fıkı olduğu kişilerle karşılaştığında bile tanıyamadı onları. O günleri unutup da onun kalıntıları (kokuşmuş döküntüleri) olan

bu kişilerle yeniden görüşmekten daha doğrusu eski günleriyle o günlerin sorumsuz adamını anmış olmaktan iğrendiği ya da düpedüz korktuğu bu yüzden de onları tanımazlıktan geldiği için olmadı bu. Gerçekten tanıyamadı onları. Kim olduklarını bilemedi.

Yalnız bugün ilk defa beklemediği bir anda kapının dışında kalıyordu. Daireye gittiğinde her zamanki gibi üst kattaki odasına çıktı. Kimseler gelmemişti daha. Az sonra aşağıdan Mehmet efendi çayını getirmişti. Masasına oturdu hemen de o zarfla karşılaştı. Usulca açtı. Milli Savunma Bakanlığı'ndan geliyordu zarf. Resmi bir dille kendisini emekliye ayırdıklarını bildiren bir kâğıttı bu. Hiçbir şey düşünmeden kâğıdı gene eskisi gibi katlayıp usulca zarfa yerleştirerek bulduğu biçimde oracığa bıraktı. Sonra birdenbire masasının çekmecelerini, dosya dolaplarını, kendi özel dolabını çabuk çabuk açıp kapamaya başladı. Birtakım kâğıtları, kopyaları, kalemleri, kapkalın kütük defterlerini indirip kaldırdı, yerlerini değiştirdi, bir şeyler arandı sanki. Durdu sonra. Çayına dokunmadan özel eşyaları –önemsiz birkaç ufak tefek: çok eski tarihli sararmış birkaç gazete, eski yazı ciltli bir kitap, belki bir tarak, küçük, kılları dökmüş bir toz fırçası, sabunluk, tek tük ayakkabı bağları belki eski bir ayakkabı sonra çatalı– içinden, “yarın, yarın” diye söylenerek, apar topar, her şeyi öylece bırakıp çıktı. Akşamı bahçede etti. Sonra bu kahveye geldi. Şimdi çıkmıştı. Yoldaydı. Gece ilerlemişti. Işıklar yanıyordu. Tramvaya binip odasına gitti. Evin önündeki sokak lambası sönmüştü. En üst basamağa çıktı. Taş, alttaki çukura doğru, belli belirsiz kaykıldı. El yordamıyla anahtarı deliğe uydurup girdi içeri.

3 —

Her sabahki gibi yeni yeni ağarmaya başlayan karanlığı ve geçmiş olayların irili ufaklı yılanların, korkunç çingiraklarıyla o hep birörnek tıslayışlarını en derin uçurumların, dipsiz kuyuların, sonu gelmez karanlıkların ortasına kadar itebilen o ilk o upuzun o dümdüz sessizliği birdenbire kara yoğun bir sesle bastırıp soluk almayı güçleştirecek kadar sömüren böylece de karanlığı o saat açıp ağarmanın düzeyini bozarak gündüzün bütün irili ufaklı yılanlarını, korkunç çingiraklarıyla o hep birörnek tıslayışlarını en derin uçurumların, dipsiz kuyuların, sonu gelmez karanlıkların içinden uğratıp ortalığı karıştıran tepedeki devin solumalarına uyandı. Kibrit üçüncü sürtüşte ancak yandı. Cıgarayı yakmadan da sönüverdi. Cigara yandığında ilk yaygara kopmuş, ilk taş tepelerden şehri boylamıştı. Biri sokağı boydan boya hızlı hızlı geçmiş, ince, eleklerden geçme bir yel camları sallamıştı. Çocuğun yaygarası büsbütün artınca, anne homurtuyla sağa sola dönüp duran kocasının koyundan terli terli ve çırılçıplak salıncağa atılıp süt dolu kocaman dev memeleriyle çocuğunun üstüne kapanarak onu boğuyordu. Çöküntü, geceki durgunlukla kısa süren o ilk sessizlikte için için onarılan kısımları da bir solukta yıkıp—her yıkıntıda hızını biraz daha artırarak— kaldığı yerden sinsice işine devam ediyordu.

Dışarı çıktığında sokak boştu. Tüysüz bir gök vardı tepede. Kapıyı yavaşça çekip üst basamağı atlayarak inmişti sokağa. Hemen her sabah bu vakitlerde karşısına kömür-lenmiş beyaz bir kedi yavrusu çıkar, pantolon paçalarına

sürtürüp sırnaşırdı. Hep o aynı kedi miydi bu, yoksa birbirinin benzeri başka başka yavrular mı? Biraz yürüdü gene o her sabahki kömürlenmiş beyaz yavru ya da onlardan biri karşıdan miyavlayarak üstüne doğru geldi. Sonra birdenbire durup, donmuş gibi gözlerinin elifini oynatmadan bakmaya başladı. Okşamak için eğildiğinde hayvan sırtını kamburlaştırıp hırladı. Sonra da çarçabuk direğe tırmanıp duvarın üstüne atladı. Oradan da bahçeye geçip kayboldu. Belli belirsiz ürperdiğini duydu. Evlerden birinin camı gürültüyle açıldı. Bakır bir leğenden sabunlu bir su döküldü sokağa. “Şlap” etti sonra iri taşların arasında beş altı kola ayrılıp sustu. Pencere, açılışında olduğu gibi gene gürültüyle kapandı. İki adam konuşarak hızlı hızlı geçip sokağın alt başında kayboldu. Mahmut bey “sabah” diye düşündü. Ve yıllardır ilk defa vakti açıkça ayırt edip çevreyle bunca ilgilendiğini hatırlayarak titredi. Köşeyi döndü. O sırada adamın biri aceleyle kapıdan çıkıp az yürüdükten sonra geriye döndü. Kapalı pencerelere doğru sesinin bütün gücüyle “hanım hanım” diye bağırdı. “Ben bugün cenazedeyim öğleye gelmiyorum. Sen sakın ekmek almayı unutayım deme.” Kapalı pencereler hiç cevap vermedi. Ama adam ağzı kulaklarında “başardık” der gibi yürüyüp gitti. Mahmut bey hızlanıp adamı geçti. Sonra da koşarak adamdan iyice uzaklaştı. Postanenin köşesine gelinceye kadar da koşmasına ara vermedi. Köşede soluklanmak için durduğunda çarçabuk arkasına bir göz attı. Adam yoktu. Sokak boştu. Ama karşı kıyıda kapalı pencereleriyle o ahşap ev hiçbir şey söylemeden, sessizce, elifini oynatmadan, gözlerinin ta içine bakıyordu. Bütün bu olanların asılsız, kendi uydurması hatta yakıştırmış aptalca şeyler olduğuna üstelik bunun

vakti ayırt edip sersemce çevreyle ilgilenenlerin başına gelebilecek bir hastalıktan başka bir şey olmadığına kendini inandırmış olmasına rağmen terini kurulamağa dahi vakit bulamadan durağa koştı. Bereket caddenin gürültüsü, kalabalığı bütün ürkekliğini alıp götürdü.

Durağa gelir gelmez gazeteci koşar “gazeteniz” deyip eline o günün gazetesini tutuşturur sonra da askerce saygılı bir selam vererek tezgâhının başına yeniden ağzı bozuk bir gazete satıcısı olmak için çabucak dönerdi. Hemen ardından salepçi biter ya da mevsime göre (çoğunluk yaz aylarında) karşı kahveye “Mahmut bey için sağlam bir çay” söylenirdi. Tam bu sırada karşı kaldırımdaki direğin dibinden simitçi büyük, onluk simitlerden birini koşturur “bey”in hatırını sorup onun sorduklarına da dimdik bir “sağolasın bey” deyip boynunu büktükten sonra camekânının başına yeniden saygısızca burnunu karıştırmaya giderdi. Gazeteye şöyle üstünkörü bir göz atılır, salep ya da çay küçük küçük yudumlarla ağır ağır içilir, simit de aynı ağır başlılık içinde ufak ufak ısırılarak biterdi. Artık tramvay beklemeye sıra gelmiş demekti. İlk gelene binilmezdi. Boş da olsa böyleydi. Hep ikinciye, kısa bir aralıkla hep o az önce kalkıp şimdi görünürde olmayan, öndekini kovalayan ama bir türlü ona erişemeyen ikinci arabayı, arkadan geleni seçerdi.

Durak iyice kalabalıklaşmıştı. Karmakarışık bir gürültü yumağı dönüp duruyordu orta yerde. Beton tabanla saç damının üstünde sekip duruyordu sesler. Gelen tramvay boş sayılırdı. Yumağı çabucak toplardı. Sonra gıcırtyla yokuşu inmeye koyuldu. Mahmut bey tramvayın ardından seğirtti. Karşıya geçti. Tramvay aşağıdaki dönemecin sık ağaçları ve

beton binaları arasında görünmez oluncaya kadar baktı ardından. Sonra yeniden durağa döndü. O sırada ikinci tramvay sarsılarak durdu. Mahmut bey hiç acele etmeden küçük, kısa adımlarla ön kapıya yürüdü. Vatman kapıyı içerden saygıyla açtı. Rahatça binmesi için hafifçe kolunu tuttu. Mahmut bey, sahanlıkta vatmana şapkasını çıkarıp onu selamladı. Vatman da saygıyla gülümseyip şapkasının si-perliğine elini götürerek Mahmut beye karşılık verdi. Sonra da tramvayı hareket ettirdi. Mahmut bey içeri geçti. İki durak sonra yer bulup oturdu. Kalabalık her durakta biraz daha eriyordu. Tramvay son durağa yaklaşırken arabada kala kala Mahmut beyle iki yaşlı hanım bir de yaşlı bir bey kalmıştı. Mahmut bey son durağa gelmeden inmeyi düşünüyordu. Daireye uğrayıp masasını temizlemesi, özel eşyalarını toparlayıp odayı derlemesi sonra da oradakilere hiç değilse bir “Allahaismarladık” demesi, el sıkması gerekiyordu. Zaten dün de böyle bir kararla her şeyi yüzüstü bırakıp çıktığını hatırlıyordu. Ama tramvay son durağa gelip durduğu halde Mahmut bey inmedi. Kahvedeki kara kedi, masasının çekmeleri, gözler, açık, dağılmış, sarkmış, dışarı uğramış gözler, sabahki kömürlü kedi, adamı cevapsız bırakan ev, açık kalmış gözler, boş gözler, iki gündür derisine yapışıp onu bir türlü bırakmak istemeyen bu hasta duyarlığı, ürperen, üşüyen derisi, ürken kuşkulu gözleri, derisi, ürperen üşüyen derisi, akşam, dün akşam, bütün o akşamlar, bütün öğleler; bütün sabahlar ve o hep biri ötekini yutan kediler gözler, gözler kediler, açık kalmış çekmeler inmesine engel olmuştu.

Tramvay son duraktan yukarıdaki ilk durağa doğru yola koyulduğunda arabada yolcu olarak bir o vardı. Biletçi,

yeni bir yolcuymuş gibi bir daha bilet kesti. Vatman içerde olup bitene dönüp bakmıyordu bile. Zaten tramvay ilerledikçe duraklarda tek tük bekleyenleri de yüklenip yeniden kalabalıklaşıyordu. Sonra ilk durağa yaklaşıldıkça yeni bir boşalma başlıyordu. Kalkış durağındaysa mezarları dolaşmaya giden o iki yaşlıyla hafız kılıkli adam da inince tramvay yeniden aşağı dönüyor ve mezarlıkları geride bırakarak son hızla şehrin ağaçlıkları, caddenin betonu içine dalıyordu. O zaman yeniden bir kalabalıklaşma başlıyor ve onu yeni bir eksilmeyle yeni bir çoğalma usanç verici bir biçimde adım adım izliyordu. Mahmut bey kendi durağından her geçişinde yüzünü gazeteyle kapatıp oradaki tanıdıklarına görünmemeye çalışıyordu. Bir de biletçinin salakça sırtıttığını görmemek için gözlerini döşemeden çekmeksizin bilet parasını öylece boşluğa uzatıyordu her seferinde.

Artık öyle bir an geldi ki tramvay yalnız yukarı giden ve oradan dönen mezarları dolaşmaya çıkan yaşlı kadınlarla hafız kılıkli adamlar taşır oldu. Mahmut bey işte o zaman inmeye karar verdi. Tramvay saatli alana gelince vatmana görünmeden arka kapıdan indi.

Alan boştu. Sıcak bastırmıştı. Esinti yoktu. Yapraklar duruyordu. Havuzdaki iyice ısınmış durgun suya rağmen şehir cereyanıyla işleyen tepedeki büyük dev saatler ilerlemelerine açıkça devam ediyorlardı.

Caminin arkasında ağaçlıklı kır kahvesi biçiminde büyücek bir yer vardı. Issız bir köşe bulup oturdu. Kısa bir süre sonra da caminin yüzlerce yıllık yosunlu iri taşlarıyla içi iyice boşalmış olmasına rağmen yapraklarının yeşilini hâlâ

söndürmemiş olan yaşlı büyük ağacın uçsuz, derin gölgeliği içinde eriyip gitti.

Uyandırdıklarında akşamdı. Biri omzundan sarsmış, “haydi beybaba artık gece oldu, evden bekliyorlardır” gibisinden bir şey söylemişti.

Ayağa kaıktağında yorgunluğunu iyice ayırt etti. En sona kalan gene o olmuştu. Bir başınaydı. Ortalık iyice kararmıştı. Lambalar çoktan yakılmış şimdiyse söndürülüyordu. Öteki masalarla sandalyelerin hepsi de boşalmıştı. Bir adam masaların örtülerini alıyor öteki de sandalyeleri bir yere yığıyordu. Bir cıgara yakıp alana doğru yürüdü. Ortalık serindi. Tepedeki dev saatler sessizce yürümelerine devam ediyorlardı. İlk gelen tramvayda beş altı kişi vardı gene. Ama ikincisi iyice boştu. Arka kapıdan bindi. İnerken de gene arka kapıdan çarçabuk inip postanenin köşesinden sokağı kıvrıldı. Ahşap evi dönmeden kafasını gizlice uzatıp baktı. Zeki'nin lambaları sönüktü. Dükkân kapalıydı. Gizlendiği köşeden çıkıp küçük, çekingen adımlarla kimseye görünmeden, evlerin koyu gölgelerine sığınarak evinin kapısına kadar geldi. Sokak lambası yanmıyordu. Daha onarmamışlardı demek. “İsabet olmuş!” diye geçirdi. Anahtarını çıkardı. Basamakları ağır ağır çıkmağa koyuldu. Üst basamağa gelince durdu. Uca doğru gitti. Bütün ağırlığını vererek ucta basamağı sallamaya çalıştı. Basamak gıcırtılı bir sesle alttaki çukura doğru kaydıldı. Çokça esnetmişti galiba. Birdenbire anlayamadığı o şey oldu. Basamak ayaklarının altından çekiliyormuş gibi geldi ona. Bir an ayaklarının yerden kesildiğini öylece havada asılı kaldığını sandı. Bir yandan da basamak çöküyor galiba diye düşünüp aceleyle anahtarını deliğe sokarak kapının kulpunu

yakalamaya savaştı. O zaman basbayağı uçtu. Dün akşamki hani o ancak düşlerde görülebilen ve en ufak bir ağırlık duygusu olmadan uçulabilen tıyca uçuşlardan değildi bu. Ağır, kaba, hantal bir şeydi. Zaten kendini gök boşluğu yerine bodrum kata inen dar çukurda buldu. “Mezar!” Kafası merdivene çarpmıştı. Taş yukarıdan gürültüyle üstüne doğru geliyordu. Yan dönüp üstünden aşırđı o ağırlığı. O da yanı başından tekerlenerek sahalıkta durdu. Taşı üstüne kimin attığını görmüşti. Gülümsedi. Bunca gücü olan bir devin böyle bayağı bir korkuya kapılması şaşılacak şeydi doğrusu. Yazıklandı. Kulakları ilk defa atılan taşların çıkardığı güçlü uğultuyu ayırt ediyordu. Dün akşamki, hani ona yarı düş yarı gerçekmiş gibi gelen o tuhaf olaylarla iş işten geçtikten sonra duymaya başladığı şimdiki şu güçlü uğultu arasında bir ilişki olduğunu aceleyle düşündü. Sonra da taşları atmaktan artık bıkip usanan devin, onun, sonra bütün ötekilerin ölümünü kolaylaştırmakla kendi ölümünü çabuklaştırmak istediğı yarım yamalak ılık bir soluk gibi kafasının içini yalayıp geçti. Gülümseyerek tepeye dikti gözlerini “İlgi” diye son defa açıkça düşündü. “Yalnızca ilgi önce gücüne karşılık onu da bizi de bitirecek olan şey. İlgilendiğimizden zamanı duyup, geçmekte olduğunu ayırt ediyoruz.” Midesi bulanır gibi olmuştu. Kusacağına sanıp kalkmaya savaştı. Yarım doğruldu. Gözlüğü kırılmış olmalıydı. Bölük bölüktü çevresi. Gittikçe de görünmez oluyordu. Basamağın birinde şapkasını seçer gibi oldu. Uzanmak istedi. Yapamadı. Donmuş gibi kaldı. Bir an kanın fışırtıyla boşalışını dinledi. Ve yeniden yattığı yere sırtüstü uzandı. Boşaldığını iyice duyuyordu artık. Caminin oradaki içi boş ağacı düşündü bir an. Etli yeşil yeşil yaprak-

lar geçti. Sonra da babası. Neredeyse uyuyacaktı. “Orda garson uyandırmıştı, ya burada?” diye belli belirsiz bir esinti geçti kafasının içinden. O kadarla da kaldı.

Sabahleyin en çok sözü edilmeye değer bulunan şeyler cese de üşüşen bir sürü sinekle çukurun başında tatsız tatsız miyavlayan küçük kömürlenmiş beyaz keçi, bir de peltelenmiş kana vuran çok açık sarı güneşle bodrum katındaki kadının bağirtısı oldu.

Gerisini çabucak çırpıştırıverdiler. Müezzın, Mahmut beyin yabancı olduğunu ileri sürerek ayrıca ezan vermedi. Kimi kimsesi olmadığı için ölümünün duyurulması gereksiz görüldü. Oturduğu yerden yüzünü göğ e doğru çevirerek: “Allah taksiratını affetsin” diye mırıldandı müezzın. Zeki mal almaya inerken “işte geldik, işte gidiyoruz” diye düşünüp ölünün ruhu için küçük bir dua mırıldanarak yol üstü karakola uğrayıverdi. Böyle böyle diye olayı özetledi. Polisler “olur bakarız!” deyip çaylarını yudumlamaya devam ettiler. Biri makineye bir kâğıt geçirdi. Komser bekçiyi ünledi. Müezzın yalnız belli vakitlerde o da namaz saatlerinde sandalyesinden kalkıp ezanı okumaya gitti. Böylece her şey bu kadarla olup bitti. Bir de doktorla savcı gelene kadar cesedi evin taşlığına alıp üstüne beyaz bir çarşaf örttüler. Haber daha durağa ulaşmadan tabutun kapağıyla birlikte kapana-rak caddenin uzağındaki küçük ara sokaklardan dört beş kişinin yedeğinde mezarlığa götürölüp gömüldü.

Duraktakilerden yalnız gazeteci, o da akşama doğru Mahmut beyi bu sabah görüp görmediğıinden yana kuşku-ya düştüyse de her günkü satışını yapıp gazetelerinin artma-ması karşısında bu kuşkunun yersiz olduğuna karar verip

rahatça esnedi. Simitçi de aynı satışı yapmıştı. Camekânda artık bir simit olmadığına göre her şey yolunda gidiyordu. Saygısızca burnunu karıştırmaktan geri durmadı bütün gün. Bu yüzden ne simitçi ne de gazeteci ilk defa bu sabah durakta görülen gözlüklü genç bir adamın Mahmut beyin gazetesini okuduğunu ve onluk bir simitle sağlam bir çay ısmarladığının farkında bile olmamışlardı. Olamayacaklardı da. Çünkü uğultu aralıksız devam ediyordu.

1959

SONUÇ: I BETON KIRLIKLAR

Yataklarımıza kadar sokularak yorganlarımızın altındaki pörsük gövdelerimizin incecik damarlarında çöreklenen uykularımızdan, gündüzleri çevremizi kuşatan her türlü ağuyu, kendilerini parçalarcasına emip, geceleri, tıpkı bir annenin karanlık odalarda hasta çocuğu için dualar mırıldanarak ılınmış üfleyişlerini onun yüzünde “şifa niyetiyle” durmamacasına gezdirışı gibi, ağulu soluklarını incecik kaçak esintilerle üfüren kırılıklardaki otların bir gün bizleri büsbütün yok edecek olan sarhoşluğundan henüz sıyrılamamışken kızgın patlamalarla her günkünden daha erken yani anne otların dudaklarının kıpırtılarına engel olamadıkları o esintili saatlerde uyandığımızda çukurları kara yoğun bir dumanla dopdolu bulduk. O yarı sarhoşlukta çukurları dol-

duran dumanı sise, patlamaları da yağmur çığırtkanı gökgürültülerine yorduk. Oysaki dumanı sıyıran yüce kayalıkların her zamanki doğal aralıklarıyla yüzyılların işlediğı daracık çatlaklarında güneşin parıldadığını açıkça görenlerimiz olmuştu. Neden sonra, otların yeniden ağuyu emmeye başladıkları gerçek sabahın o ilk uzun dakikasında sisin, bizi uykumuzdan eden o kızgın patlamalardan ileri gelen basbayağı, kara, yararsız bir duman olduğunu ayırt ediyorduk.

Haber çarçabuk dört bir yanımızı çevreleyen surlar dolayısıyla kolayca yankılanıp, ortalığa yayıldı: Hemen arkalarında ilk bakışta görülmeyen o deli denizi ya da uçsuz kırıklıkları saklayan (örten, kapatan diyor onlar inatla. Onlar, yani, yıkıcılar!) evleri dinamitliyorlardı. Gazeteler o günden başlayarak bu konuda sıralı yazılar yazdırıp yayınlamaya başladılar. Her zamanki gibi kimse onları zorlamazken yapılan işin çığırtkanlığını bol keseden üstlerine almışlar, olanları hemencecik kavrayıp benimseyivermişlerdi. Yıkımın gerekli olduğunu savunuyorlardı bu yazılarda. Kendi uydurmaları ya da yıkıcıların bu bedavacı çığırtkanlara anlattıklarından yararlanarak gerekçelerini de akla uygun bir biçimde düzenlemişlerdi.

Hepimizin bildiğı ama şimdiye kadar hiçbirimizin görmediğı bir şey vardı: Kayalıklardaki Dev! Gene hepimizin bildiğı üstelik kolayca görebileceğı çok şey vardı: Dededen kalma, eski örümceğı bol, kimsesiz konaklarımız, kedi seven deli saraylılarımız, kedilerimiz, köpeklerimiz, hayvanları koruma derneklerimiz, deli otlarımız, içlerinde kedilerin boğazlanıp yabansı otların en küçük bir engele uğramadan durmamacasına boy attıkları, bitmeyen eski bahçelerimiz, yıkık duvar diplerimiz, harap mezarlıklarımız, upuzun

sis içindeki bostanlarımız, musluksuz, suları gürültüyle akıp giden oluklu çeşmelerimiz, (bu yüzden çamurlanan –çamur kelimesinin kapsadığı her türlü anlamı kastettiğimizi özellikle belirtmek isteriz– sokaklarımız) adım başında ve her noktada gizli, upuzun, karanlık mahzenlerimiz, susuz kuyularımız, masalcı koca ninelerimiz, yağmurlu günlerimiz, aysız gecelerimiz, karmakarışık gibi görünen ama iyice ve adım adım izlendiğinde, bir sürü dönemeçlerden sonra yeniden başlangıç noktasına varılan parıltılı raylarımız, biri daima ötekini kovalayacak ama bir türlü o öndekine ilk hareket edene erişemeyecek olan dönme dolaplık tramvaylarımız.

Bütün bu üstünkörü görüp tanıdıklarımız, en çok arkalarında deli bir denizi sakladığı sanılan evler, uçsuz kırkılları özleten sisli bostanlar, masalcı koca nineler, aysız geceler, kör kuyular, gizli, upuzun mahzenler, kanlar, öldürümler erişemediğimiz o yüksekliklerde üstümüzdeki kayalıklarda olmayan bir şey, sonsuz bir Dev umdurdu bize.

Bu durumda söyleyecek tek sözümüz olamazdı. Susup bekleyecektik. Zaten konuşmaya kalksak da kelimeleri ağzımızın içinde yuvarlayıp durduğumuzdan bir de durumamacasına yutkunmaktan –konuşurken yutkunmak, bu atalarımızın öğütlediği bir yöntemdi– homurdanmaktan öteye gidemiyorduk. Ata öğüdüne pek kulak asmayan bazılarımızın iddiaları da evlerin, arkalarındaki denizi örtmeyip sakladıkları, yani, görmek dileyene pekâlâ açık olduğu konusunda en çok da bu iki kelimenin anlamlarının aynı olup olmaması üstünde sürüp gidiyordu.

Sonunda evler yıkıldı. Saklı deniz açığa çıkınca eski günlerinin bütün çalkantısı durdu. Cetvellenip kalabalık parklara çevrilen bütün eski konak bahçelerinin düzgün tarhları gi-

bi oracıkta çakılıp kaldı. Herkesin kolayca seyredebileceği göstermelik, sığ bir deniz olup çıktı. Işıklar korkusuzca yansıdı üstünde ve kayıklara doluşan gölgelerle alabildiğine kardı her gece. Masalcı koca ninelerin bütün masalları ellerinden alınıp şehrin uygar görünümüyle bağdaştırılarak, yeniden düzenlendi. Kör kuyular dolduruldu. Mahzenler bütün kanlarından yani yüzyıllardır kendi içlerinde sürdürmeye çalıştıkları ıssız yaşamlarından yıkanıp paslı zincirleri parlatılarak ve yıkık duvarları onarılıp çimentolanarak öldürüldükten sonra halka açıldı. Raylar sökülüp tramvaylar kaldırıldı. Bostanların yerini beton alanlar, ağulu otlardan temizlenen kırıkları da, iki yanı ve ortası cetvelenmiş çimen tarhlı dümdüz asfaltlar aldı. Ağulu otlar yok edildiği için bir de her yan elektriklerle donandığından gecelerle gündüzler ayırt edilmez bir tekdüzelik içinde birörnek uzayıp gitmeye başladı.

Dönemeçsiz düz asfaltlara birbirlerini kolayca geçebilecek yeni otobüsler kondu.

Bütün bu işler olup biterken göğümüzden gittikçe uzaklaştığımızı ya da iyiden iyiye dibe kaymakta olduğumuzu ayırt etmeye vakit bulamadan artık gece mi gündüz mü olduğu iyice belirsizleşen herhangi bir vakitte birdenbire göğümüzden olduk.

Kısa bir süre korku içinde kaldık. Arkasından hemen korkumuzu yatıştıran ve bizleri uygarca aydınlatan bir yayın sağanağı başladı. En kısa zamanda eskisinden daha güzel, uygarlaşmış şehrimize yakışır, bir gök yapılacağı, yıldızların ayın ve güneşin de unutulmayacağı büyük puntolarla bildirildi. Milyonlarca liraya çıkan, yalancı ama göz kamaştırabilen –yani dev lambaların ışıklarını kolayca yansıtabilecek– cins taşlardan masmavi lekesiz bir gök yapıldı.

Saman sarısı bir güneşle kızarık bir ay –bütün uğraşlarına karşılık taşa sinen kanı çıkarmayı beceremediler, tek beceriksizlikleri de bu oldu– bir de çeşitli ışık oyunları ile kırmızılığını ancak sarartabildikleri, mahzenlerden devşirilen kanın iri damlalar biçiminde iyice dondurulup billurlaştırılmasından elde edilen yapıma yıldızlar tepemize asıldı kaldı. O çok sevilen tekerlek yüzlü ay artık her gece–yüzyıllar boyunca her gece– göstermelik denizin sığ sularından yansıyıp duracaktı. Aysız geceler bitmişti. Artık yağmurun yalnız o kısa süren esintisiyle göğün çok uzaklardan bir yanıp bir sönen gümbürtüsünü güçlkle yakalayabiliyorduk. O da kayalıkların yakınında bulunduğumuz ya da özellikle oraya kadar kan ter içinde taban teptiğimiz zamanlar.

Yol boyundaki evlerin sakladığı denizi, bodur kayalıklarla, çğlıkçı martılarını, tepemizde yanıp sönen karanlık göğün korkulu fırtınalarını araştırarak, derinlerdeki mahzenlerin paslı zincir şakırtılarına kapılarak kör kuyuların sesine kulak verip boğuk sesleriyle eskimiş, “mezarların çağrısı” gibisinden türküler çağıran masalcı koca ninelerin evleri önünde duraklayarak sönmeye yüz tutmuş mangalların başında anlatılanları dinledikten sonra ancak koyu karanlıkta çatırtılarını açıkça duyup, küçük kızıl elmalarıyla geceyi ısıttığını görmekte sevindiğimiz ateşin ılıkılığı içinde ara sokakları dolanarak kolayca gidilen evlerimiz (beklenmedik bir anda birdenbire karşımıza dikiliveren o eski bahtsız varaklarımız) dev lambaların ışığı altında dümdüz uzayan birörnek yollar, geniş alanlarda belli bir kurguyla düzenli bir biçimde birörnek işleyen saatler yüzünden yürünerek gidilmez olmuştu. Bu yüzden de şimdi, eskiden en yakın diye bildiğimiz yerler için bile, yeni yolların ıssız uzun

otobüslerine doluşmak zorunda kalıyorduk.

Kapılarına kadar tıka basa doluşuyorduk otobüslere.

Yağlı iplerin öncülüğünde sabahın alacasından koparılıp iyice karanlık mahzenlerin paslı zincirlerine sardırılan o eski vahşi öldürümlerle teke tek savaşlar artık uygarca, kan dökmeden, parmaklarımızdan birinin parıltılı bir düğmeye kısaca dokunmasıyla toptan yapılırken yeni gelen otobüslerin kapıları da elbette eş nitelikte bir düğmeyle açılacaktı.

Otobüsler geniş yollarda tam gazla gidiyor; birbirlerini geçme esasına göre yapıldıklarından, hatta buna zorlandıklarından dolayı da dışarı bakıldığında bir şey görmek mümkün olmuyordu. Zaten yavaş da gitseler fark etmeyecekti. Görülecek bir şey bırakılmamıştı. Saklı bir şey.

Kapılarına kadar tıka basa doluşuyorduk içlerine.

Herkes dümdüz bakıyordu birbirine, görmeden oturuyorlardı. Kapının yakınındaydım. Düğme tam elimin altındaydı. Parmağımı kıpırdatsam kapı rahatça açılırdı. Basamak doluydu. Hepsinin de sırtı kapıya yaslıydı. Parmağımın sinsice oynadığını duydum. Sonra da kör bir yılan gibi kabaca kıvrılıp düğmeyi birdenbire elleyiverdi. Kapı çarçabuk açılıp kendine yaslananları patırtısız aşağı döktükten sonra yeniden o sessiz kör yılanın kısacık dokunuşuyla kapandı.

Bütün saklı şeyleri ortaya dökmekle yani eşyayı karanlıktan sıyrıp ışığa kavuşturmakla yok ettiğimizi sandığımız Dev asıl şimdi büsbütün ortaya çıkıyor ve yeni yeni işe girişiyordu. Hem de içimizden biri gibi. İçimizden biri. Yani Dev. Gibi.

SONUÇ: II

CAM BARDAKLAR

Her çadırın göze batan yerlerinde gün boyu sallanan ve kızgın güneşin altında uzun zaman kalıp iyice çatladıktan hemen sonra evlerimizle birlikte sırtlarımızı da yasladığımız böylece ikide bir hızlı bir baş dönmesi gibi ayaklarımızın dibinde birdenbire derinleşip açılarak önümüzü kesiveren uçurumlardan korunduğumuz gerideki dağların, devin oturduğu dağların, doruklarından kopup gelen güçlü yellerin kovaladığı hızlı sağanakların etkisiyle boyaları yol yol aşağı (toprağa) akan kan içindeki, binlerce, on binlerce yıldır karanlık, sızıntılı mahzenlerde ete doymuş, paslı, yağsız ve parıltıdan yoksun zincirlerle kısıvrak bağlanıp uçları demir topuzlu susmayan, uzun kırbaçların altına çırılçıplak itilen, bayılacaklarına yakın da biber gibi yanan etleri mıcıkklanarak sözde insanlığın devamı adına saf bir inatla ama

hayvancasına kirletilen sarkık memeli, çekik gözlü deniz kızlarının; içlerinden uzun kulaklı korkak tavşanların fırladığı silindir şapkaların; boynuzlu, ateş ortasında kırmızı yüzleri sırtan şeytanların; yarı bellerinden aşağısını yılanlara yedirmiş “zavallı peri kızları”nın; “Hindistan saraylarında mihracelerin incilere elmaslara gark ettiği” süzük gözlü, lop etli “büyük rakkaseler”in yağlıboya resimlerinin önünde doya doya ağladığımız (iri çocuk gözlerimizin bütün bu olanları görüp açıkça anlamına varamasak bile büyüklerin olanları zaman ayırımından dolayı tek tek olaylarmış gibi ele alıp hepsini bir bütün olarak düşünmeyi akıllarından geçirmedikleri hiçbir zaman da geçiremeyecekleri bunun içinde ağlayamayacakları o başka başkaymış gibi görünen küçük olayların –olaycıkların– altındaki görünmeyen gizli bağları bulup çıkaran –aslında büyükler gibi zamanı daha iyice ayırt edemediğimizden bu yüzden de onlar gibi birtakım yapay bölümlemelere girişemediğimizden oluyordu bu– çocukluğumuzun yıpranmamış sezgilerinin yönelticiliği altında da olsa doya doya ağlayabildiğimiz) o eski panayır günlerinden bu yana, saat yelkovanlarının artçısı binlerce günle gece geçirdik. Yürüyen, tıkırtılarını aralıksız sürdüren yalnız saatlerdi. Günle gece, hep o aynı, bildik, panayırda birlikte varlığını duyduğumuz, bedevi kılıklinin karpuzcuyu ortalıkta bırakıp her şeyi açıkça gösterdikten, kimilerince tam tersine yüzyıllardır kendi halinde akıp giden berrak suya iri bir taş atıp dipte uyuyan yoğun çamuru kaldırarak suyu artık onulmaz bir biçimde bulandırdıktan sonra –tıpkı boyasız yüzlülerle boyalıları arasında sürüp giden kavgada olduğu gibi onlara aldırmadan– sessizce dağlara vurduğu zamandan beri süren, eski ve tek olan günle geceydi.

Yürüyen, tıkırtılarını aralıksız sürdüren yalnız saatlerdi.

Saatlerin tıkırtılarını sayarak elde ettikleri ve adına tarih dedikleri birtakım sayılarla başkalarınca yakıştırılmış uydurma binlerce adı; kalem cızırtılarının, daktilo gürültülerinin doldurduğu güneş içindeki tozlu odalardan karanlık bodrumlara, sızıntı mahzenlere taşınmakla bitmeyen kap-kalın defterlere durmamacasına dolduranların dediğince –gazetelerde hergün açıkça bağırıyorlardı bunu– Panayır zamanından bu yana saat yelkovanlarının artçısı binlerce günle gece geçirmemizin sonucu olarak uygarlıkta akıl almaz ilerlemeler kaydetmiştik.

Kırılmaz bardak yapımı –tam bulunacakken bu konu üstünde gizli çalışmalar yapan bilginin ölüvermesiyle geri kalan– sonraki çağda yeniden ele alınıp yeniden ölümle pençeleşilerek uzun, sürüncemeli savaşlarla bu savaşlarda akıtılan hesapsız insan kanıyla lekelenip içinde boğulmayı, gerektiğinde de çekinmeden elini kana bulamayı göze alan iyice kararmış, eskidikçe ağırlaşan, bu bir zamanların soylu kanını basitçe ayırıştırarak birtakım al ve akyuvarlar sayısınca değerlendirilen ya da onu pembemsi adi herhangi bir kimyevi sıvı gibi görebilen genç bilginlerin bütün çalışmalarına karşılık yapımı gene de öteki çağa kalan ve yeniden aynı uğraşlar içinde geçen uzun yıllardan sonra, bugün, bu iş başarılmıştı.

Kırılmaz bardak yapımında başarı gösteren bilginlerimiz, gazetelerin hergünkü yaygaracı anlatımlarıyla uzun uzun yazdıkları gibi, giderek insan vücudunu da ölüm denen şu toprak çömler ya da bir zamanların cam bardakları gibi, eskiyip kırılmaktan kurtaracaklardı.

Artık her şey hazır. Fabrikalar kuruldu. Şehir dışında-

ki bütün ekin tarlalarını o dev makinelerin doldurduğu büyük fabrikalar ezerek kapattı. Binlerce, milyonlarca insan fabrikalara aktı. Tarlaları, fabrika ya da işçi siteleri için ellerinden alınmayan, şehrin çok uzağındaki tarla sahipleri de topraklarını kendiliklerinden bırakıp fabrikanın yakınlarına yerleşerek kırılmaz bardak yapımında çalışmaya başladılar.

Kırılmaz bardak yapımı başladığı günden beri yağmur nedir bilmeyen üstlerini yabansı otların bürüdüğü bırakılmış tarlalarla tozdan büsbütün kararıp cılızlaşan ağaçlar güneşin altında uzun yıllar yanıp durdular.

Bir tek işsiz kalmadı ortalıkta. Ve bardaklar; yüzlerce, binlerce, milyonlarca bardak, su gibi akmakta devam etti.

Bir gün geldi –her zaman olduğu gibi sonunda gene o gün, o kara gün gelip çattı– artık bardaklar çok gelmeye başladı. Evler gerekli gereksiz bir sürü bardakla dolmuştu. Makineleri durdurup fabrikaların önce bir kısmını sonra da birer ikişer bütün hepsini kapatmak zorunda kaldılar. Bardaklar kırılmıyordu ki yenileri gereksin. Kırılanın yerine –işe yaramaz yeşilimsi küçük, cılız parçacıklarla ısıltılı büyük ak billurların birlikte eritilerek yepyeni bir hamur haline getirildikten sonra başka biçimler ve yeni bir güç verilerek– eskisine benzemeyen bardakların ortaya çıkarılmasına çalışılsın. Artık bardak yapımı büsbütün durmuş aynı nite-likteki o bir tek hamurun o hep birörnek, küt, sağır milyonlarca bardağıyla birlikte binlerce, milyonlarca insan işsiz güçsüz ortalıkta kalakalmıştı.

O zaman şehrin uzağındaki bırakılmış tarlalara doğru çıldırmanın eşiğinde, gözleri dönmüş, aç bir sürü akın etmeye başladı. Silolarda kalan son tohumluklar; sopalarla, sivri taşlarla deşilip, delice tırnaklanarak açılan tarlalara serpildi.

Kırılmaz bardak yapımı durduğundan, belki de bu bilinçsizcesine yapılan çalışmanın, ilk insanınki gibi tabiat çarkıyla dönüp yeniden onun bir parçası durumuna girerek onunla birlikte soluk almanın etkisiyle –en çok bunun için– yağmur çok bekletmeden gelip yere diz çökerek yüzlerini göğe kaldırmış olanların gözyaşlarıyla birlikte yol yol aşağı akıp, ağır ağır işledi toprağa.

Dargın toprak bana mısın demedi. Yanık tarlalar ne yapılırsa ekin vermiyordu. Ağaçlar yemişlerini unutmuşlardı.

Şimdi büyük alanlarda sakalları gittikçe uzayıp kirlenen kara bir kalabalık, oradan oraya karmakarışık koşarak, ölmeyeceklerini bile bile bu yüzden de kahkahalarla gülerек ya da hüngür hüngür ağlayıp, kusarak, küfrederek kendilerini koca koca yapıların damlarından bırakıp çoğunluk bu büyük yapıları üstlerine yıkarak ya da güçlü yangınlar çıkartıp sözde ısınmak için ateşin ortasına oturarak çıldırıyordu.

Yayınına ara vermeyen bilgiç bir iki gazete, yeniden eski cam bardaklarla toprak çömlöklere dönmenin tek çıkar yol olduğunu aynı yaygaracı anlatımlarıyla sabah akşam bağırp duruyorlardı. Bir köşede büyük bir soğukkanlılıkla gecelerini gündüze katarak gizli gizli çalışan birkaç bilgin de bunu yapmağa çalışıyordu zaten. Sonunda basit bir ayırıştırma ve birleştirme işlemine kadar indirebildikleri bu çalışmalarında kırılmazlığı sağlayan nesneleri kırılmaz bardak hamurundan çıkardıkları halde bir zamanların kırılan cam bardaklarını elde edemiyorlardı.

Ötede, köşesinde dokuma atölyelerinin bulunduğu hani şu sonu ıssız tarlalara –şimdi büsbütün boş kalan mezarlıklara– çıkan çömlökçiler sokağının kimsesiz, sağır ve dilsiz testicileriyle çömlökçileri –kızgın güneşte iyice kuruyup piş-

tikten sonra kullanılan sonra da günü gelince kırılan, güneş altında uzun zaman kalarak kış günlerinin hızlı sağanaklarıyla ufalanıp eski mezarların toprağına (ıssız tarlalara) karışan ve yeniden çömlek ya da testi olmak üzere çömlekçilerini bulan toprağı– eskisi gibi, sessizce, yeni biçimlerde yoğurarak, boyuna ölçü değiştirip, boyuna ayrı karışımlardaki hamurları deneyerek asıl ölçüye yani erişilmeyene, yaklaşıldıkça uzaklaşılan, erişildikçe erişilmez olmaktan çıkıp genişleyen ve yeni bir erişilmeze yol açıp durmamacasına büyüyecek olan o ölçüye, daha doğrusu o ölçüsüzlüğe varmaya çalışıyorlardı. Onun için de, eskisi gibi, doğup ölüyorlar; aletleriyle kılıklarında ya da oturdukları yerlerde belki uzun boylu bir değişme (yaygaracı gazetelerin deyişiyle ilerleme) olmuyor; ama kendilerini durmamacasına yenileyip derinleştiriyorlardı. Derinleştikçe de büsbütün sağırlaşıp dilsizleşiyorlardı.

1959

S U R

(1963)

1964 *Sait Faik Hikâye Armağanı*

Birinci Basım:

1963, Sürek Yayınları

İkinci Basım:

(*Panayır* ile birlikte), Yazko, 1983 İstanbul

Üçüncü Basım:

(*Panayır* ile birlikte) Yapı Kredi Yayınları, Ocak 1996, İstanbul.

Kızgın güneş, gölgesiz asfalt yol, ziftin eriyişi, ucsuzluktan sinek pisliklerini andıran tek tük tozlanmış ağaççıklar, saydam nesnelerde yansıyan her ışık kaynağa, serinlemeye koşturuyor kişiyi, çok geçmeden el kadar bir cam parçası durduruyor. Alabildiğine yansıyor güneş. Bunca ev yapmanın, her-birine de onca cam takmanın sonu bu işte. Bütün camlar perdesiz, boş, bacalarda bir tutam duman bile yok. Gök bulutsuz. Alabildiğine bulutsuz, düz, sonsuz, boş.

Uzun süredir taşın altında sakladığım bıçağı çıkardım. Durdurmadan göğsüme daldırdım. Sessizliği bozmak için. Yalnız bunun için.

A D A M K O N U Ő A C A K

“Ben hep yıkıntıları bekledim. Paramparçaydı üstümdekiler. Hep o yıkıntıların küllerini eşelemekti işim. Sıcak külleri. Doğurgan külleri. Yıkıntıların önünden o dümdüz, ağaçsız asfalt caddeler geçerci. Sabahtan akşama dek bir başından öteki başına gidip geline o ıssız caddeler. Şimdiye dek ıssızı tanımlamış mıydım size acaba? Bilmiyorum! Beyefendi siz, size söylüyorum! Dönüp baktı. Her günkü gibi asfalttaydı. Asfaltın hemen burnu dibindeki bu yıkıntı, pis küllerde eşelenen şu adam. Şaşılacak şey. Bir de Batılı olmaya kalkıyoruz. Nice büyük yapının, neon ışıklı tecimevlerinin, dükkânların sıralandığı bu güzelim caddenin kıyısındaki bu yıkıntı. Bu artığımız. Doğululuğumuzun iğrenç artığı. Pis dilencimiz. Susturamadığımız. Evet dilendiğimi sandı adam. Her günkü adam. İğrenerek de olsa yanı-

ma yaklaştı. Burnuyla ağzını ak bir mendille örtmüştü. Bu yaklaşışı, Batıya yönelmiş bir Doğulunun, Doğuluca bir düşünüşle, üç beş bakır ufaklıkla insanlık ödevini yerine getirdiğini sandığı basit duygululuğuna mı yormalıydım; yoksa, daha kötüsü, Batıdan aktarıp şimdi “kraldan çok kralcı”sı kesildiği, onda büsbütün hiçbir işe yaramayacak olan o incelemece davranışın silik bir kopyası mı saymalıydım? Burası bir yıkıntıdır. Bunlar küldür. Yıkıntının külleri. Sıcak küller. Ben bir insanım ve gördüğünüz gibi, iyice görebiliyor musunuz acaba, çıplağım, dedim. Hemen ardından hani ses alma aygıtınız, nerede fotoğraf makineleriniz. Bu fırsatı bir daha ele geçiremezsiniz diye alay ettim. Çünkü aygıtlarınızın yardımı olmadan ne görebilir ne de duyabilirsiniz beni siz. Aygıtlarınızın aracılığıyla saptadığınız ben de hiçbir zaman ben olmayacağıma göre... Üstelik ben öyle olur olmaz seslenmem. Belki elli yılda ya da yüz yılda bir. Belki de hiç. Belki bu seslenişim yüzyıllardan bu yana gelmiş geçmiş seslenişlerin ilkidir. Belki de can sıkıcı bir biçimde her saat, her dakika yenilenen o alışılmış dilenci seslenişlerinden biridir. Bir şey demeden aptal aptal uzaklaştı adam. ‘İssız’ın tanımını dinlemek istemedi. ‘İssız’ kendisiydi çünkü. Her gün caddeyi binlerce dolduran kendisi. Çünkü beni duymuyordu. Görmüyordu beni çünkü.

Güneşte cayır cayır yanan beton asfaltın, el büyüklüğünde bir toprak parçacığıyla aynı küçüklükte bir gökyüzü dahi bırakılmaksızın büyük yapılarla tıkabasa doldurulan taşlaşmış kentin yanı başındaki bu yıkıntıların duvarlarında, taşların arasında sıkışıp kalmış nemli toprağın son kalıntıları vardır. Ve sıcak külün altında yüzyıllardır gizlenen, iyice eşelendikten sonra ortaya çıkacak olan dipteki batık

kentler. İçin için sızan eski sarnıçlar. Su yolları. Ağaçlar. Yıldızlı gökyüzleri.

Bakın bunlar baba inciridir. Sütleri acı ve yakıcı olan, çocukken ağızlarımızı yara ettiğimiz baba incirleri. Taşların arasındaki son toprak kalıntılarından yeşil yeşil fışkırıyorlar. Derindeki sızıntılı sarnıçların sularını, batık kentin gölgeleri içindeki çardaklı evlerinin terleyen küpleriyle sırlı tesitleri üstünde pütürlenen mavi ısıltılı su damlacıklarını, araştırmacı kökleriyle bulup emerek yıkıntıları yeşertiyorlar.

“Bayım, siz, size söylüyorum! Yıkıntıları gölgelendiren incir ağaçları üstüne bir konuşma dinlemek istemez misiniz?”

TANRI KATINDA

Bir gün geldi, gök günlerinden bir gün. Yüce dağ doruklarının, sessiz, sık ormanların, gürültülü çağılayanların yoğun bulutlarla durmamacasına sislenip parçalandığı dağların günlerinden bir gün. Kimbilir hangi bilinmez çağın hangi yitik günlerinden biriydi. Tanrı, kısa bir süre için de olsa, yalnız kalmayı istedi. Çok geçmeden de bu isteğin ateşiyle yanmaya başladı yüreği. Gittikçe de sardırıldı. Neden-siz bir istekti bu. Böyle bir şeyle ilk karşılaşıyordu. Tedirgin olmuştu Tanrı. Bütün nedenlerin başı olan ben, diyordu Tanrı, nasıl oluyor da bu küçük ama yürek paralayıcı isteğimin nedenini bilemiyorum? Tedirgin olmuştu Tanrı. Derler ki Tanrı, ilk o gün, sarsılmaz gücünden, erişilmez yüceliğinden yana kuşkuya düştü. Tek yönetmen olan ben de mi yönetiliyorum yoksa diye düşünmeye başlamıştı. Her yönet-

men aslında aşağılık bir yönetilen miydi? Yoksa ben hem yöneten hem de yönetilen miydim? Hem kendim, hem de kendim olmayan mıydım, açıkçası olmayan mıydım ben?

Böylece uzayıp giden bir yığın soruyla, başı önünde, sessizce çarpışıp duran Tanrılarının uyukladığını sanan melekleri de, vakit bu vakittir deyip, gözlerini kapatarak Tanrılarından bir anda uzaklaşverdiler.

İşte o zaman, Tanrı, isteğini gerçekleştirmek için, sorularla iyice ağırlaşan başını kaldırıp çevresine baktı. Bütün melekler –meleklerim diye düşünmekten çekindi– derin bir uykundaydı. Parmaklarının ucuna basarak salondan çıktı. Yüce dağ doruklarını, sessiz, sık ormanları, gürültülü, azgın çağlayanları bir başına dolaştı. Hepsi meleklerle dolaşmaya çıktığı günlerdeki gibiydi. Oysaki değişik şeyler göreceğini ummuştı. Canı sıkıldı.

Çevresine bakmadan, başı önünde, yaprakların ezilirken çıkardıkları hışırtıları dinleyerek dönerken şimdiye dek karşılaşmadığı bir şey oldu. Yolunu birdenbire bir uçurumla kesilmiş buldu. Önce şaşırды, o şaşkınlık içinde yoluna çıkan bu uçuruma kızdı, uçurum, Tanrının kızgınlığını hemen duyup kapanmaya başlarken, aklını başına devşiren Tanrı, sevinçle sıçradı yerinde. Uçurum bütün güzelliğiyle yeniden açıldı. Derin bir boşluktan uçurum. Sisli, uçsuz bir denizle süslemişti dibini. Bu masmavi, uçsuz su, Tanrının gözlerini kamaştırdı. Şimdiye dek su adına görüp bildiği gürültülü çağlayanları, sessiz, daracık dereleri, küçük birikintilerden başka bir şey olmayan gölleri düşünerek irkildi Tanrı. Sonra sevinçle bir daha sıçradı uçurumun başında. Uçurum sisli mavilikler ortasındaki yeşil tepelerini, serin ağaçlıklarını gösterdi. Tanrı uçurumun başına çöküp göğ-

sünden iri bir tüy kopararak boşluğa bıraktı. Kuş teleği gibi ak, sessiz, ağırlığı olmayan bir şeydi bu Tanrı tüyü. Boşluğu sonsuz bir hızla indi tüy. Denize yaklaştığı an, denizin durgunluğunun etkisinde kalıp uyuşarak mı, yoksa yorgunluğun verdiği o kısa süreli susuşla mı, ya da yukarıdan beri düşünmeden tükettiği hızının sonuna geldiğini anlayarak, içindeki son tortulu birikintiyi yavaş yavaş harcayıp direnmeyi sağlamak için midir nedir, birdenbire, duruverdi. Bunu gören Tanrı, yaramaz bir çocuğun, aşırı, biraz da yapmacık sevinciyle tüye üfledi. Ve tüy, sonsuz bir hızla, göz açık kapamadan denizi bulup dibi boylayarak yitti.

Derler ki, Tanrı o gün bugündür, uçurumun başında oturmakta, aralıksız boşluğa bırakmaya devam ettiği ve son direnişlerinde, üfürüğüyle, uçsuz denizi buldurup dibi boylattığı, kendinden bir parça olan tüylerle birlikte, kendini de, parça parça ve yavaş yavaş sindire sindire (sanki gizlice) tüketmeye çalışmaktadır.

İNİLTİ

Ne zaman “Ağlayan kim?” diye sorsam –hep tanları, gün doğmazdan önceki alacakaranlıkla gün battıktan sonraki alacakaranlığın tıpkı serinliğinde, öncelikle sonralığın, doğmakla batmanın arasındaki geniş uçurumu siliveren her günsüzlükte duyardım o iniltiyi– bütün o gözleriyle kulakları kendilerinin olmayan yoksullar gibi, çekinmeden “hiç kimse!” diye karşılardı. Sonraları “sana öyle gelmiş olmalı” diye sorumu bana geri çevirmeyi, böylece olanlardan beni sorumlu tutmayı denediler. İniltiyi duyan yalnız ben olduğuma göre bütün bunları açıkça uyduruyor olabilirdim. Tanrı artığı bir korkutucu, Tanrının desteğinde olduğunu söyleyerek “rahat ve huzur” getireceğini bildiren Tanrısız bir rahat, bir huzur kaçırıcıydım belki de.

Artık soru gevelene gevelene herhangi alışılmış söz dizisinden biri durumuna düşünce de “yanılıyorsun!” diye çıkışarak ağızımı büsbütün tıkamayı becerdiler.

Ama hemen o tan, gün doğmazdan önceki alacakaranlıkla gün battıktan sonraki alacakaranlığın tıpkı serinliğinde, öncelikle sonralığın doğmakla batmanın arasındaki geniş uçurumu siliveren o günsüzlükte, yığınlar aynı anda ve hep bir ağızdan “ağlayan biri var!” diye titreyerek bağrışmaktan kendilerini alamadılar.

O gün bugündür her biri, kendi içinden kopan iniltiyi, göklerden geliyormuşçasına, tanrısal bir sese kulak verir gibi, gözlerini ufka dikip dua mırıltıları içinde –kulakları kırışte– dinleyerek güneşin doğuşunu bekleyip dururlar.

UÇURUM İÇİN BİR ÖNDEYİŞ

Dün uçurumları dolaştım. Her zaman yaptığım gibi, kıyıdaki çakıllı, dar yollarda geziniyor, kaya kovuklarının serin karanlığına ellerimi daldırıp küçük kabuklu hayvanlarla oynamayı deniyordum. Güneş, kıyının pis denizini, çakıllı yolun sararmış gazete kâğıtlarıyla eski konserve kutularına bulaşmış iri taşlarını, ufalanmış ve adeta ortalıkta gazete parçalarıyla konserve kutuları kılığında görünen, görünmeyen yanlarındaysa, yüzyılların güçsüz kanıyla kokuşup duran irinini saklayan her iki çöplüğü de, aynı anda ve birlikte özümleyerek sindiren toprağı, bütün gücüyle, yani, insafsızcasına ve birörnek aydınlatıyordu. Kıyı kupkuruydu. Tamtakırdı. Rüzgâr yoktu. Sonra da iyice sessizdi. Tepedeki kovuklara girip çıkan martıların sesleri bile aşağıya ulaş-

mıyordu. Ancak tepeye tırmandıktan sonra ayırt edebildim bunu. Önce, yan yatmış, uçurumun duvarına bir yanından bağlı, iri bir kaya buldum. Üstünde küçük bir çam bitmişti. Ya da henüz bitmeye başlamıştı. (Uçuruma hazırlık). Biraz çevresinde gezinip, tırmanmaya en elverişli yeri seçtikten sonra, bütün gücümü kullanarak, kayanın üstüne çıktım. Çıkar çıkmaz, kısa bir esinti, tepemden geçip gitti. Deniz, kıyıdaki kirliliğini bırakmış, içini apaçık gösteren, berak, yalansız bir deniz olmuştu. Küçük küçük buğu kümecikleri de, denizin orasını burasını silip, gözden kaybetmek istiyorlarmış gibi, parçalıyorlardı onu. Birdenbire kayanın ardında, oyuğun içine gizlenmiş bir yol ilişti gözüme. Tepeye tırmanıyordu. Hiç düşünmeden yola koyuldum. Garip bir acelecilikle, soylu bir heyecan sarmıştı her yanı. Titrerek, soluk soluğa çıkıyordum. Tepeye yaklaştıkça rüzgârı, martı bağırtılarını ve sessiz sanıp da, çekinmeden, yanına kadar sokulduğumuz, korkusuzca içine girdiğimiz, aşağıdaki, o bir avuç denizin dinmek bilmeyen ve kendi gibi ucsuz olan uğultusunu, açıkça, duymaya başlamıştım. Tepeye varıp ilk uçurumun yanına yaklaştığımda, uğultu, artık iyiden iyiye artmıştı. Martı bağırtıları, boğazlanan insanların korkunç çığlıklarını duyurmaya başlamış ve rüzgâr saçlarımı iyice uçurup, arkamdan sinsi sinsi yüklenerek uçuruma doğru itelemeye koyulmuştu. En uçtaki ağaca tutunup baktım. Uçurum açıkça uğulduyor ve durmamacasına dönüyordu. Dönüşü hızlı ve korkunç değildi. Hiç korkunç değildi. İnsanı sindire sindire içine alan, onu adeta özümleyip kendinde eriten, bir çevrinti gibiydi. Nedense böylesi, insanı korkutmuyor, tersine, tatlı bir baş dönmesiyle hafif bir mide bulantısı veren bu garip sarhoşluğu be-

nimsetiveriyordu. Gene de kaçmışım oradan. Kendime geldiğimde, ikinci ve birincisinden daha yüksek olan öteki uçuruma doğru yola çıkmıştım. Sonra üçüncüsü, dördüncüsü, beşincisi ve gökyüzü... Bir taçmışçasına başının üstünde dönecek olan ak bulutlar... Aşağıda, iyice uçsuzlaşıp büsbütün kaybolan deniz... Boşlukta, ağırlığı olmayan bir tüy gibi, oradan oraya, uçmak, uçmak...

Beşincisinde kaldım ben. Uçurumlar yükseldikçe, manzara güzelleşip çekiciliğini artırıyor, deniz, gittikçe uçsuzlaşıp kaybolmaya başlıyordu. Her yükselişte, yokluğa biraz daha yaklaşılıyordu.

Deniz iyice uçsuzlaşıp büsbütün kaybolmadan, tepeyi inerek, yeniden, o avuç içi, kirli denizle çakıllık dar kıyıda, sessiz ve rüzgârsız, bir başına, oturup kaldım.

Şimdi kanımı güçlendirmeye çalışıyorum. İyice güçlenip kıvama geldiğini duyduğum an, kayayı bir daha tırmanarak, uçurumları, yeni baştan, dolaşmaya çıkacağım. Ama bu kez, döneceğimi pek umamıyorum. Çünkü uçurumun beni özümlediğinde, hiç değilse, bir çamı, küçük, yeşil bir çamı, kızartacak kadar güçlü olacak kanım. Ve ben, işte, o küçük, yeşil olmayan çamdan, iyice uçsuzlaşıp büsbütün kaybolan denizi, ilk kez, açıkça ve bütün kanımla duyup görebileceğim.

HEP O AYNI GÜN

Her şeyimi sonuna kadar eskitiyorum. Eskimeyi ne hızlandıracak ne de ağırlaştıracak herhangi bir hareket yapmadan bekliyorum. Yalnız bekliyorum. Sakallarım alabildiğine uzuyor. Saçlarım da. Yüzüm iyice görünmez olunca mahalle berberi yoldan çevirip dükkânına alıyor beni. Ve yüzümü, o uzun, kirli kıllardan yıkadıktan sonra avucuna bırakacağım çil liranın ya da yirmibeşliklerin parıltısına taban tabana karşı bir gevşemeyle, uyuklarmışçasına, sanki ağır ağır, sönüyor karşımda. Paraları avucuna boşaltıp kaçıyorum.

Eskime ağır ağır geliyor. Yürürken anlıyorum. Bir gün bakıyorum ayakkabılarım kaldırımlarda eksik bir nalça sesiyle sürükleniyor. Burada tutup ayakkabıya bir nalça taktırmak, ayakkabının eksik sürüklenişlerini tamamlayabilir. Ama bunu yapmıyorum. Bir süre sonra bakıyorum, nalça

uğultusundan bir yongacık bile yok kaldırımlarda. Sessiz sessiz ilerliyorum. (Dikenli çitlerle, dipsiz uçurumlarla çevrili bir ortamın daracık keçi yollarında dönüp duran kişisinin ağzından çıkacak şu ilerleme sözünün insanı bunca güldürüp sonra da korkutabileceğini hiç ummamıştım.) Ve kaldırım taşları, yavaş yavaş sivriliyor tabanlarımın altında. Sonra bir gün, birdenbire başparmağımın taşın soğukluğunda ısırıldığını duyuyorum. Günlerce karıncalanıyor. Arkasından yağmur suları. Çukurlar.

Yamulan ayakkabım, karanlıkta, beni bir çukurun içine atıveriyor. İşte o zaman, onu orada unutuyorum galiba.

Sonra gene bir başkası. Yani eskiyecek olan bir başka tam, nalça uğultuları içinde, yola koyuluyor.

Eskimeyi ağırlaştırsam da, hızlandırsam da, hiçbir yararı olmayacak, sonu çizilmiş nasılsa. Onu unutacağım o karanlık çukur oluyor sonu onun da. Eskimeyi ağırlaştırmak, belki ona biraz daha zaman kazandırır diyeceksiniz, bir süre daha direncini ayakta tutar. Şu durmamacasına dönüp duran geceyle gündüzün, ayrı ayrı şeyler olduğunu sananlar için eskimeyi ağırlaştırmak, zaman kazandırıyormuş gibi görünebilir. Oysaki şu dönüp duran geceyle gündüz, hep o eski, başlangıcın bir tek gecesiyle gündüzüdür. Kazanç nerede?

Eskimeyi ağırlaştırmaya ya da hızlandırmaya çalışmak, ikisi de aptallık. Körlük ikisi de. İkisinde de zaman saatle ölçülüyor çünkü. Birinde küçük kol saatleri, yerine göre, eski cep saatleri, ötekinde de, elektrikli büyük alan saatleriyle her gün binlerce kartı sessizce işaretleyip kemiren gürültülü fabrikaların suçsuz saatleri kullanılıyor.

BALKON ÖLÜLERİ

Hep bu düzayak alan. Göz alabildiğine uzayan. Üstünde gün boyu kızgın güneşin yansıdığı bu gölgelik düzlük. Geceleri kaygan yüzünü ay ışığıyla yağmurların yıkadığı ıssızlık.

Hep o eski çamurun düzgün kesilmiş, birörnek taşlarıyla kalıplaştırılan sessizlik. Üst üste yığılan hep bir boy tuğlaların ölümsüz gökdelenleri. Yaşantıyı yok eden ölümsüzlük. Hep bir boy tuğlaların çokluğunda yitip tekleşen kişi. O ölümsüz kişi. Olmayan kişi.

Yıllanmış pis kanın pıhtılı çürük kızılığının akıtıldığı derin çatlaklar; göz kamaştırıcı, kaygan, boz renkli bir tennin birörnek, uçsuz düzlüğünde kör gözleri dikenleyerek uyaran, umutlandıran, yenilenmelerin anıtları cılk yaralar ya da eskimiş yara izleri örneği yıkıntılar; ışığa kesecek karanlıkların uçsuz dehlizlerinde, paslı zincirlerini şakırdatan

özgürlüğün habercileri tutsaklar; baş döndüren ölüm çukurları, çevrintiler, kokuşan ceset çöplüklerinde kıpırdanan ilk kurtçuklar. Yaşantının habercileri.

Balkonu tırmanan sarmaşığın ilk aylı gecesinde; o soluk yüzlü, kansız, sırtıkan ayın gecesinde; tozlu, kalın kitaplar-
da ballandırılarak anlatılan sevgi kervanlarının çingirakla-
rıyla kutsanan gecede –o ilk ve son kez karşılaşılıp ayrılını-
lan gece– sevgiyle birleşen dudaklar, ağular birbirlerini
öpüşleriyle. Göğе ağan aylı sarmaşığın balkonundan, takır-
tılı iskeletlerin karanlık dehlizlerini boylarken ölüler.

A V U N T U

Bir yağmur aralığında, ücra bir pazarın girişinde, portakal yüklü, eski, pis bir arabaya koşulu yaşlı bir beygir, uzun bir süre yağmur altında kalmaktan iyice ıslanmış sağrısıyla baldırlarına ve boynunun iki yanına, az önce görünen güneşin etkisiyle, kendisine çekici bir parlaklık veren bu köhne ıslaklığa, yalnız ona bel bağlamıştı. Çünkü onca, kendi ıslaklığı da, güneşli, geniş kırlıklarda tok karnına başıboş koşup durmaktan sağrısıyla baldırları ve boynunun iki yanını terlemiş genç bir atın soylu ıslaklığını, diriliğini andırıyordu. Kendi yoksul, üstelik üşütücü giderek de öldürücü ıslaklığı içinde –kısa sürecek bir benzerlikten bir anlık mutluluğu adına yararlanarak– o soylu atın görkemliliğine, ululuğuna eş bir duruşla duruyor, yıpranmış koşumlarına, paslı, ötmeyen çingiraklarına, hiç de çekici olmayan incik

boncuklarına, solgun renkli, ölgün püsküllerine, ağzının kenarlarını nasırlaştıran geme bakmadan, dikelmeye çalışıyordu okunun ortasında.

Portakallar da sırtlarını parlak güneşe dönmüşlerdi. Aylardır örümcekli, havasız depolarda kirlenen derileri, pörsüyerek cılızlaşan gövdeleri, yağmurun altında uzun zaman kalmaktan şişip temizlendiğinden, Güney bahçelerinin güneşli, ağır, ballı, turuncu toprakları gibi parladıklarını sanarak, büsbütün şişiniyorlardı.

Yıllardır kızgın güneşin altında ya da şehir dışındaki arabalıklara inen uzun gecelerin sessizliği içinde, içten içe kemirilerek ölüp vurdumduymazlaşan eski arabanın kuru tahtacılarıysa, uzun süren usul yağmuru iyice çektiklerinden, güneş çıkar çıkmaz genleşmeye başladıklarını şaşkınlıkla ayırt ettiler. Kendilerini biraz hantallaştırıp geniş bir soluk aldırdıktan sonra, güneşin kızdırmasıyla, eski biçimlerini aratacak kadar iğrenç kamburlukları, daha dar soluklu, tıknefes bir kuruluğu, tamtakırlığı getirecek olan bu geçici genleşme, sevindiriyordu tahtacıları. Yağmur sonrası güneşinin ılık dokunuşlarının esrikliğiyle başları döndüğünden, kendilerini, derin, karlı Kuzey ormanlarının kuytu-luklarında görüyor, boy atıp tomurcuklanıyormuşçasına, genleştiklerini sanıyorlardı.

D Ö K Ü N T Ü P A Z A R I

Nasıl olduysa, iki kere, portremi yaptırmak isteğiyle, ressamın karşısında kimbilir kaç gün, saatlerce kıpırdamadan oturmaya zorladım kendimi. Hem de renkli fotoğrafların, artık adım başında akıl almaz ilaçlarla (dediklerine göre bir çeşit su) karmakarışık kolların, kat kat körüklerin, irili ufaklı objektiflerin (bir çeşit cam, göz de denebilirmiş. Uygarlığın vurdumduymaz gözleri. Döküntü pazarlarının Ağlayamayan Gözler, Gülemeyen Camlar sergisi) çeşit çeşit düğmelerin bulunduğu, türlü türlü ışıkların yanıp söndüğü sözde karanlık odalarda, istenilen büyüklük ve güzellikte, üstelik, yüzde yüz aslına uygun olarak, çırpıştırılıp çabucak sunulduğu bir çağda ve yerde.

Topraktan ve onun öldürdüğü etli bitkilerden karılan has boyanın özlemiydi beni çeken. Toprağın ancak toprakla gerçekleşip aslı apaçık ortaya çıkarabileceği sanısı. Dö-

küntü pazarlarındaki kırık cam, tozlu cam sergilerinden kaçış. Hepsi bu.

Birinci ressam okulu yeni bitirmişti. Gençti. Okul dışında, yani güneşsiz taş modellerin dışında pek bir alışverişi olmamıştı daha. Beresi bile daha tarazlanıp biçimini yitirmişti. Büyük lambalarla aydınlanan, aslında çok karanlık ve örümcekli bir mağazadan (bu mağaza sözü mağarayla eş anlamlı olmalı ya da ondan gelmeli. Işık oyunlarıyla mağarayı mağaza kılığına kolayca sokabiliyorlar.) alelacele alınıp, güneşe çıkarılmadan, kâğıtlar içinde, tavan arasına taşınmış, orada özenle, biraz yan yatırılarak başa oturtulmuştu. (Ke-loğlan'ın başına) Bu yüzden çok acemi olmalıydı.

Resimde, özenle çizilmiş yüzümün kesin sınır çizgilerinden başka bir şey bulamadım. Beni göstermeyen bir resimdi bu. Sınırları çizilmiş, boşlukta bir yer kaplayan, okuldaki o taş modellerin eşiydi.

İkinci ressam, oldukça yaşlı bir adamdı. Modellerden çok asıllarla ilgileniyordu. Güneşsiz taş modelleri hiç hatırlamadığı gibi, böyle bir şeyin başlangıçta olduğunu, zaten onlar olmadan asıllara gidilemeyeceğini, onları hatırlamaması bile başlangıçta onlardan kalkarak şimdiki asıllara ulaştığını göstermeye yettiğini söylemek ya da taş modellerin, bugün için dahi, varlığını savunmak üzere bir takım kanıtlar ileri sürmek, güldürüyordu onu. Bu yüzden usta bir ressam olmalıydı.

Resimde aradığım bütün çizgileri, kesinleşmemiş, sınıra vardırılmamış ya da tam tersine kesinliği de, sınırı da aşarak (daha çok böyle olduğunu sanıyorum) uçsuzlaşmış olan bütün o çizgileri buldum. Bana benden daha çok benzeyen bir resimdi bu.

Yazık ki bu da ben değildim.

... N E D E
B İ R M A R T I U Ç U Y O R D U
G Ö K T E

Üşütücü, dingin bir sabah, acı başlangıç. Ufuk, her sabah izlemeye alışık olduğumuz uzaklıklardaki o allı pullu gelinlik yatağında güneşi bekliyor. Kanlı güneşi. Birleşmenin acısıyla ışığa boğulacak olan karanlık yatağının güneşini. Uçsuz bucaksız deniz, top top sislerle parçalanarak küçücük dağ göllerinin sessiz, durgun havasına bürünmüş uyukluyor. Büyük yolcu gemisi, çürümüş yaprakların, cansız yosunların, saman çöplerinin yeşilimsi, ölü suyunu hışırtıyla yarararak ilerliyor.

Az sonra güneş doğdu. Sisler parçalanmadan, öylece, denizin orasından burasından, sıkışık şehirlerin üstündeki güneşli ama donuk kış göğünde asılıp kalan yoğun dumanlar gibi, ağır ağır yükseldi. Deniz de yavaş yavaş uçsuzlaşıp

küçük dalgacıklarla kabardı. Azgınlaştı sonra da. İşte o zaman, geminin daha da hızlanması beklenirken, birdenbire yavaşlayıp yol kestiği ayırt edildi. Yolcuların bir bölümü daha yataklarından kalkmamışlardı. Uyuyorlardı. Uyanmış olanlarsa hemen güverteye koşuştular. Güverteye çıkan, sarı ampullerle aydınlatılmış o dar koridorlardan, soğuk labirentlerden itişe kakışa geçilirken herkes birbirinin yüzüne kuşkuyla, sorgulu bakıyordu. Kimsenin bir şey bildiği yoktu. Gerçek aydınlık, güneşin aydınlığıydı. Doğrudan doğruya ısıtıp ışıtan yalnız oydu. Güvertedeydi güneş. Güneşe koşuyorlardı, dar koridorların soğuk labirentlerinden. Güneşe. Ölümse ölüm. Hiç değilse azgın denizle, mavi gökle, güneşle, sonsuzlukla ve kan kokusuna üşüşecek aç martılarla savaşılarak, pençeleşilerek ölünecekti. Bu az ve yalancı ışıklı dar koridorların soğuk labirentlerinde sıkışıp kalarak havasızlıktan boğulmak, savaşmadan çırpınmasız ölmekse ne korkunçtu.

Güvertede iş anlaşıldı. Gemi bir tehlikeye uğramış değildi. Denizde bir sandal mı ne bulunmuştu. Sararmış yüzler kanlandı. Açlığını duymaya başladı yolcular. Kulaklarını kahvaltı kampanasına dikti hepsi. Ama yelkenli-sözü edilip de, bütün gözler gemiden ayrılan kurtarma sandalının yaklaştığı, yelkenleri inik bir eski zaman teknesine ilişince iş değişti. Bir o yelkenli bir de bu içinde bulundukları büyük yolcu gemisi, yalansız güneş, yüzyılların değişmeyen, uçsuz, azgın denizi ve hep o aynı gökyüzü –nice kanlı inleyişlerle barut dumanlarını, nice kılıç şakırtılarıyla zafer uğultularını, boru seslerini, boşa giden yalvarışları, tapınmaları ve kurbanların bağırıltılarını gizleyen gökyüzü– ürpermeyle karışık bir şaşkınlıkla, yeniden sararttı yüzleri. Bu öyle olur olmaz bir olay değildi.

Hele yelkenlide bir adam bulunup yakalanarak gemiye

getirildiğinde büsbütün ortaya çıktı bu. Adamı görünce, yolcuların çoğu, güneşli güverteden geri geri çekilip, dar koridorların soğuk labirentlerine açılan kapıların önünde biriktiler. Bazıları soğukkanlı davranıp fotoğraf makinelerine sarılarak resim çekmeye koyuldular. Yarı çıplak olan adam, hemen hemen, bir orangutan maymunu kadar kıllıydı. Yalnız gözlerinden insan olduğu çıkarılabilirdi. Yolcuların gözlerindeki korkunun, şaşkınlığın, kuşkunun tıpkı parıltısı onun gözlerinde de çöreklenmişti. Yolculara, tıpkı tıpkısına onların baktığı gibi bakıyordu tutsak. Gemiciler güç tutuyordu adamı. İplerle sıkıca bağlamışlardı. Adamın olduğu anlaşılan, orak biçiminde, taş bir balta vardı gemicilerden birinin elinde. Flaşların ışığında gözleri kamaştıkça, acayip, anlaşılmas sesler çıkarıyordu. Flaşların her yanıp sönmüşünde, artan bir kızgınlıkla, iplerini zorluyor, kendisini tutan gemicileri itekliyordu. Nasıl olduysa, birdenbire, kollarını iplerden kurtarıp, baltasını kaşla göz arasında, gemicinin elinden kaptığı gibi, yabansı çılgınlıkla atarak çevresindekilere saldırdı. Bütün yolcularla gemiciler, tam bir kargaşalık içinde, dar koridorların soğuk labirentlerinden geçerek, kendilerini güçlkle kamaralarına atıp kitlendiler. Fotoğraf çekenler, heyecandan, korku ve şaşkınlıktan makinelerini adamın ayakları dibine ya da üstüne, koruyucu bir silahmışçasına, taş atar gibi, fırlatıp atmışlardı. Bilinçsizce yapılan bu davranış işe de yaramıştı. Makinelerden korkarak gerilemişti adam. Durmuştu. Ama gemiciler de, yolcular da kargaşalık arasında, bunu görememişlerdi. Güverte bir anda boşalmış, gemi tam bir ölüm sessizliğine gömülmüştü.

Adam önce fotoğraf makinelerini baltasıyla paramparça etti. Sonra kaptan köşküne çıkıp, dümen simidini, küçük bir çocuk şımarıklığı ile, bir süre sağa sola çevirerek oya-

landı. Derken, birdenbire, iki balta darbesiyle işlemez hale koydu simidi. Oradan telsiz odasına gitti. Telsizci güç kurtardı kendini baltadan. En sonra da makine dairesine inerek, onu görür görmez korkuyla bir köşeye sinen ya da apar topar merdivenleri tırmanan adamlara aldırış bile etmeden, baltasını, sık ağaçlı, geçit vermez bir ormandaymışçasına, kolunun bütün gücüyle, dev makinelere, aman vermez bir kasırganın korkunçluğuyla, salladı salladı. Güverteye çıktığında ter içindeydi. Kamaraların bulunduğu yere uğramadan, güverteden denize bıraktı kendini.

Yolcularla gemiciler, lombozlardan, adamın yelkenliye yüzüşünü, deniz dipleriyle göklerin derinliklerinde, ya da her iki uçsuzluğun herhangi bir yerinde süren eski çağları gösteren sihirli bir dürbünün camından gözlüyormuşçasına, yarı şaşkınlık, yarı korku içinde seyretiler.

Az sonra eski zaman yelkenlisi, yokuş aşağı kayıyormuşçasına, çabucak gözden silindi. Hiç olmamış gibi. Güverte bir anda ana-baba gününe dönmüştü. Telsize koşanlar, makine dairesine inip çıkanlar, onu bunu buyuranlar, öğüt veren bilgiçler, oradan oraya boşuna koşuşanlar... Bütün bu karmaşa, şaşkın kalabalığın bu yarı bilinçsiz dönenişi en çok yarım saat sürdü. Yarım saat sonra, ne telsizi ne de makineleri onarmanın imkânı olmadığı anlaşıldı. Gemi, bir eski zaman hayvanının leşi gibi, kalakalmıştı denizin ortasında.

O zaman derin bir sessizlik dolaştı kalabalığı. Ölü, tek bir gövdeydi kalabalık. Deniz durgundu, güneş tam tepedeydi. Sularda yansıyıp gözleri kamaştırarak kızdırıyordu güverteyi, güvertedeki çok başlı, kurtlanmaya hazır cesedi. İç içe iki ölü gibiydi kalabalıkla gemi. Gittikçe ağırlaşan havada, ne küçücük bir sineğin vızıltısı vardı şimdi, ne de yolunu şaşırmış bir martı ya da herhangi bir kuş uçuyordu gökte.

C İ N A Y E T L E R S A R A Y I

Günle aydınlanıp geceyle kararan, ilkyazla çiçeklenip ıssız yazla biten ve o uzun birörnek kışla, yeniden ilkyaza koşan bozkırımızın uzağında, göğü kapatan bir dağ yükselir. İlk kuşaklar, evlerinin düzlüğüyle kabaran mezarlarının üç adımlık yolundan ötesini göremezler. Sonraki kuşakların yığını içinden nasılsa biri çıkar da dağdan söz ederse, soyluluğuna, bilgeliğine bakılmaksızın, evinin düzlüğünden üç adım ötedeki mezarının kabaran toprağına batırılır. Ne olursa olsun, bu, yığının unutmasını değil tersine büsbütün, üstelik gün gün artan bir hızla, onu hatırlamasını sağlar.

Artık dağın çevresinde yerleşmekten, kışların çığlarına, ilkyazların yok edici selleriyle ortalığı sarsan yakıcı şimşeklerine, korkutucu gökgürültülerine, titreyerek de olsa, yaklaşmaktan başka çıkar bir yol bulunamaz. Ve tapınaklarda,

dağın aşılmaz olduğu, geçit vermediği söylenir. Bu inancın karanlığı içinde, yüzyıllar devrilir gider. Sonunda biri, yalçın kayalığa tırmanmayı göze alır. Yol çıkını eline alıp dağa gider, bir daha da geri dönmez. Ardından bir başkası, sonra bir başkası daha... Hiçbiri geri dönmez gidenlerin. Dağda olup bitenleri kimse bilmez, bilemez. Dağın eteğindeki, böylece, yıllar yılı, teker teker dağa taşınıp dururlar. Tek kişi kalmayıncaya kadar.

Dağa en son tırmanan, aşağıdan bakıldığında sarp ve geçit vermezmiş gibi görünen dağın, tırmanmaya başlandıktan sonra, sanıldığı (görüldüğü de denebilir) kadar sarp olmadığını görür. Ve yükseldikçe, çıkıldığı sürece, düzleştirdiğini, sarplığını büsbütün yitirdiğini ayırt eder. Ne var ki tek başınadır. Bir önceki gibi. Şimdi o da, bütün ötekiler gibi, doruğa ulaşıp inişe geçer geçmez önüne çıkacak bir başka dağ için hazırdır.

Artık her dağ bir düzlüktür. Burada her ölüm kazanılmış bir ölümdür. Her mezar bir başka renk çiçek açar. Bir ayrı koku yükselir her birinden. Düzlükse, evle araları üç adım olan yeşertisiz boş mezarlar ülkesi, yaldızlı bir öldürülenler sarayıdır. Cinayetler sarayı.

Ö T E D E N B E R İ B U B Ö Y L E D İ R

Şehrin kalabalığı kendine yetiyordu zaten. Bir de ben eklenince büsbütün çığırından çıkmıştı. Ne demeye gelmiştim sanki. Daha doğrusu ne halt yemeye çağrılmışım. Caddelerde adım atacak yer yoktu. Taşıtlar dopdoluydu. Çayevleriyle pastaneler tikiş tikişti. İçki evleri adam almıyordu. Sinemalar, tiyatrolar ve öteki eğlence yerleri dolup dolup boşalıyordu. Durmak olmuyordu. Yürüyordu herkes. Herkesle, en başından başlanarak, sonuna kadar, yürünüyordu şehir, şehrin caddeleri, caddelerin yaya kaldırımları, ağaçlıklı yollar. Sonra dönülüyor. Hep birlikte, yeniden, en başından başlanarak yürümeye girişiliyordu. Kimse kimseyi görmüyor, kimse kimseyi duymuyordu. Kimi kime soracaktım. Birbirlerine çok yakından baktıklarından –pastanelerde buluşup ağız ağıza konuşan sevgililerde daha baskın-

dı bu– karşılarında bulunanların göz bebeklerinde yansıyan kendi kendileriyle burun buruna geliyorlardı. Herkes hep birlikte bir şeyler söylemeye kalkıştığından, yalnız kendi sözlerini duyabiliyorlardı. Birbirlerinden az çok uzaklaşmayı göze alabilselerdi her şey değişebilirdi. Bu, biraz da kendi kendilerinden uzaklaşmak demekti. Önce geçici bir körlükle karşılaşacaklardı. Karanlıkla, boşlukla yüz yüze geleceklerdi ilk kez. Onlara görmeyi sağlayacak gerçekte bu göze alamadıkları karanlıkla –yitiklik duygusu veren bu karanlıkla– dipsiz boşluktu. Bir çoğu, saçma sapan da olsa, bir şeyler söylemeyi, yapmayı eylem saydıklarından, kuşkusuz olarak eylemsizlik dedikleri susmaya katlanamadıklarından, bir çok ipe sapa gelmez sözün arasında yararlı bir söz duymaktan, akıllıca bir eyleme katılmaktan sonunda yoksun kalıyordu. Duymayı beceremiyordu.

Bana gelince ben bir yabancıydım. Onların dışında kalabiliyordum. Yaptıkları yanlışlıkları bildiğimden aynı yanlışlıklara benim de düşebileceğim, onlar gibi, akışa kapılacağım da düşünülemezdi. Herkesi ve her şeyi açıkça görüp duyabiliyordum bu yüzden. Ama benim de –onların tam tersine– kendi kendimi görüp duymadığımı düşünülemez miydi acaba? Bu da, en az öteki kadar, bir eksiklik sayılmaz mıydı?

OLSA OLSA BİR OLAYDIR

Kahvelerde, içki evlerinde bozuk bara gibi bol bol harcanan sözlerin ayrı bir kişilikleri –daha doğrusu kişiliksizlikleri– vardır. Onlar da tıpkı o türlü yerleri tıka basa dolduranlar gibi, karmakarışık, çoğunluk içi olmayan boş kalıplardır. Yığın yığın söz, sigara dumanlarıyla birlikte, solumsuzca savrulur ortalığa. Ne bir virgül, ne de bir nokta. Ağız dolusu konuşulur. Anlamı olmayan birtakım gevelmelerdir bunlar elbet. Uyku yerine geçen, sınırsız bir gevşeme duygusu veren, sindirime yardımcı bir çeşit geviş getirme. Bu yüzden adamın, sözde arkadaşını yüreklendirmek için, söylediklerinin önemini kavramadan savurduğu o sözlerle aldırnamamak gerekirdi. Arkadaşının üç ayını, sıkıntılı, konuştuklarından anlaşıldığına göre, özgürlüğünün de kısıtlanacağı bir yerde geçirmesi gerekiyordu.

“Ne çıkarmış üç aydan” deyiverdi adam. “Göz açıp kapayıncaya kadar geçip gider. Önümüz haziran, sonra temmuz, sonra da ağustos... Daha ne?”

“Sen öyle sanırsın” dedi arkadaşı. “Zamanı sayıyla, soyut olarak değerlendirmenin kolaylığını ben de senin kadar biliyorum. Ama inanmıyorum. Sayıların sözde zamanı kapsayan o yapay düzenine. İnanamıyorum. Keşke senin gibi yapabilsem. Sence, daha doğrusu herkesçe, bir dakika altmış saniyedir. Altmışa kadar saydın mı bir dakika doluverir. Altmış tane bir dakika bir saat, yirmi dört tane bir saat bir gün, otuz tane bir gün bir ay yapar... Gerisi çorap söküğü gibi gider bunun. Bir hamlede yılları geçmek işten bile değildir. Ama sen bir mevsim nedir hiç düşündün mü? Bir mevsim, sözgelimi şu önümüzdeki uzun, ıssız ve sıcak yaz, sayı sayarak elde ettiğimiz az önce sözünü ettiğin o üç ay mıdır yalnızca? Çekinmeden evet diyebilir misin buna? Diyemezsin, diyemeyiz. Ne evet ne hayır. O yazdır yalnızca, ne gün, ne saat, ne dakika, ne de ay. O bir olaydır. Olsa olsa bir olaydır yaz, mevsimler ve zaman. Olay. Ne korkunç!”

Sözünün tam burasında başı küt diye masaya düştü. Sızmış olmalıydı. Adam, “sızmasaydı daha konuşacak mıydı, konuşabilir miydi?” diye düşündü. “Yoksa sözleri bittiği, söyleyecek şeyi kalmadığı için mi direnmekten vazgeçip sızmıştı?” Her iki durum da, adamı korkutmaya yetiyordu. Arkadaşını orada, öylece, yüzüstü bırakıp çıktı.

İKİ KAPI ARASINDA

Tarlaların ortasından, uçsuzlukları dolayısıyla kendilerini açıkça ve bütünüyle ele veremeyen, bu yüzden de aptalcasına, ıssız diye adlandırılan ulu genişliklerden geçiyoruz. Bir otobüs şehirden kaçırıyor beni. Yanımda kör bir adam oturuyor. Gözleri hep aynı noktada duruyor. Ne bir santim aşağıda ne de bir santim yukarıda, hep o noktada. Çölde. Dağların üstünde küçük küçük ışılan yıldızlarda. Hep orda. Karanlıkta. Lambaların aydınlatmadığı, sazlıklı, çamurlu, pis ama asıl suda. Geriye hiç bakmıyor. Doğduğundan bu yana arkaya bakmanın, geriye dönüp bakmanın ne olduğunu bilmiyor. Ama önünde bir nokta var ki, onu kaçırmıyor hiç. Hep onu kovalıyor. Hep ona dikili gözleri. Nokta yürüyor, o da. Nokta duruyor, o da. Ve nokta yürüyor, ileriye doğru yürüyor, dönüşsüz yürüyor.

Yanımda oturan bu köre özendim. Onun gibi yapabilsem, “Yapabilsek bunu” diye düşündüm. Geriye bakmak için başımı hiç çevirmesem. Hiç dönmesem arkama. Geride bıraktığımız şehir, ölçülü biçili, bu yüzden de, ıssız ve bomboş. Dev lambaların yapay ışıklarıyla yalancı varlığını, basit bir gölge ışık oyununun kolaylığı içinde, çağlardır sürdürmeye çalışan, aşağılık, toprağı yenmiş, ağacı tükenmiş, göğü takma, milyonlarca liraya çıkan, törpülenmiş, yalancı ama göz kamaştırıcı taşlardan yapılma güneşin ve yıldızların ışığıyla aydınlanan sokaklarında, yalnızca taş ve gürültünün –bir tek ve hep o birörnek sesin sayısız yankılarından ötürü gürültü diye bellenen, yalancı, ıssız gürültülerin– yankılandığı şehir. Yok şehir. Dönmesem. Ama elimden gelmiyor bu. Şehirden ne kadar uzaklaştığımızı anlamak için bile olsa –öyle sanıyorum ki, bu da, ötekiler gibi, kendi kendimizi aldatmak için uydurduğumuzu açıkça bildiğimiz halde, şehirli olduğumuzdan kolayca kanmaya alıştığımız sözde gerçek görünümlü yalanlardan– geriye dönüp bakıyoruz. İşte o zaman her şey bitiyor. Güçsüzlüğüme kızıp ağlıyorum. Oysaki biliyorum, çok iyi bildiğim bir şey var: Dağın kıyısındaki –şehrin abur cubur bilgileriyle yüklü kafamın çok küçük diye adlandıracağı, aslında bu yoğun karanlık ve uçsuzluk içinde kızgın bir öğle güneşi kadar parlak ve sıcak olan– çok küçük bir ışığın –kimbilir belki de isli bir ilkçağ çirasının– ele vermeye çalıştığı o küçük kulübe. Uçsuz karanlığın ortasında küçücük. (Körün ardından koşup durduğu nokta.) Devin gözlerinden uzakta. Dağların, uçsuz tarlaların içinde. Toprakta. Yıldızların, küçük, çok küçük parıltılarla yukarıda didişip duran yıldızların yakınında bir yerde. Yukarda. Gökte. Orada ve yerde. Karanlığın verdi-

gi, uçsuzluğun da büsbütün koyulaştırdığı ürküntünün etkisiyle hafifçe titreyerek kapıyı çaldığımda, kapının ardındaki, yani beni karşılayacak olanı da biliyorum. İyice tanıyorum da. Uzayıp giden şu uçsuz karanlığı, korkak bir çırpınıyla noktalayan o küçük kulübede her şey. Çünkü ben bir kere düşümde kendimle karşılaştım. Karşıdan sırtarak üstüme doğru geliyordu. O zaman ter içinde uyanıp uzun zaman titrediğimi hatırlıyorum.

Şimdi yamağı çağırıp otobüsü durdurmak var. Ve o karanlığın içine hiçbir şaysız, tertemiz, bomboş inivermek var. Orada bir süre durup soluklandıktan sonra da, kulübeye doğru, titreyerek, alabildiğine koşmak var. Kulübeye yetişmeye çalışmak var.

Bütün bunları bildiğim halde, hem de çok iyi bilip iyice de inandığım halde yapamıyorum. Otobüsü durdurmak için yamağı çağıramıyorum. Sesim çıkmıyor. El edemiyorum. Elim kalkmıyor. Donmuş gibi kalakalıyorum. Ve otobüs, o sırada, bir başka şehrin kapısından girip yok oluyor.

Y A N G I N

— *bir bölümlük oyun*—

Perde açıldığında ortalık yerde, belirgin olarak bir apartman damı ya da dört eşit bölüme ayrılmış sınırlı bir alan görülür. Yalnız bu dam ya da alan çevresindekilerle, gerilere, yanlara doğru sonsuza kadar uzuyormuş gibi, tıkabasa, sanki üst üste, sahneyi dolduruyormuş, giderek sahneye sığmıyormuş duygusu vermelidir seyirciye. Bölmelerden biri ortadadır. Öteki üçü, bu ortadakini, bir üçgenin köşeleri gibi, aralıklı çevrelemişlerdir. Dört bölmede de dört adam vardır. Bölmelerinin içinde, kendi çevrelerinde dönmektedirler. Bir ellerinde kara bahçe hortumları, öteki ellerini alınlarına siper yapmışlar uzakları araştırır gibidirlere. Dönüşleri, canlı, diri bir dönüş değildir. Düpedüz bir

döndürülüştür. Uzakları araştıran bir elleri hortumlu bu dört heykelin, heykel duruşlu bu dört adamın, bir makineyle, vitrin bebekleri gibi, göstermelik döndürülüşleridir. Döner döner heykeller, sonra birdenbire, üçü canlanarak tek elleriyle tuttukları hortumları, iki elleriyle kavrayarak, ortada hâlâ dönüp duran, ama bu kez canlı hareketlerle çevreyi araştıran dördüncünün üstüne, su sıkarmış gibi, tutarlar.

ÜÇÜ BIRDEN: İşte yangın!

SAĞDAKI: Bunca yakınımızda hem de.

SOLDAKİ: Burnumuzun dibinde

ÜÇÜNCÜ: Yatağımıza kadar sokuldu.

SOLDAKİ: Üstelik sinsice

SAĞDAKI: *(Uzakları araştırıyormuş gibi yaparak)* Kandırmak istiyor bizi. Kandırıyor da.

ÜÇÜNCÜ: Kaç gündür şu damdayız, yangını gözlüyoruz. O da bizimle. Ama boşuna.

SOLDAKİ: Oysaki ne rahattık yatağımızda.

SAĞDAKI: Mışıl mışıl uyuyorduk, ben de karım da.

Ortakine su sıkma hareketi, konuşmalar süresince, belli ki, tavsayacaktır. Hortumu ellerinden, büsbütün bırakmayacaklardır ama bu konuşmaların gerektirdiği hareketleri yapmalarına engel değildir, olmamalıdır.

ÜÇÜNCÜ: Bense bir başıyaydım yatağımızda. Karımın cansız gövdesiyle buz kesmiş yatağımızda. Her gece zangır zangır titrediğim yatağımızda ısındığımı duydum birden. Uyandığımda karıma sarılmış buldum kendimi. Ölü karımın eski, soğuk gövdesi alev alev yanıyor, beni ısıtıyordu. Önce dirildiğini sandım karımın. Korktum. Ama karımda ölülüğü aşan, eskisinden

başka, değişik en küçük kıpırdanış, yönetimim dışında olan, kendiliğinden bir kıpırdanış göremeyince, çünkü kıllarını bile üfleyerek ben rüzgârlandırırdım karımın, üstelik ben de boncuk boncuk terlemeye başlayınca sıcaklığın başka yerden geldiğini anladım. Terin arkası erimekti. Sıcaktan erimek. Balmumundan yapılmış yoksul bir heykelcik gibi erimek. İşte bu eriyip yok olma korkusu yangını getirdi aklıma. Çabucak hortumu musluğa takıp dama tırmandım. Gün daha yeni ağarıyordu.

SAĞDAKI: Öyle ya, sabaha karşıydı. Karımı tekmelediğimi hatırlıyorum. Ya, düpedüz tekmeledim işte. O da beni tekmeledi. İkimiz de birbirimizi yumruklayarak, çekil çekil yanımdan, uzaklaş etimden pis asalak, kan içici canavar, uzaklaş diye, sesimizin yettiğince bağırıyorduk. Sıcak cayır cayır yakıyordu gövdelerimizi. Gözlerimiz faltaşı gibi açılmıştı. Ben sığağın karımdan geldiğini, o da benden geldiğini söylüyordu. Durmadan tartaklıyorduk birbirimizi. Bir gürültü duydum o sırada işte, sen olmalıydın. Ya da hortum. Kara bir boğa yılanının ıslıklı sürüklenişiyile çıkıyordu merdivenleri. Düşün, koca bir boğa yılanı yerdeki tozları güçlü soluklarıyla üfürerek çıkıyordu merdivenleri. Korkuyla sarıldık birbirimize. Çiçeği burnunda evliler gibi öpüşmeye başladık. Ses kesilir kesilmez, ortalığı kolaçan etmek için, ayrıldım karımın yanından, dışarı çıktığıma iyi mi ettim, kötü mü ettim, bir türlü kestiremiyorum. Şimdi de buradayım işte. (*Üçüncüye*) İlk çıkan sen miydin dama, (*soldaki-ne*) yoksa sen mi, hanginiz?

ÜÇÜNCÜ: (*Ortakini göstererek*) Ben çıktığımda o damdaydı. Şimdiki gibi çevreyi araştırıyordu. Görünürlerde de başka bir kimse yoktu, ne de başka herhangi bir şey.

SOLDAKI: Ama yanıyordu. Gövdelerimiz cayır cayır yanıyordu.

Kedimle yatıyordum. Genç ve güzel kedimle. (*Hafifçe kırıp sırtarak*) Yanlış anlaşılmasın, parlak tüylü, iplik iplik bıyıklı, küçük, yaramaz kedimle demek istiyorum. Birdenbire, minicik, tonton kedimin bağırdığını duydum. Sıçrayarak uyandım. Kedimin, ağzı var dili yok kedimin, köşedeki aktardan satın alınmışa benzeyen mavi, boncuk gözleri, alacakaranlıkta, alev alev yanıyordu. Yabansı yabansı bakıyordu. Ansızın yüzüme atladı. Pençelerini küçük bir kaplanın kiler gibi germiş, sivri tırnaklarıyla saldırıyordu üstüme. Güç kurtardım kendimi. Ama yanmaktan bir türlü kurtaramıyordum gövdeyi. Kedim miyavlayarak yerden yere atıyordu kendini. Daha çok dayanamazdım. Ekmek bıçağını kavradığım gibi, halının üstünde, alt alta, üst üste, bir iki döndükten sonra, altımda tuttum onu, önce ağzından uzun uzun öptüm, sonra da ekmek kesmekten başka bir iş görmediğinden paslanmış olan bıçağı, küçücük yüreğine daldırdım. Kanı görünce ışıldadı bıçak. Dileğim, yemekten sonra el yıkamak, ağız çalkalamak gibi, basit bir arıtma düşüncesiyle, bıçağı pasından temizlemek miydi, yoksa, insani bir düşünceyle, kedime daha çok acı çektirmemek mi? Bilemiyorum. Belki de yıllardır ele geçiremediğim bir fırsatı ele geçirmiş olmanın verdiği aşırı güçle, onu, bir kere, nasılsa yumuşak halının üstünde, çırılçıplak ve boylu boyunca altımda kısırmışken, sevgili karımla o Tanrısal yatma eylemini gerçekleştirmeyi yeniden denemeye kalkmaktı bütün isteğim. Yılların birikinti, çamurlu isteği. Gördünüz mü, sonunda yine, her zamanki gibi sapıtarak, sevgili karım dedim, zavallı kedime. Her neyse, işte o zaman, kan fışkırtıyla duvarı kızartıp halıyı lekeleyerek, sıcak sıcak odaya yayılırken, yarı bilir yarı bilmez hortuma sarılıp, dama koştum.

SAĞDAKI: Kim vardı damda?

SOLDAKI: Ben!..

ÜÇÜNCÜ: İyi düşün.

SOLDAKI: Sen vardın!

ÜÇÜNCÜ: Ben mi?

SAĞDAKI: Ya o, o yok muydu?

SOLDAKI: O da vardı. (*Sağdakine*) Sen de. Hepimiz.

SAĞDAKI: Sonra?

SOLDAKI: Sonra mı? Sonra... Yangın, yangın vardı sonra.

ÜÇÜNCÜ: Ama görünürde bir şey yoktu. Herhangi bir şey.

SAĞDAKI: Evet yoktu, bir bulut parçası bile (*soldakine*). Öyleyse?

SOLDAKI: (*Çekingene*) Öyleyse... Öyleyse yangın o!

ÜÇÜNCÜ: Demek ondan kurtulursak bizi yakan ateşten de kurtulmuş oluruz.

SOLDAKI: Ama nasıl?

SAĞDAKI: Nasıl mı?

ÜÇÜNCÜ: Evet, nasıl? Bakın bunu hiç düşünmemiştim.

SAĞDAKI: Durun bakayım, içinizden kim iyi tanıyor onu?

SOLDAKI: Ben tanımıyorum.

ÜÇÜNCÜ: Ben de ilk defa görüyorum.

SAĞDAKI: Ben de. (*Duraklama*) Diyecektim ki önce dost olalım onunla...

ÜÇÜNCÜ: E...

SOLDAKI: Sonra...

SAĞDAKI: Sonra da... (*Boğazlama hareketi*)

ÜÇÜ BİRDEN: (*Gülerek, boğazlama hareketi*) Sonra da...

Ortadaki bu sırada elindeki hortumu yere bırakır. Alnındaki teri, bitkin bir hareketle alır. Üçüne de, ayrı ayrı bakar sonra. Ötekiler de, hortumları bırakırlar, ortadakiyle göz göze gelen beceriksiz birer hareket yapar, sırtımayla da pekiştirirler bu beceriksizliklerini.

- ORTADAKİ : Yalnız değilim demek, (*Üçüncüye*) kimsiniz siz?
- ÜÇÜNCÜ : Ben, ben mi? Şey, ben. Ben benim işte. Yani...
- ORTADAKİ : Burada ne yapıyorsunuz?
- ÜÇÜNCÜ : Burada mı, yani damda...
- ORTADAKİ : Damda.
- ÜÇÜNCÜ : (*Çömelerek*) Damda damı... Damı aktarıyorum damda.
- ORTADAKİ : (*Sağdakine*) Ya siz, siz ne yapmaya çıktınız?
- SAĞDAKİ : Ben mi, (*Yapmacık bir gülüşle*) gökyüzüne yakın, ışığa bir an önce kavuşayım diye çıktım dama. Karanlıktan tiksindiririm de...
- ORTADAKİ : (*Soldakine*) Peki siz?
- SOLDAKİ : (*Kuşkulu*) Önce siz söyleyin. Sıramı size bırakıyorum.
- ORTADAKİ : (*Şaşkın*) Ne sırası?
- SOLDAKİ : (*Yumuşak*) Söz sırasını. Siz söylemeyecek misiniz niçin çıktığınızı dama?
- ORTADAKİ : Oh, evet, söyleyeceğim elbet.
- SOLDAKİ : Buyurun öyleyse. Yabancı olan siz olduğunuza göre, bizim sizi sorguya çekmemiz gerekirdi, oysaki, atik davranıp kurnazca bizi sorguya çeken siz oldunuz.
- ORTADAKİ : Sorgu mu? Özür dilerim! Sorduklarımı sorgu olarak karşılayacağınızı aklıma getirmemiştim hiç.
- SOLDAKİ : Her neyse, kimsiniz siz? (*Kendi kendine*) Sorgu yargıcı olmalı.
- ORTADAKİ : Alt katın yoksul kiracılarından biri.
- ÜÇÜNCÜ : Onun için tanıyamadık sizi.
- SAĞDAKİ : Alt kat kiracısı olduğunuzdan.
- SOLDAKİ : (*Atılganlıkla*) Ne demeye çıktınız dama?
- ORTADAKİ : Yangını söndürmeye!
- ÜÇÜNCÜ : Hangi yangını?
- SAĞDAKİ : Görünürde yok öyle bir şey.
- SOLDAKİ : Olmayan bir yangını nasıl söndüreceksiniz. Yutturamazsınız bize. Yangın falan yok. Öyleyse ne diye çıkarsınız dama.

ÜÇÜNCÜ: Bütün dileğiniz üst kata konmaktı. Üst kattaki körü, gözüpek bir dostmuş gibi davranarak, yangın var diye kandırıp alt kata indirmek, böylece, üst kata konmak. Sanırım bu yolla da kondunuz üst kata. Öyle değil mi?

ORTADAKİ: Üst kata taşındığımı doğru.

SAĞDAKİ: Gördünüz mü ya, istediğiniz üst katmış. Bu küçücük istek için, koca bir masal, uzun yorucu ve sıcak bir yangın günü düzenlemenin gereği var mıydı?

SOLDAKİ: Bizi rahat döşeklerimizden etmeye hakkınız var mıydı?

Üçü de aynı anda yavaş yavaş ortadakinin üstüne doğru yürüyerek çemberi daraltırlar.

ORTADAKİ: Durun! Beni aşağı itmekle elinize ne geçeceğini sanıyorsunuz? Yangın masalını ben uydurdum. Bu uzun, yorucu ve sıcak günü ben düzenledim. Evet bu doğru. Üst kata yerleştiğim de doğru. Ama suç bütünü bende değil. Yani asıl suçlu olan ben değilim demek istiyorum. İkinci derecede suçluyum ben. Asıl suçlular sizlersiniz: *(Homurtuyla üstüne yürürler.)* Bir dakika, bir dakika beni dinleyin, sonra istediğinizi yapabilirsiniz. Doğduğunuz gündenberi yangın içinizdeydi sizin. Onunla doğdunuz. Suçunuz bu. Gün geçtikçe küllendirdiler onu. Ama o yine de, için için yanmakta devam etti. Ben bu küllenmiş ateşi körükledim yalnızca, alevlendirdim. Hem ben bunu yapmasaydım, yangın sizi, sezdirmeden, damla damla, bir mum gibi eritmeye devam etseydi, hanginiz, yıllardır aradığınız denizi, sonsuz damların ötesindeki, serin, mavi denizin yerini, dama çıkıp araştırmayı akıl ederdiniz? Yangınınızın ateşiyle uyarılmasaydınız yapar mıydınız bunu? Yangının ateşi gövdelerini-

zi kavurmasaydı, rahat ve temiz döşeklerinizi bırakıp çıkar mıydınız kararmış, isli dama? Aklınıza gelir miydi dam? Döşeklerinizde, soğuk cesetler, yabani kediler ya da sıcaklığından tiksindiğiniz karılarınızla birleşerek arardınız denizi. Hiçbir zaman bulup erişemeyeceğiniz bir denizi. Kitaplardan öğrendiğiniz o mutluluk kaynağı denizi. Siz de sonunda, kendisi yerine, betimlemeleriyle yetinmek zorunda kalacaktınız. Sizden önce gelmiş geçmiş bütün öteki kuşakların yaptığı gibi. Oysaki damların ötesindedir deniz, yüksek damların ötesinde! Bakın, işte! İşte deniz!

Üçü, ortadakinin işaret ettiği yöne bakar. Ortadaki ağır ağır çömelip, üçünün meydana getirdiği halkanın ortasında kaybolur. Üç adam, büyülenmiş gibi, gözleri uzaklarda, kendi bölmelerine döner. Ortadaki bölme boşalmıştır. Parmaklarıyla uzakları işaret eden heykeller gibi donarak:

ÜÇÜ BİRDEN – İşte deniz!..

(*Perde*)

G Ü N E Ş B A T A R K E N

Havuzlu alanı hatırlıyordu. Sabah çisentileriyle ıslanmış sıraların, ürperten, soğuk tahtacıkları üstüne güneşle birlikte çöker, yine onunla birlikte çekilerek karanlığa boğarlardı alanı. Güneşin ak bir buz ya da cam çubuğu görünümündeki, ısıtmaktan çok üşüten, ilk ışınlarıyla sıçrayarak uyanırdı alan. Tramvay, yağsız, paslı bir gıcırтынın sarsıntısı içinde, köşeyi kıvrılıp çuval doluları paslı demirler, teneke eskilerinin gürültüyle boşalışı gibi, dolardı alana. Gecedен kalmış, ölü gözü, çıplak, sarı ampulün yandığı durağa –çuvalardan boşalan paslı demirlerin, teneke eskilerinin içinden çıkma– beş altı adam seğirtir, bir o kadarını da tramvay, alandan aldıklarının yerine, silkerdi ağaçların dibine. Tepedeki ışıltılı, yeşil yaprakların altında, ya da yerdeki sararmış, ölü yaprakların üstünde bir süre soluklanırdı adam-

lar. Tam bu sırada, adamlar tahta sıralara yerleşir yerleşmez, suratsız bir çöpçü sükun eder, hışırtılı, kaba süpürge-siyle alanı tozutarak şöyle bir dolanırdı. İşte o zaman, alanlarda, ne bir yaprak ne de sıralarda dinlenen adamlar kalırdı. Bir ona takılmazdı süpürge. Karanlığın kustuğu, lekeli, pis döküntülerden yalnız o, düzenli olarak güneşle birlikte doğup battığından, çöpçünün gözünden kaçardı. Bir gün usanıp da aksatsaydı bu düzenli gidişini, çöpçü de bütün ötekiler de, ayırt edeceklerdi onu. O zaman, ya katil olup yağlı ipin ucunda bitirmesi gerekecekti hayatını, ya da, kendisi bir cinayete kurban gidecekti. Belki bir kadın yüzünden olacaktı bu. Çünkü ayırt edilir edilmez bir kadınla birleşecekti. Ya bu kadını elinden almağa kalkacaklardı, ya da, yediği ekmeğe, cebindeki paralara göz dikilecekti. Kendi de, bir başkasına karşı, aynı açgözlülüğü gösterebilirdi. Hepsi de bir kapıya çıkardı. Ölmemek için öldürecek, sonuçta bu da yine ölmesi demek olacaktı. Sabahları güneşle açan, akşamları yine onunla kapanan bitkisel yaşayışın, hiç değilse, bitişi doğal bir ölümle oluyordu. Bu da mutlulukların en büyüğü olsa gerekti. Tutkuların karmakarışık sokaklarına, karanlık çıkmazlarına sapmadan, göz alabildiğine uzayıp giden, o ıssız, ağaçlıklı, düz yolun mutluluğu.

Çöpçü gider gitmez, gazeteci, simitçi sonra salepçi, soluk soluğa damlarlardı durağa. Aptallık edip de çöpçüden önce gelmiş olmayalım diye, kuşkuyla araştırırlardı çevreyi. Birbirlerinin yüzüne korkuyla bakarlar sonra gözlerini durağın lambasına dikerlerdi. Az sonra lamba sönerdi. Bu, çöpçünün gelip gittiğine işaretti. O zaman üçü de bir ağızdan, sattıkları nesnelerin adını bağırırlardı ışıyan göğe. Üç kez. Tam üç kez. Susarlardı sonra. Her biri, ayrı bir köşe

tutardı. Kendi köşelerini. Satıcılar, yerlerini alır almaz, havuzun başındaki, oturduğu sıradan kalkar, teker teker, gazeteciyi, simitçiyi, salepçiyi dolaşır aldıklarının karşılığı olarak cebinde ne var ne yok üleştirdikten sonra, yeniden sırasına dönerdi.

İkinci tramvay, hemen arkasından üçüncüsü, az sonra da dördüncüsü ve dönüşünü tamamlayabilmek için ters yönden, hızla alana giren ilki, hep birden, kara bir kalabalığa boğarlardı ortalığı. Karmakarışık yürüyen, oraya buraya körlemesine koşuşanlar, işçiler, çocuk çıgıllıkları, geniş kalçalı boyalı kadınlar, renk renk balonlar, güneşe su sıçratan sabah fısıkiyeleri, öteki taşıtlar, öğrenciler, ağaç altlarındaki gölgeli sıralarla güneşli alanı doldururlardı.

Havuzlu alan, burada birdenbire bitiyordu. Çünkü bir sabah, bütün ötekiler gibi, o da, uyuyakalmıştı. Ama ona sorarsanız, bunu isteyerek yaptığını söyler. Kendisinden onca korkulan çöpçünün, bunca yıl, onu görmeyişine, ona aldırmayışına kızmıştı. Oysaki kendine kızması gerekirdi. Güneşle birlikte doğup batmakla kolay bir oyun oynamış, böylece, çöpçünün gözünden silivermişti kendini. Bu da, açıkça, ondan korkup gizlendiğini gösterirdi. Çöpçüden, bir daha karşılaşmamacasına, büsbütün uzaklaşmış olmak için uyuyakalmış olması akla daha yakındı. Başkaldırışının gerçek nedeni bu olsa gerek.

Kapıların önündeki örslere yerleştirilmiş geniş bakır tabakalarından, dövüle dövüle, güneşi yansıtan kocaman aş kazanlarının yapıldığı sokağı hatırlıyordu. Ateşi görür görmez, daha ilk aşta, islenip karararak, güneşi yansıtmaz olan bu aş kazanlarının eskicilere satıldığını, onların aracılığıyla da bunların ölü yıkayıcılarının eline geçip, fokurtulu, kara

kazanlar haline getirildiğini çok sonraları mı yoksa hemen o anda mı ayırt etti? Bilemiyordu. Hemen, ya da çok sonraları ayırt etmesinin de bir önemi yoktu zaten. Sonuçtu önemli olan. Hem, yüzünü yıkamak için su aradığından ilgilenmişti kapı önündeki bu koca koca aş kazanlarıyla. Diplerinde, yeşillenmiş, yağlı yağmur birikintilerini, güneş artığı kalıntıları, o yoğun, ılık damlacıkları aradı. Dipleri tamtakırdı hepsinin de. Ölüler yıkanmış, güneşte kurumaya bırakılmıştı kazanlar. İyice de kurumuşlardı. Yalnız kapı diplerindeki yalıklarda, paslı, kırmızımtırak sular vardı. Kan karışığı sular. Son kalıntılar. Onlardan birine avuçlarını daldırıp yıkadı yüzünü. Sakalları olduğunu, uzadıklarını o zaman ayırt etti ancak. Hem de iyice uzamışlardı. Oysa ki havuzlu alandayken sakalları olmamıştı hiç. Sabahları yüzünü okşadığında, genç bir köylü kızının yanakları gibi, gergin ve kaygan olurdu derisi. Şimdiyse kıllıydı, karmakarışık. Üstü başı da, yağ pas içindeydi. Dökülüyordu.

Berber aramak, üstüne başına da bir çeki düzen vermek için girdiği bu sokağı hatırlıyordu en son. Ya da gerçekten hatırladığı, bildiği ilk yer de, son yer de burasıydı. Tekti. Öteki yerleri kafasının içinde-uydurmuştu. Geçmişini kafasının içindeki o yerlere aktardığından, en son diye düşünebiliyordu, bu ilk ve sokak için. Paslı demirlerin, kırık çarkların, yamulmuş, bozuk her türlü taşıt tekerleklerinin, atılmış kutuların, düğmelerin, birbirine girmiş tel demetlerinin, toz içindeki eski paçavraların, tahtaların, birtakım saplarla uçların, sonra gövdelerin, partallaşmış bir göğün altına sü-rülen bu sokağı için. Girer girmez, tıkırında işleyen her çeşit aygıtın, parçalanarak, darmadağın edildikten sonra, döküntülerinin oraya buraya serpiştirilip küçük küçük yığın-

larla, gedikleri gizlenmek istenen bir boşluğa düştüğünü anladı. Tıklım tıklımdı, ama gevşekçe doldurulmuştu boşluk. Bütün bu döküntüler, en küçük bir sarsıntıda, birbiri ardından, ölümcül bir çığ gibi yuvarlanıp gedikleri, sonra da, o korkunç boşluğu açığa vurabilirdi. Sakallarını, üstünü başını unutturmuştu bu ona.

Döküntülere eğilmiş bir sürü insan, ellerinde tuttukları, ya da gazete kâğıtlarına sarıp koltuklarına sıkıştırdıkları, tamamlanmamış aygıtlarına, bir çark, bir düğme, bir vida, bir somun, bir gövde, uç ya da sap arıyordu. Bir çoğu da, her şeyi tamam aygıtlarını sökerek parçalarını sergiliyordu. Sokağı bir baştan bir başa dolaştığında, bunları gördü.

Hiçbir anlam veremediği bu karışık uğraş, kısa bir süre kafasını kurcaladı. Biri, aygıtını tamamlamak için onca çırpınırken, öteki, her şeyi tamam aygıtını dağıtıp bozsun... Nasıl olurdu bu, neden engel olmuyordu birinciler buna? Tamamlamak bir işti gene, bir uğraştı ne de olsa. Ama onca uğraştan, terden sonra tamamlanmış aygıtı dağıtmak ne oluyordu? Suçlu sayılmaz mıydı bunu yapanlar?

Bu düşüncelerle, o da sergileri dolaşarak, bir aygıt yapmayı denemeye girişti. Böylece avunmuş da olurdu. Alana yeniden dönemeyeceğine, gidecek belli bir yeri de olmadığına göre... İlk sergide, nikelajı yer yer dökük bir masa saati gövdesi buldu. Yıldızlanmış bir tenekeden başka bir şey değildi bu. Sonra bir kadran ele geçirdi. Akrep, yelkovan. Yuvarlak, tozlu, çatlak bir cam. Yerli yerine taktı hepsini. Saat görünümünde bir boşluk vardı elinde şimdi. Ardından, yavaş yavaş, çarklar, vidalar, somunlar, zemberekler, yaylar, çingiraklar, en son da küçükçük ayaklar takıldı. Saat tamamdı artık. İyice parlatılıp yağlanmış, her şeyi yerli yeri-

ne takılmıştı. Bir kurulması kalmıştı. Tıkırtıyla işleyecekti ondan sonra. Pazarın alt başındaydı. Bir duvara sırtını verip, titreyen parmaklarıyla, kelebek biçimi anahtarı çevirmeye başladı. İlk hızı verecek olan zemberek, ağır ağır, bükülüyordu. Büküle büküle iyice gerildi. Elini anahtardan çeker çekmez, bu gerginlik, bütün çarkları bir anda harekete getirecekti.

Kurulması biten saati, heyecandan suratına çarptırarak kulağına götürdü. En küçük bir ses yoktu. Dizlerinin hafifçe bükülüp gevşediğini duydu. Sırtı duvarı sıyrarak bükülen dizleri üstüne, bir yığıntı gibi çökerken, son bir güçle saati salladı. Bir daha kulağına götürdü. İşlemiyordu.

Diz üstü çöktü yere. Cebinden sabahleyin aldığı gazeteyi çıkarıp önüne yaydı. Vidaları gevşetip saati, ağır ağır, sökmeye koyuldu. Bir yerinde yanlış bir bağlantı yapmış olabilirdi. Baştanbaşa söküp yeniden toplaması gerekiyordu. Öyle de yapacaktı. Olmazsa bir daha söküp yeniden toplayacaktı. Ama daha yarısını sökmemişti, adamın biri, gazetenin üstünde dağıtılmış olan çarklardan birini, hiçbir şey söylemeden alıp, elindeki tamamlanmamış saatin bir yerine, sevinçle, yerleştirdi. Sonra da:

— Kaç para bu babalık? diye küçümseyerek sordu.

Gülmek isteyip de gülemeyen, o karmakarışık, sakallı, kir pas içindeki yüz, karşı koymadan kısaca:

— Ne verirsen! dedi.

Adam, iki büküm ihtiyarın önüne, küflü bir yirmibeşlik atıp, başka bir sergiye doğru, hızla uzaklaşarak, kalabalığın arasında kayboldu.

Ç A R K

I

Yangın, gece yarısı, o hem dişi hem de erkek olan iki yüz-
lü dev, çırlıçıplak soyunup, zengin, yoksul bütün evlerin eş
kılıktaki yataklarını, bir bir, ama aynı anda dolaştıktan son-
ra, yorgun gövdesinin sızılı etini dinlendirmek üzere kendin-
den geçer geçmez –çöker çökmez yataklara– sarmış mahalle-
yi. Devın ağırlığı da üstlerine binince, dibin karanlığında büs-
bütün kendilerini yitiren mahalleliler, ne ilk kıvılcımı, ne so-
kulgan yavru kedilerin şehvetli ılık dilleri gibi dört yanlarını
saran dinlendirici, pembe alevleri ne de soğudukça –korla-
şan– yakıcılığı artan ateşi, sonra da o cehennemi külü göre-
meden –duymadan– yanıp gitmişler. Biri bile, uyanmak şöy-
le dursun yatağında kıpırdanmamış bile. Zaten canlı olduk-
ları, canlı canlı yandıkları söylenemezmiş pek. Yattıkları

odaların camlarını bile buğulandırmaktan uzak belli belirsiz soluklar alıp vermek canlılık belirtisi sayılmazsa.

II

Yangınlık temizlenmeden öylece bırakılır. Öz mezarlarında yanmış olan ölüleri, türlü biçimlerde bezenmiş tümsekleri ve başuçlarındaki taşlarla, üstlerini örttüklerinin de, bir zamanlar yaşadıkları yalanını bağırان şehir mezarlığına taşımak neyi değiştirecekti ki?

III

Bırakılmış toprak, kalıntıları için için özümles. Yangınlık böylece uzun yıllar sert rüzgârlara, uluyan kar fırtınalarına, sürekli yağmurlara, azgın sellere, kızgın güneşe boyun eğerek susar. Yıllar sonra ilk başkaldırışını, ortalık yerdeki o sıska görünüşlü ama derindeki kökleriyle iyice güçlü, dedikeninle oluşturur. Devedikeninin ardından küçük otçuklarla pisiler, ebegümeçleri, labadalar, hindibağlar, ballıbabalar, gelincikler, devin düşürdüğü iri bir çatapat gibi sıçraya sıçraya, renk renk patırdar toprakta.

IV

Derler ki ıssız yangınlık, ilk gelinciğini, sırtında küfesiyle yıkıntıları ya da mezarları dolaşarak pis paçavralar, cam kırıkları, paslı öteberi ve ölü saçları, ölü tırnakları, ölü kemikleri toplayan, sonra da, bütün bu iğrenç artıkları, sırtımıza giydiğimiz parlak kumaşları, ışıltılı pencere, gözlük camlarını, yeni yıkanmış saçlarımızı taradığımız sağlam tarakları yapan şehirdeki fabrikalara satıp geçinen yaşlı bir çingene karısına sunmuş. Daha ilk sabahmış. Her günkü, dişleri dökük pis bir tarağı andıran, güneşte gevşemiş, tam-

VI

Dolaba koşulan beygirlerin gözleri, kendi çevrelerinde döndüklerini bilmesinler, görmesinler diye bağlanır. Bu yüzden dolap beygiri kendini, iki yanı da engin çayırlarla çevrili, hiç bitmeyecek ağaçlıklı, ıssız bir yolda, tek başına, güvenle yürüyor sanır.

Sabah akşam, o bitmek bilmeyen ve hiç bitmeyecek olan bir örnek günlerin usançlı dönüşünü, artan bir güçle sürdürmesi bundandır.

VII

Dönüşlerin çarkındaki beygiri, günün birinde, geminden hoyratça çekip durduruverirler. Gün ortasıdır. Ayaklarının yerden kesildiğini, gözleri kör edecek kadar kor-aydınlık bir boşlukta hızla dibi boyladığını görür beygircik.

Eski yangınlık, bostan oldu olalı, pis kokulu gübre yığınlarına üşüşen kara sineklerden, doymuş toprakta yağmur suları tembelliğiyle yayılıp kalmış, arkalardaki birikintilerin üstünde vınlayarak dolanan sivrisineklerden geçilmez olmuştur. Şehir içinde, hem de mahalle arasındaki bostanın bu durumuysa şehir yönetmeliğine aykırıdır. Şehir Kurulu ne güne durur. “Bostana el koyularak hem halkımızın sağlığının korunmasına, hem de yanan eski tahta evlerin yerine, ev darlığını önleyecek olan –o bir avuç açıklığı, ısıltıyı, göğü kapatarak güçsüz soluklarımızın büsbütün kesilmesi pahasına da olsa– blok apartmanlı, amansız bir depremde başka hiçbir gücün sarsıp yıkamayacağı, şehirciliğimizin yüz akı, örnek bir mahallenin kurulmasına oybirliğiyle” karar verilir.

Çingene karısı, sırtına küfesini vurduğu gibi, mezarlarının, yıkıntılarının yolunu tutar. Kim olduğu, nereden geldiği bilinmeyen Arnavut bahçıvanın nereye gittiği de bilinmez.

Bostanın bütün döküntüleri açık artırmaya çıkarılır. Beygir de bu açık artırmada satılır. Kürek, bir gecekondu-luya, bahçesini düzenlemesi için değil de dolan lağım çukuru-nu boşaltması için, yok pahasına satıldıktan sonra bunu çıkarırlar ortaya. Sırtı artık kırk yıllık güğümlerini çekeme-yecek kadar yaşlanmış, ama bu çekisine karşılık biraz para yapmış olan bir sütçüye, başka alıcı çıkmadığı için, aşağı yukarı, bahçe küreğinin üç katına satılır o da.

VIII

Gün ortası. Sonsuzluk düşleriyle buğulu sıcak çuvalı beygirin gözlerinden çekip alır sütçü. Hayvan kılını bile kı-pırdatmaz. Gün ışığına ölü gözlerle, bel bel baktığını –aslında bakmadığını, hiçbir şeye ve hiçbir yere bakmadığını kendi karanlığından başka– görür adam.

IX

Elinde olmayarak, biraz yüksek sesle:

— Kör bu beygir, kör, sayın yargıcım! diye bağırır. Gün gibi ortada bu. Aldatıldım.

— Lütfen biraz yavaş! der yargıç. Kulağım iyi duyar. Bana da sanıldığı yani sandığın kadar uzak değilsin. Benim sana göre yüksekte olmam uyandırıyor olmalı bu sanıyı sende. Basit bir algı yanılmasıdır bu ya, neyse! Beygirin körlüğünden dolayı bunca telaşlanmanı anlayamıyorum doğrusu. Bu bir dolap beygiridir. Bunu biliyorsun. Kör olmuş ya da olmamış. İki durumda da görevini yerine getirmekte güçlük çekmez. Çarkı döndürür, suyu rahatça çıkarır. Sen bir sütçüsün. Bunu da biliyorsun. Sokakları dolanırsın. Her gün, sabah akşam. –Kulaklarını iyice açmalısın burada, bana yaklaşmalı ben olmalısın. Ben de sen.– Ezberindeki so-

kakların hep aynı dönemeçlerini dönerek. Hep o aynı evlerin kapılarını bir bir çalarak. Gözü kapalı, ya da açık. Bu da bir çarktır işte. Açıkça dönmektir bu da. Kuyunun çarkından geniş olduğundan, insana dönülmüyormuş da, dümdüz yürünüyormuş, hiç bitmeyecek, ıssız bir yolda tek başına, güvenle yürünüyormuş sanısını veren bir çark. Bunda da az önce benimle kendin için düştüğün yanılgının tıpkısına uğradığın, bir algı yanılgısına uğradığın açık. Görevi dönmek olan bu beygir, tıpkı öteki çarktaki gibi bu yenisinde de, başarıyla sürdürecektir görevini. Yani, körlüğü görevini yapmaya engel değildir. Ezberindeki sokakların hep aynı dönemeçlerini dönerek. Hep o aynı evlerin kapılarında bir bir duraklayarak. Gözü kapalı ya da açık. Bu durumda görürlüğün önemi bir süsten başka ne olabilir? Süse düşkün zengin bir kişi olmadığına göre de... Hem sen –evet sen, ya da ben– bana, sözgeşi, göğün ne renk olduğunu söyleyebilir misin?

Sütçü yerinde kıpırdanır, yargıcın sorusuna karşılık vermek için ayağa kalkar, üstüne başına derli toplu bir görünüm verdikten sonra, dudaklarını kıpırdatmaya hazırlanır. O zaman yargıç birdenbire, beklenmedik bir biçimde, karşılığa yer bırakmaksızın, gök gürültüsünü andıran bir sesle: — Sus! diye bağırır. Sus! Biliyorum, mavi diyeceksin, bütün herkes gibi. Mavi. Bütün körler gibi. Mavi.

X

Böylece iddianın yersizliğine, davanın düşürülmesine ve davacının bütün mahkeme harçlarını ödemesine “oybirliğiyle” karar verilir.

S U R

Surarla çevrili şehrimiz. Aşılması güç eski zaman surlarıyla. Her surda olduğu gibi, bizim surların da tarihi değeri olan ünlü birkaç kapısı var. Ve kapılara gidip gelen onlarca şehir otobüsümüz.

Her gün yüzlerce şehirli, sur kapılarına giden bu otobüslere biner, sonra da daha durağa varır varmaz, niçin geldiklerini büsbütün unuttuklarından olacak, kapının yanına varıp oralarda dolaşmak şöyle dursun, o yöne bir göz atmak gereğini bile duymadan ya aynı otobüsle ya da bir sonrakıyla gerisin geriye döner.

Ben, uzun bir süre, bu biraz uzunca süren dönmedolap oyununa karşı direndim. Sur kapılarına giden otobüsleri denemek istedim. Kapıları. Yani çıkışı. Yenilmeyi göze almadığım için böyle bir denemeye girişmediğimi, kendimi bir kahramanmış gibi göstermeye çalıştığımı, bazılarını –en çok da kendimi– bu yolla şimdiden kandırmış bile olduğu-

mu, oysaki bunun açık bir korkaklık sayıldığını söylediler.

Belki haklıydılar. Ama bütün bunları, öyle derin derin düşünüp, ince ince ölçüp biçerek böyle davranmış değildim. Bu türlü bir denemeye girişmememin, daha doğrusu işi savsaklamamın, bir tek nedeni vardı: Şehrin, sur kapılarına gidişteki ve kapı dolaylarındaki engel oluşları iğrendiriyordu beni. Günlük olayların alışılmış havasına bürüdüğü engeller. Korkunçluklarını yumuşatıp eğlencelik durumuna düşürdüğü engeller. Her gün yüzlerce kişi, artık kapılar için, çıkmayı denemek için değil de, afyona alışır gibi alıştığı, tiryakisi kesildiği eğlencelik engelleri denemek, tatmak için gidiyordu sur kapılarına. Uyuşturulmuşlardı. Engeller oldukları gibi, bütün korkunçlukları –öz çirkinlik ya da güzellikleriyle– önlerine dikilseydi, işte o zaman, asıl o vakit, kapıları, çıkışı denerlerdi.

Hem de yüzlercesi, binlercesi. Her gün, her dakika. Yüzlerce, binlerce insan.

Bir sabah her günkünden geç uyandım. Başıma ilk geliyordu böylesi. İşe gitme saatini çoktan geçirmiştim. Ama sanki, garip bir biçimde, bilerek hazırlamıştım bu geç uyanışı. Bu vakitsizliği. Önceki gece, kalabalık, ışıklı, upuzun bir caddede, o caddenin her günü küçük memurlarının, el sanatları işçilerinin yaptıklarını yapmış, bir meyhaneden ötekine, kişiliksiz, sıradan bir sarhoş olarak dolaşıp durmuş-tum. Yönetimimizin aksaklıkları belki de, yücelikleri konusunda –ikisi de bir kapıya çıkıyordu sonunda çünkü– tartışmalara girişmiş tanımadığım kişilerle el sıkışıp öpüşmüş, uluorta söylevler çekmiş, olur olmaz sövmüştüm. Ya da kuytu bir masada, koca burunlu bir sarhoş olarak surat asıp düşünen, sevimsiz bir kişi gibi, susup kalmıştım. Sonra da gene-

leve uğramıştım bütün o küçük memurlarla el sanatları işçileri gibi. Bu yüzden eve çok geç dönmüştüm. Soyunmadan, öylece, üstümle yatıp uyumuşum. Uyandığımda saat onu geçiyordu. Güneş, gecedен bastırmaya başlayan sisi sıyırıp yükselmiş, ortalığı ısıtmaya bile başlamıştı. Yüzümü yıkamadan çabucak çıktım. Yağmurluğumu da almıştım yanıma. “Kıyı serin olabilir” diye düşündüm. Sonra da güldüm bu düşünce-me. Kıyının serinliğini düşünmek, giderek de denizi düşünebilmek, kapıları denemeye kalkmaktı. Yani çıkışı. Dün gecedен, yarı bilir yarı bilmez bir biçimde, bugüne hazırlanışımın nedeni şimdi anlaşılıyordu. Surlara kadar uzanacaktım. Kapılardan herhangi birine. Ama kıyıya ulaşacağımdan hiç kuşulanmadan, daha işin başında kendime duyduğum bunca güven korkuttu beni. Bir bakıma da sevindim. Uzunca bir iç hazırlanışın haklı sonucu olmalıydı bu güven.

Durağa kadar, kolumda yağmurluğum, ağır ağır yürüdüm. Hiçbir şey düşünmemeye çalışıyordum.

Surlara giden otobüs dolu geldi. Her zamanki gibi. Ama bütün bu kalabalığın, kapıları, yani çıkışı denmeye gittiği sanılmasın. Çoğunluğu o dolaylarda oturanlardı zaten. Geri kalanlarsa birkaç okul kaçağı, üç beş yüksek okullu aylak öğrenci –bir kız, bir erkek– bir iki işsiz, bir ya da iki yankesici, bir de kalabalık otobüslere tutkun –her iki cinsten de– zevk düşkünü kimseler, sonra da ben.

Bir iki duraktan sonra, kalabalığın itişiyile, orta yere kadar sürüklenmişim. Yapış yapıştı bu orta yer. Tam da o kadının yanı başına düşmüştüm. Otobüse bindiğimden beri dönüp dönüp, birini araştırır gibi, yılışıkça gözlerimi arayan kadının yanı başına. Zaten bu bakışlardan tedirgin olmuşum. Yanı başına düşünce, hele otobüs sarsıldıkça eti-

ne dokunmak zorunda kalınca, büsbütün bozulup kızardım. Kadın kızarışıma başka bir anlam vererek gülümsedi, sonra da açıkça yaslandı üstüme. Ne yapsam kaçamazdım. Dönmek değil, kıpırdanmak için bile yer yoktu. İkimiz de kendimizi, doymak nedir bilmeyen, her türlü tutkuya aç etimizin itkisine bırakarak, sıcaklığımızla, giyimlerimize karşılık, çırılçıplakmışçasına vücutlarımızı dağladık. Gizli gizli soluduk. Buğulu buğulu birbirimizin gözlerinin içine, ta derinlerine aptal aptal baktık.

İşte çoğunu, daha kapı dolaylarındaki duraklara varmadan, tam bir doygunluk içinde, yarı yolda indirip, o sarhoşlukla belki de temizlenmeyi bile unutturarak, gerisin geriye şehre döndüren ilk tuzak. Ardından yine şehrin birörnek kalabalığı. Lahana tarlasındaki irili ufaklı, kertikli sapları üstünde tutunmaya çalışan, gövdeden yoksun, toprağına sıkı sıkıya bağlı başlar. Bitişi bostancının keyfine, seçimine kalmış bir yaşama. Bıçağın keskin ya da paslı oluşuyla, kısa ya da uzun sürecek bir can çekişme dönemi. Bütün umutların, eninde sonunda boyunlara dayanacak bıçağın paslı olabileceğine bağlanması. Bütün bunlara karşılık, yine de kat kat oluşlarıyla övünüp, sümüklüböceklere yataklık ettiklerinden dolayı da –yardımseverliklerini öne sürerek– mutluluk duyabilen bu osuruklu lahanalar kalabalığı arasında kaynayıp gitmenin, herhangi bir lahana olmanın korkunçluğu. Kaçıp kurtulmak içinse, yeniden kapılara giden otobüse atlamak. Kalabalık otobüsteki o kadınlarla, onların vereceği o doygunlukla ayaküstü avutulmak. Böyle böyle, o doygunluğun alışkını durumuna getirilip, direnmenin son kırıntıları da yavaş yavaş yok edilerek, iyice silkilmiş boş bir çuval gibi, atılmak. Büsbütün yok olmak.

Kapılara iki durak vardı, araları da epeyceydi. Öyleyken indim. Kadının yanında biraz daha kalarak, o doygunluk duygusunun etkisinde, kapılara gitmekten vazgeçip geriye döneceğimden korktum. İndiğimde her yanımda titriyordu. En çok da bacaklarım. Yıkılacak gibiydim. Bir apartman aralığına gizlenerek işedim. Surların üstünden aşırıp gelen deniz havası da, az sonra, sinirlerimi iyice yatıştırdı. Islık çalarak otobüs yolundan arka sokaklara saptım. Yeniden kendime olan güvenimi kazanmıştım. Yenilmeyecektim.

Kaldırımı yıpranmış, tahta evli, arada bir de her yanını yabansı otların bürüdüğü yıkık duvarlı, güneşli arsaları olan bir sokaktı. Güneşli boş bir sokak. Bu güneşli boş sokak –ya da soyut olarak bir ıssızlık, bir boşluk duygusu veren bu bol güneş, bu kimsesizlik– bütün aldanişlar gibi, çok kısa sürdü, çarçabuk da tükeniverdi. Az ilerleyince, elli altmış metre ötemde, sokağın oporta yerinde, ışığın içinde kara bir leke gibi yürüyen bir kadınla duvarın kıyısındaki dar gölgelikten ayrılmayan kendimi ayırt ediverdim. Kısa, soluk, kara bir manto vardı kadının sırtında. Bacakları çıplaktı. Kısa, kara manto dan olacak –biraz da ışığın etkisiyle, çünkü ben hâlâ gölgedeydim, o hâlâ güneşteydi– büsbütün ak ve düzgün görünüyorlardı. Yürüyüşü de kötü sayılmazdı. Kalçalarının düzenli aralıklarla inip kalkmasından adımlarını bilerek attığı anlaşılıyordu. Ayak bilekleri, biçimsiz, düz ayakkabılarının içinde bile, inceliklerini koruyabilmişti. Buysa daha da yukarılarının, örtü altına gizlenmiş yanlarının da güzel oluşuna işaret etti. Hızlandım. Adım atışlarımın düzeni değişince anladı. Yarım döndü. Yanına kadar sokuldum. Gözlerini kaçırıp başını eğdi, uzaklaşmak istiyormuş gibi hızlandı. Bu dolaylarda oturuyor olmalıydı.

Üstelesem gelecekti. Biliyorum. Bu sözde hızlanma, kızıyor-muş gibi davranma o demekti. Biraz daha ardından gitme-mi istiyordu. Bir erkeğin kendini izlemesini, adım adım iz-lemedeki o tadı istiyordu. Bu ayrıntıları, bir bir, usanmadan yerine getirmem gerekiyordu. Gelecekti. Gelecekti ya, son-rası? Buralarda olmaz diyecekti yüzde yüz. Olamaz, çünkü buralıyım. Tanınırım sonra. Hem senin için de kötü olur. Her şey olabilir çünkü. Tanrı korusun. Her şey. Ama şehir-de, bak bu olur. Hem de haftada bir iki, istediğin kadar. Bı-kana kadar. Biliyorum bir gün bıkacaksın çünkü benden. Olsun, bıkana kadar gelirim. Gelme artık deyince de üste-lemem bir daha. Söyle bıkmazsın benden, bıkmazsın değil mi? Şehirde olur, hem ne zaman istersen. Buluşabileceğimiz yeri kararlaştıralım şimdi. Biraz çabuk ama, bir gören olur. Senin için de, benim için de iyi olmaz burada durmamız. Ama şehirde, kim kime... Buluşabileceğimiz yeri kararlaştı-ralım yeter... Ha?

Bütün mesele de buradaydı zaten. Özlediği beklenme yerlerini aşağı yukarı kestirebiliyordum. Filimlerde gördü-ğü, ya da düğünlere armağan, doğumlara öteberi gerekti-ğinde alışveriş için Kapalıçarşıya inip kaçamak olarak, aşağı yukarı, şöyle bir gezindiği o büyük cadde, camekânından seyrettiği o süslü hanımlarla kalın paltolu, parlak yağmur-luklu, sinekkaydı tıraşlı beylerin dizdize oturdukları, loş köşelerinde başbaşa vererek öpüştükleri pastaneler. Kapıla-rında kuyruk olunup bilet alınan o koca koca afişli sinema-lar. Denize açılan balkonlarında yemek yenilen, kuştüyü ipek yataklarında yatılan, uzun uzun -hiç bitmemecesine-sevişilen o büyük oteller. Işıklı uzun gece, bitmeyen gece. Bitmeyen ışıklar, kalabalık. Arabacı ya da kundura tamir-

cisi ağız bozuk kocasının onu hiçbir zaman götürmediği, götüremeyeceği yerler. Aklınca güzelliğiyle o da bu çeşit yerlerin kadını olmaya hak kazanıyordu. Belki kendince haklıydı da. Benden istediği, benim yolumla ulaşmayı dilediği bütün bu ayrıntılar, bu somut nesneler, bu ıvır zıvırdı işte. Bütün kadınlar gibiydi o da. Başka şeyler ummak delilikti. Vazgeçtiğimi belli etmiş olmak için, adımlarımı yavaşlatarak, geri kalayım dedim. O da yavaşladı. Kötü bir duruş. Sinirlerim iyice gerilmişti. Birbirimizin çıplaklığına, yalnızca ona kavuşmak için şehre döneceğimiz yalanına kendimi inandırmaya degecek kadar güzeldi kadın. Şehrin büyük caddesindeki o ünlü pastanelerden birinin adını tam kaçıırıyordum ağızımdan, o da bunu bekliyordu benden, benim düzgün giyimimden. Yalnızca o adı. Yarı yarıya benden yana döndürmüştü yüzünü ve sanki yürümüyordu. Yürümüyorduk da durmuş, heyecanla, kucaklaşacakmışız gibi, birbirimizin yüzüne bakıyorduk. Sokak bitmemiş, bir ara caddeyle dikine kesilmişti. Güç tuttum kendimi. Dudaklarımı hayvanca ısırarak –çok acıttım, biraz da kanadı– hızla yukarı vurdum. Koşuyordum bayağı. Az yokuşu olan caddeyi öylece soluk soluğa çıktım. Arkama da bakmadım.

Kapı dolaylarında olmalıydım. Uzaktan uzağa bir yosun kokusu duyuluyordu. Kaldırım taşları, çakıl duruluğunda, güneşte ıslık ıslık parlıyordu. Denizin tuzu yanıyordu üstlerinde sanki. Sanki deniz, az önce surları aşarak gelip sokağı yıkarken, enginliğinin verdiği cömertlikle, ıssızlığıyla uçsuzluğundan bir şeyler bırakmıştı bu sokakta. Durup soluklandım. Sonra önüme çıkan ilk sokağa –aşağı doğru inen bir sokak olması yeterdi– saptım.

Taş bir mescit vardı sokağın başında. Avlusunun kapısı

açıktı. Yer yer kırılmış malta taşlarıyla yarı buçuk döşeliydi avlu. Ortada yaşlı bir atkestanesi. Bir kıyıcıkta da iki serviy-le, bodur, dağınık bir incirin kararttığı küçük –minikliği do-layısıyla olacak, sahici değilmiş de oyuncakmış duygusunu verdiğinden, insana ilk bakışta sevimli gelen– mezarlık. Yanı başında damının yarısı uçmuş, kaplamaları sarkan bir tabut-luk, boş bir musalla –şimdilik–. Girdim. Şadırvana yaklaştım. Biri, apdest alıyordu. Mescidin imamı ya da müezzini ol-malıydı. Hemen çömelip onun yanı başındaki musluğa ağzı-mı dayayarak taşların arasından sızan bu az yosunlu, biraz da çürük kokusunun sindiği birikintili soğuk sudan kana ka-na içtim. Doğrulduğumda, adam, geniş bir mendille ayakla-rını kuruluyordu.

— Yorulmuş olmalısınız! dedi.

Başımı salladım.

— Eh, dedim, öyle.

— Demek öyle, dedi anlamsız bir gevelemeyle. Heyecan-lısınız da biraz, diye ekledi.

— Evet, dedim, biraz. Koştum da... Sonra...

Sözün ne gereği var, anlaşılıyor der gibi bilgiç bilgiç gü-lümsedi. Kendi kendime mırıldanmış ya da çok bilinen bir duayı tekrarlamış gibi:

— Yüce Tanrım, dedi. Senin evinde, Senin önünde nasıl da bütün ruh yorgunlukları, bütün bu bezginlikler erir, yok olur. Bir Sen kalırsın, bir Sen olursun erinç heykeli. Bir Sen doldurursun evreni ve ruhumuzu.

— Size inanmıyorum, dedim. Yalan söylüyorsunuz, al-datmak istiyorsunuz beni. Kendiniz aldandığınızdan, be-nim de aldanmış olmamı istiyorsunuz. İnanmıyorum size.

— Ya Tanrıya?

— O'na da. Deniz de o erinci veriyor bana, sizin Tanrınızın verdiği erinci, suskunluğu, enginliği, ıssızlığı, sonra o dindendirici aydınlığı. Yine de büsbütün Tanrısız olduğumu söyleyemem. Yalnız, benim Tanrım, sizinkinin tam tersi, kendi kendiyile pençeleşen, başkaldıran, dolayısıyla başkaldırılan, pençeleşilen, sığınağı olmayan delibozuk bir Tanrı. Düzenin değil de, düzensizliğin Tanrısı. Hepimizin olması gereken o tek Tanrı. Gerçek Tanrı. Birlikte oyuna katıldığımız alanda, kimi O'nun, kimi de bizim üstün çıkmaya savaştığımız çekişmenin Tanrısı. Hiçbir anlamı olmayan bu karmakarışık oyuna bir anlam bulma aptallığına kapılarak boşlukta kalan davranışlarımızı, düşüncelerimizi bir yere yaslayabilmek için elle tutulur somut bir nokta, bir ilk duvar –boşlukta bir ilk duvar, ne yerde, ne gökte gülünç bir duvar– olarak alanın ortasına kendi ellerimizle dikip, sonra da çevresinde döndüğümüz o büyük heykel. Baş eğmemiz gereken o ürkünç heykelse...

Bir şey demeden uzaklaştı. Ardından koştum. Mescidin meşin perdesini aralayıp o hafifçe küf kokan loşluğa adımını atarken omzunu tuttum. Döndü.

— Kırılmadınız ya?

— Yok, dedi. Zaten sizi tutmak, size engel olmak için söylemedim o sözleri. Yalnızca, görevimi yerine getirdim. Hem sizlere, hem kendime, hem de Tanrıya karşı olan kutsal görevimi. İkimiz de konuştuk, ama, birbirimizi anlamak istemeden, birbirimizin sözlerine kulak vermeden. Hepsi bu.

— Bu kadarını da anlamış olmak bir şey dedim. İkimiz için de...

— Oysa ki... dedi.

Orada da kesti. Zaten cümlesini tamamlamak isteğinde de değildi. Birbirimize söyleyecek bir şeyimiz kalmamıştı.

Hoş baştan beri de yoktu ya. Ne var ki, ikimiz de içimizden, kendimizce tamamlayabilirdik bu cümleyi. Bu kadarlık mutluluğu da birbirimize çok görmemekle iyi etmiştik.

Çıktım. İçimde bir burukluk, bir eziklik. İnatla “açlıktan olacak” diye düşündüm. Az aşağıda küçük bir bakkal dükkânı vardı. Biraz ekmek; biraz da kaşar peyniri aldım. Çıktığımda elimde olmayarak mescidin oraya baktım. Önünde bir at arabası durmuştu. At, başını torbaya eğmiş, sünepe sünepe samanını geveliyor, sahibi de, sırtını mescidin güneşli duvarına vermiş, bir eliyle sıkı sıkı kavradığı somunundan öbür eliyle büyük büyük parçalar kopararak ağzına tıktırıyor, üstüne de, yere serili kâğıttaki katıktan, hızlı hızlı, bir şeyler atıştırıyordu. Tam o sırada imam mescitten çıkıp, arabacının yanına geldi. Çömeldi. Kısa bir konuşma oldu aralarında. Adam ağzındakileri bir süre geveledikten sonra –kıpırdamaksızın karşıya, delice bir dikkatle atına bakmasından anlıyordum ağzındakileri öğütmeğe durduğunu– koca bir parça somunla kâğıttaki katığından sundu imama. İmam bir şey demeden aldı. Adam, sessiz sessiz bir süre daha geveledi katıkla somunu. İmam ilk lokmayı ağzına atarken, arabacıya bir şey dedi. Arabacı tınmadı. Duymamış olmalıydı. İmam bu kez dürttü galiba. Adam yüzünü atından alıp hızlı la ondan yana döndü. İmam diyeceğini dedi, arabacı şöyle bir derlenip toparlandıktan sonra, başını, suçlu suçlu salladı, at da o sırada torbanın dibinde kalan son saman kırıntılarını toparlayabilmek için torbalı başını hızlı hızlı sallamıştı, ardından ikisi birden, aynı anda, ellerini kaldırarak yüzlerini göğediktiler. İmam ilk lokmasını gevelemeye başlamıştı şimdi. At, saman bittiğinden olacak, huysuzlaşmış, kişniyordu. Hızla döndüm, aşağı koştum.

İki sokak sonra durdum. Az soluklandım. Sonra bir sokağa saptım. Hantal bir evle kapanmıştı güneşsiz loş bir sokaktı. Yarısından döndüm başka bir sokağa saptım. Onu da bir duvarla tıkanmış buldum. Işıklı, tek katlı, küçük, badanalı evleri olan bir sokaktı. Geriye dönmek zorundaydım. Yüzgeri edip bir süre yürüdüm. Az önceki ıssızlığını yitirmişti sokaklar. Tek tük insanlar, küçük çocuklarla karşılaşıyordum. Hepsi de, çocuklar bile, aynı biçimde –daha doğrusu, biçimsizlikte- bakıyorlardı yüzüme. Buysa, beni tedirgin etmeye yetiyordu. Kapıları arayan, ama bulamayacak olan o zavallılardan sayıyorlardı beni de. Başı dönmüşlerden, yeniklerden. Kızıyordum kendi kendime. Sormayı da göze alamıyordum. Sormak boştu da ondan. Gerçi birtakım ipuçları vereceklerdi, ama yüzde yüz şuradan gidilir diyemezlerdi. Biliyorum. Gidiş yolunu bilselerdi yüzde yüz kendilerine saklarlar, bu girdili çıktılı sokaklarda boşu boşuna cirit atıp durmazlardı. Üstelik verecekleri ipuçlarına da bütünü bel bağlamamak gerekti. Kendi yenikliklerini, daha yenilmemiş birine tekrarlatmaktan, onu da şimdiden yenik saymaktan hoşlanabilirlerdi. Verecekleri ipuçları, yüzde yüz doğru da olsa, kendi deneylerinin sonucu olan ipuçlarıydı bunlar, benim işime bu yüzden yaramayabilirdi. Aynı ipuçlarını kullanmam, onların yolundan yürümem, bir yerde yaptıkları küçücük bir yanlışla benim de körü körüne bağlanarak, tıpkı onlar gibi, hiçbir sonuca varamamam demektir.

Kendim denemeliydim. Caddeye çıkıp otobüs durağına gittim. Oradan daha kolay, daha ölçülü biçili, daha sakin bir araştırmaya girişebilirdim. Duraktan burçlar açıkça görüldüğüne göre, kapıyı, üç aşağı, beş yukarı, kestirmek kolaylaşacaktı böylece.

Durağın çevresinde önce şöyle bir dolanayım dedim. Küçük bir park vardı orda. Üç dört sıra, bir iki top şimşir, biraz da kartopunu andıran, göz alıcı renkleri olan –ama yalnız o kadar- kokmayan o koca koca çiçeklerden. Bol bol da çimen. Yanımdaki ekmekle peyniri yiyerek karnımı doyurdum. Sonra da bacaklarımı uzatıp, sırada iyice yayılarak kendimi güneşe karşı –kurutuyormuşçasına– gerdim. Gözlerimi yummuştum. Sıra sallandı, biri oturmuş olmalı, alışkanlıkla hafifçe doğrulup gözlerimi açtım. Sıranın uçuna ilişmiş genç bir kız, gülümseyerek bakıyordu yüzüme. Öteki sıralar boştu. Biraz daha toparlandım. Sıranın üstüne bıraktığım güneş gözlüklerimi alıp taktım. Boyunbağımı düzelttim. Saçlarıma da şöyle bir el vurdum galiba. Alışkanlık işte. Başka türlü davranmak elimden gelmedi. Üstelik ayırt edilmek de güzeldi. Hele şehrin birörnek kalabalığında hiçe sayılan suratınızın, bir işe yaramayan giyiminizin burada bir şey sanılması, üstün görülmesi, insanın bayağı hoşuna gidiyordu. Ama bu ayırt edilişin altındaki tuzağı çabuk kavradım. El ele kaldırımları arşınlamak. Cazlı bir iki toplantı ya da düğün. Biraz votka. Bir iki bardak bira. Şehrin büyük caddesi. O ünlü buluşma pastaneleri, kaçamak bir iki öpüşme, sonra da, saatler saatler, kol saatleri –onları orada bileğimizde çoğu zaman unutuveririz. Bu yüzden uzun yıllar kolumuzun varlığından da habersiz olabiliriz.– Cep saatleri –pos bıyıklı, yaşlı birtakım adamlar, yelek ceplerinden ikide bir, çıkarıp kaçamak bir göz atarlar onlara. Ne bir yere geç kalmışlardır, ne de vakit daha çok erkendir. Yalnız gizli gizli gülümseyerek seyredeler saatlerini. İşleyip işlemedikleriyle hiç mi hiç ilgili değillerdir.– Ablak yüzlü kocağan istasyon saatleri –her dakikasını, koca

bir katar, bir kara tren, deli bir lokomotif, uzun uzun öterek, çekip uzaklara götürür, böylece güç de olsa, onu unutmamızı sağlar.– Camlarından kirli bir denizle ince, uzun her türlü gölgeyi yansıtarak derinleşmeye çalışan iskele saatleri, konsol üstlerinde aralıksız tıkırdayan tozlu masa saatleri –yani başlarında uzun yıllardır bitip tükenmek bilmeyen soylu bir direnmenin dantelleri, yün görgüleri, sap işleri, kanaviçelerine eşlik eder bu saatler hep. Danteller kirlenip aklıklarını yitirdiklerinde, yün örgüleriyle kanaviçeler tarazlandıklarında ve sap işleri solduklarında, saat de tıkırtısını keserek, Bitpazarındaki karanlık dükkânların birinde, onlarla ölür gider – ve kocaman göstergeleriyle her dakikayı aynı kalabalık, aynı birörneklikle gösteren alan saatleri, geçip giden saatler, geçmek bilmeyen zaman. İnsanın tek başınayken susması ya da kendi kendisiyle konuşması sanıldığı kadar korkunç bir şey değildir. Oysa ki, iki kişinin, bir masada, bir odada, sonra da bir yatakta yalnız olan iki kişinin karşılıklı susması ya da karşılıklı –gerçekte yine de kendi kendisiyle– konuşmaya kalkışması kadar korkunç ne olabilir?

Açıkça kaçtım parktan. Kız, arkamdan bakakalmıştır. “Deli” demiştir. “Aptal” diye düşünmüştür. “Salak!” Olsun. Ne derse desin. Kim ne derse desin.

Sokağın birini bitirip soluklanmadan, hiçbir şey düşünmeksizin, gözündeki partial çuval çıkarılsa da çevresini göremeyecek olan, anadan doğma kör bir dolap beygiri gibi, alışkın alışkın ikincisini sürüyor, sonra da en küçük bir kuş-kum olmaksızın, üçüncüsüne dalıyordum. Kovalar dolup dolup boşalıyor, bostan sulanıp yeşeriyor, ama beygir, yürüyüşünde en küçük bir aksama yapmadan, dönüşünü soluksuz sürdürüyordu.

Aklıma getirmeliydim. Bir çıkmazla bitti koşum. Önüme birdenbire dikiliveren duvara toslamamak için güç durdum. Ellerimle itercesine yüklendim. Sokak, aşağı doğru biraz karanlıklaşarak uzuyordu. Duvar boyunca yürüdüm. İkinci ama, dar bir duvarla, bıçak gibi orta yerden, diklemesine kesiliyordu orada sokak. Bu orta yerdeki duvara kenetlenmiş üçüncü duvar, az önce önüme dikilenin karşılığı olarak, ağızdaki aydınlığa kadar aralıksız sürüyordu. Susuz eski bir kör kuyu kadar korkunçtu sokak. Nice bostanları sulayıp yeşerten at, dönüşünü kesip, yıllardır çektiği suyun bir damlasını olsun tadabilmek için kuyuya yaklaşıyor, gözlerinin bağlı olması dolayısıyla bastığı yeri göremediğinden değil de, bağısız, güdülmeden yürümesini beceremediğinden, kuyuya düşüyor ve kuyuyu işte böyle tamtakır buluyordu. Üstelik baş aşağı düştüğü dar kuyudan doğrulup çıkamıyordu bostana. Bostandaki dolabına. Dönmelerine. Surdu bu duvarlar. Bu birbirine kenetli aşılmaz taş duvarlar. Duvara tutuna tutuna dibin karanlığından ağzın aydınlığını buldum yeniden. Tam dönüyordum. Dipteki karanlık, dar duvarın karşılığı olan, ama ağzın aydınlığı içinde güneş gibi parıldayan, göz kamaştırdığından da ilk bakışta göze çarpmayan dördüncü duvarı ayırt ettim. İnanılmaz şey. Bu kapıydı. Kemerli bir eski zaman kapısı. Bir sur kapısı. Aydınlık bir alana açılıyordu. Masmavi bir gökyüzüne. Uçsuz bir enginliğe. Birden bire iri bir köpek, korkunç bir buldok, havlayarak kesti önümü. İster istemez durakladım. Duvardan yana geri geri giderken biraz biraz da sezdirmeden ilerleyerek iyice girdim içeri. Boş masalarla kimsesiz sandalyeleri o zaman ayırt ettim. Uçuşan ak örtüleri. Ocağın bulunduğu o içerlek kapalı bölmeyi. Köpek bir

adım önümde, bacaklarını germiş, suratıma doğru havlıyordu. En küçük bir harekette üstüme atlamaya hazırdı. İyice yapıştım duvara. İşte o zaman, az önce gözüme ilişmeyen uçtaki masalardan bir kadının doğrulduğunu gördüm. Benden yana geliyordu. Arkasında kalan demir parmaklıkla denizi de –evet denizi– o zaman görebildim. Yaklaştığında titrediğimi duydum. Otobüsteki kadındı. Köpeğin yanına gelince, ensesini tutup okşayarak:

— Sen ne saldırgan olmuştun böyle, dedi. Azgın seni!

Sonra bana dönerek:

— Özür dilerim! Dedi.

Köpeği uçtaki parmaklıklı denizin oraya kovdu.

— Deniz güzel değil mi, dedi gülümseyerek. Göz kırpyormuş gibi de geldi bana.

— Onun için geliyorsunuz siz de buraya değil mi? diye sordu. Deniz için.

Şaşkınlıktan kurtaramamıştım kendimi. Köpek, kuzu kuzu parmaklığın oraya gitti, denize sırtını vererek boylu boyunca uzandı yere. Köpeğe baktığımı görünce:

— İlk karşılaştığında bağırır, dedi. Azgın! Saldırabilir de. Ama ikincisinde alışıyor. –Güldü.– Dövseniz sesini çıkarmaz o zaman. Tersine, yaltaklanır, elinizi, ayağınızı yalar, dövmemeniz için yalvarır.

İçeri baktım. Garson yeniden masaya başını koymuştu.

— Her zaman böyledir, dedi kadın. Kimseler olmaz.

Bir iki adım attı, dönüp:

— N'aparsınız, dedi.

Ayakkabılarının burnuna baka baka gitti.

Yerine oturdu. Sırtındaki mantoyu sandalyenin arkalığına bıraktı. Ona doğru yürümüşüm. Orta yerde durdum.

Bacak bacak üstüne atmıştı. Kısaydı entarisi. Dizlerinin üstünde. Yuvarlak, ak. Kolları çıplak, göğsü açıktı. Kalçaları daracık entarisini geriyordu. Yutkundum. Duraklayıp yutkunduğumu görünce bozuldu:

— Ne sandınız beni! diye bağırıldı.

Mantosunu sırtına alıp sarındı. Bacaklarını örttü, köpek hırlamaya başlamıştı.

— Denize nereden inileceğini soracaksın. Alık alık sırtından belli. Buradaki, şu masadan görülen neyine yetmez, neyinize yetmiyor sanki anlamıyorum, anlayamıyorum, anlayamıyorum bir türlü.

Ağlayacaktı. Eliyle çabuk çabuk “git git” diye işaret edip sırtını döndü. Köpek handiyse kalkışacaktı. Geri geri gittim. Bölmeyi kıvrıldığımda garsonu demlikteki eskimiş çayı çöp tenekesine dökerken gördüm. Beni ayırt edince yarım doğrularak:

— Çay isteyeceğinizi ummuştum, dedi. Taze dem hazırlayacaktım.

Durdu. Sözde anlamlı bir bakışla gözlerimi araştırdı. Sonra:

— Her neyse... diye başını iki yana sallayarak çaydanlıktaki eski çayı silkmeye koyuldu yeniden. Çekilmediğimi görünce, alışkın alışkın:

— Anlaşıldı, dedi. Şu çöplüğü indiriz mi tamamdır.

Ardından da kendi kendine söylenirmiş gibi yaparak bir önceki ezberlenmiş cümlesinin devamına gözleri kapalı girdi:

— Hem anlamadım gitti şu işi yahu! Her gelen inmek için yol sorar, geçmek için kapı arar. Her yer yol, her yer kapı, her yer duvar olduktan sonra, daha doğrusu, ne yol, ne duvar, ne de kapı diye bir şey olmadıktan sonra, ne diye uğ-

raştırırlar kendilerini anlamam. Denizse işte deniz. Önlerinde...

Gerçekten de öyleydi. Bir koşuda denizi bulmuştum. Önce keskin bol bir ışık başımı döndürdü, gözlerimi kararttı. Ulu bir yükseklikteydim sanki. Uçsuz bir boşluktan, yokluktan ve hiçlikten başka bir şey göremedim. Sonra yavaş yavaş iri kayalar, kayaların altında yatan durulanmış çakıl yol, altın kumun düzgün yatağı ve binlerce yılın uçsuz deniziyle göğü kendini gösterdi. Kıyıdaydım. Neden sonra da kendimi ayırt ettim. Kıyıya çekilmiş boş kayıklardan, kayalıklarda güneşlenen suskun martılardan da sonra.

Onca gürültü patırtılardan sonra, kendimi birdenbire uçsuzluğun yanı başında yapayalnız bulup, onunla birlikte duyduğumu, onunla birlikte soluduğumu ayırt etmenin verdiği o bir çeşit Tanrısal coşkunlukla, uzun bir süre, hiçbir şey düşünmeden çakıllarda yürüdüm. Denizin kumda pütürlenen, kırılıp dökülen küçük dalgacıklarına basa basa, denizin üstünde yürüyormuşçasına, kıyı boyunca ilerledim.

Çok sonra, serin çıkıp, yağmurluğuma sıkıca sarınmak gereğini duyunca akşamın yaklaştığını anladım. Kayalıklardaki suskun martılar, tuhaf tuhaf cıyaklayarak küme küme denizin üstünde dönmeye başladılar. Kurtlanmış bir cesedin üstüne üşüşen yırtıcı kuşları andırıyorlardı. Birdenbire, ıssız bir çölde sandım kendimi. Titredim. Oysa ki, martılar, her günkü gibi, akşam yemeklerini aramaya çıkmışlardı. Çöldeki yırtıcı kuşlar da, akşamları, midelerini düşünerek, kokmuş ceset ya da yarası sıcak sıcak kanayan baygın insan avına çıkarlardı.

Şehirdeyken tek amaç kıyıydı benim için. Ötesini düşünmemiştim. Kıyıyla bitecekti her şey. Amacıma ulaşmıştım

işte. Gerçekten de her şey bitmişti. Bu kez de buraya hapsedilmiştim. Yola çıktım. Hava kararıyordu. Ortalıkta hâlâ kimsecikler görünmüyordu. Martılar, büsbütün azıtmışlardı. Pek bir şey bulamamış olmalıydılar. Gürültüye kulaklarımı tıkamak zorunda kaldım. Tam o sırada, yolun dönemecinde bir karaltı belirdi. Oturduğum yerden sevinçle fırladım. Sonra da güldüm bu saflığıma. Elinde küçük bir yol çantası olan bir genç kızdı bu. Yaklaşınca:

— Meraba! Dedi. Kayıkçı mısınız siz?

Konuşmayı uzatmış olmak için:

— Bir yere mi gidecektiniz? diye sordum.

— Evet!

— Nereye?

Yol çantasını yere bıraktı. Ellerini, sıkı sıkı sarındığı yağmurluğunun ceplerinde uzun uzun dolaştırdı. Yumruklarını sıktığını görür gibiydim.

— Nereye gidecektiniz? diye üsteledim.

— Uzaklara! dedi.

Sonra benim bir şey söylememe vakit bırakmadan, birdenbire, çantasını kaptığı gibi, hızlı hızlı uzaklaştı.

— Bayan, bir dakika durun, diyeceklerim vardı size, aslında ben de... diye bağırdıysam da aldırmadı.

Ardından koşmak boşunaydı. Hem neden koşacaktım ardından?

Kayık aklıma gelmemişti. Kıyıya indim. Biraz yürüdüm. Kumda ters çevrili yatan bir tane buldum. Güçlkle de olsa döndürüp, hemen sürdüm denize. Kendim de atladım içine. Açıldıktan sonra kızı görürsem el edip çağırabilirdim. Alacalık gitgide koyuluyordu ama. Birdenbire kayığın küreklerinin olmadığını ayırt ettim. Dalgaların etkisinde salla-

narak, beş altı metre açıktan, kıyı boyunca, ağır ağır ilerliyordu. İki elimi ağzıma boru yapıp, kıyıya:

— Hey! diye seslendim. Bu kayığın sahibi yok mu? Hey! Kim var orada?

En küçük bir ses gelmedi kıyidan. Kendi sesimin yankısını bile boşuna bekledim. Bir yandan da bu ölü sallantı, midemi bulandırmaya başlamıştı. Kayığı ne açığa, ne de büsbütün kıyıya sürebiliyordum. Öylece, ne deniz, ne de kara olan bir garip ortamda sallanıp duruyordum. Sonunda baş tarafa geçip, bütün gücümü bacaklarımda toplayarak, kıyıya atladım. Çakıla erişememiştim gene de, suya düştüm. Dizlerime kadar suya batmıştım, ıslak ıslak çıktım kuma. Dönüp kayığa baktım. Eskisinden biraz fazla açılmış gibi geldi bana. Belki de dışından bakıldığı için öyle görünüyordu. İçinde bulunmadığımdan. Üstelik yönüm de değişmişti, bakış açım da. Kaldı ki, atlarken ağırlığımla, en basitinden, kayığa hız vermiş de olabilirdim. Dikkatle bakınca aldanmadığımı ayırt ettim. Gittikçe açılıyordu. Akıntıya kapılmış olmalıydı. Sürükleniyordu, hem de gözle görülebilir bir hızla.

Kayıkçı işte o zaman yakama yapıştı, sandal biraz da iyice çöken karanlık dolayısıyla büsbütün gözden kaybolunca.

— Ekmek paramızdı bu bizim beyim, diyordu. Ne yaptınız siz! Suya attınız. Çoluğumu çocuğumu aç bıraktınız, aç bıraktınız.

Hiçbir karşılık bulamıyordum. Kayıkçı, benden herhangi bir karşılık alamayınca, zaten hafifçe tuttuğu yakamı bıraktı. Kuru ama, dokunaklı bir sesle sanki bir ağıda durdu. Beni mi suçluyor, karanlığa mı sövüyordu, yoksa karanlıkta yitip giden kayığını mı övüyordu, belli değildi.

Bana dokunan da bu oldu. Kıyıdan yola çıktım. Kaçacağımı sandı. Ağıdı kesip:

— Beyim, diye seğırtti ardımdan, beyim. Bırakmam seni.

Bırakmadı da. Sessizce takıldı ardıma. Kaçmayacağımı ama kayığı ödeyecek kadar paramın da olmadığını, uzun bir süre de olamayacağını, bu yüzden aylarca beklemesi gerekeceğini söylemeliydim. Söyleyemedim. Önce surlara yürüdük. Küçük bir aralıktan üç yanı sur duvarlarıyla çevrili o dar sokaklardan birine daldık. Bilmeden sürdüğümüz karışık bir iki sokaktan sonra da çabucak durağa çıktık. Şehre gidecek otobüs oradaydı. Işıklarını yakmış bekliyordu. Eve dönünce ilk işim saati kurmak olmalı diye düşündüm. Yarın işe geç kalmamalıydım. İşten çıkınca, tanıdık bir iki tecimevine uğrayıp eve götürülebilecek ek işler araştırmam gerekecekti. Kayıkçı, yarım adımlık bir aralıkla izliyordu beni. Cebimdeki bozuklukları karıştırırken, elimde olmayaarak, ayırdığım iki kişilik bilet parasını avucumun içinde cesaretle sıktım.

Adnan Özyalçiner 1934'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi. İÜ Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'nde bir süre okudu. 1967'de şair Sennur Sezer'le evlendi. 20 yıldan fazla Cumhuriyet'te düzeltmen olarak çalıştı. 1974-1989 arasında Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Sekreterliği'nde bulundu. 1981'den sonra YAZKO'nun yöneticiliğini ve İkinci Başkanlığını yaptı. Yazko Edebiyat, Yazko Çeviri, Hürriyet Gösteri dergilerinin yazışları sorumluluğunu üstlendi. *Sur*'la 1964 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Yağma*'yla 1972 TDK Hikâye Ödülü'nü, *Gözleri Bağlı Adam*'la 1978 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Cambazlar Savaşı Yitirdi*'yle 1991 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü kazanan Adnan Özyalçiner'in *Panayır - Sur*, *Gözleri Bağlı Adam - Yağma*, *Cambazlar Savaşı Yitirdi - Sağanak*, *Alaya Öyküler - Aradakiler* adlı öykü kitapları 4 cilt halinde Toplu Öyküler başlığıyla yayınevimizce yeniden yayınlanmaktadır. Toplu Öyküler'in dördüncü cildinde yer alan *Aradakiler* ilk kez yayınlanıyor. Yayınlarımız arasında Özyalçiner'in röportaj-öykülerinin toplandığı *Ayak İzleri* (2000) ile sanatını ve öykücülüğünü tanıtan *Öykücülüğümüzün 45 yıllık Çınarı Adnan Özyalçiner* (1999) adlı kitaplar da bulunmaktadır.

Toplumcu edebiyatımızın köklerinden ve en güçlü çınarlarından Adnan Özyalçiner, kendisini “küçük öykücü” olarak tanımlar. Hayatın temel gelişmelerini, “küçük insan”ın dünyasındaki yansımalarıyla bulup anlatan bu öyküler, son derece yoğunlaştırılmış bir gerçekliği içerir ve bu bakımdan “atom çekirdeği” gibidir. Anlatılan olaylar, insanların, çevrelerindeki insanlarla, nesnelerle, bir bütün olarak dünyayla olan ilişkilerinin anlaşılması için bir çerçeve sunarlar. Her öykü, bir çatışma üzerine kurulur ve bu çelişkili yapı, hayatı hareket içinde yansıtır. Ama Özyalçiner, “sokakta ayna gezdiren” bir yazar değildir. Görünüşün ardında olup bitenleri, gerçekliğin içsel zenginliğini, görüntü yitip gittikten sonra da sürüp giden izleri görür ve gösterir. Kimi zaman ince bir ironi, kimi zaman düğümlenen bir acı, ama her zaman iyimserlik ve geleceğe güven duygusu taşıyan bu öyküler, tanımak, değişmek ve değiştirmek isteyenlere sesleniyor.

E V R E N S E L
B A S I M
Y A Y I N

ISBN 975-6865-59-8

9 789756 865590